Was/wordt-document bij de actualisatie van de Omgevingsvisie Amsterdam 2050

In dit document worden alle wijzigingen behandeld die zijn gedaan bij het actualiseren van de Omgevingsvisie Amsterdam 2050. Dit document bestaat uit drie onderdelen:

1. Algemene wijzingen
2. Was/wordt
3. Was/wordt (harmonisatie stadsgebied Weesp)

De vijf onderdelen worden in de betreffende hoofdstukken kort toegelicht.

1 Algemene wijzigingen

Bij de actualisatie van de Omgevingsvisie Amsterdam 2050 waren voor bepaalde onderwerpen zo vaak identieke wijzigingen nodig, dat is gekozen deze vooraf apart te benoemen. Op die manier is er zich op de wijzigingen, zonder dat deze de tabel in hoofdstuk 2 en 3 onnodig langer maakt. Onderstaande zijn alle algemene wijzingen waar dit voor geldt:

- De term stad is veelal komen te vervallen voor de term gemeente of een verwijzing naar Amsterdam als gemeente. De reden hiervoor is de fusering met Weesp. Hiermee is de gemeente Amsterdam niet langer één gemeente bestaande uit één stad, maar één gemeente bestaande uit twee steden.
- Het voorwoord komt bij de actualisatie te vervallen.
- De diagrammen in hoofdstuk 3 komen te vervallen bij de actualisatie. Ze ondersteunden de tekst, maar waren vooral terugblikkend van aard, terwijl het hoofdstuk juist de focus legt op de toekomst. Bovendien waren sommige diagrammen niet meer actueel, mede door de fusie met Weesp. Sinds 2023 is er daarnaast een monitor voor de omgevingsvisie beschikbaar, die elke twee jaar wordt geactualiseerd. In deze monitor komen onderwerpen als woningbouwproductie, werkgelegenheid en modal split eveneens aan bod.
- Als gevolg van het gereedmaken van de OVA2050 voor het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) verdwijnen citaten, foto's en colofon grotendeels uit de omgevingsvisie. Kaartbeeld komt wel overal terug. Dit heeft te maken met de technische beperkingen die het DSO met zich meebrengt op het gebied van vormgeving.
- Ontwikkelbuurten zijn van naam veranderd naar voorrangsbuurten.
- De Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) is van naam veranderd in de Commissie Omgevingskwaliteit (COK).

- De coronapandemie kwam veelvuldig aan bod in de Omgevingsvisie Amsterdam 2050. Anno 2025 is dit veel minder relevant. Om die reden is dit verwijderd op plekken waar dit niet meer noodzakelijk is.
- Teksten over de Omgevingswet zijn naar de huidige tijd gebracht. Toen de Omgevingsvisie Amsterdam 2050 werd vastgesteld, moest de Omgevingswet nog in werking treden. Inmiddels is dit het geval. De teksten over de Omgevingswet zijn om die reden aangepast. In navolging hierop is ook de term *bestemmingsplan* aangepast naar *omgevingsplan*.
- Kenniskwartieren zijn van naam veranderd in innovatiedistricten.
- Verwijzingen naar opleidingsniveau zijn van laag- en hoogopgeleid vervangen door verwijzingen naar MBO, HBO en WO.
- De term uitvoeringsagenda is geschrapt uit de Omgevingsvisie Amsterdam 2050, omdat deze afwisselend werd gebruikt met de term uitwerkingsopgaven. Bij de actualisatie is gekozen om enkel de term uitwerkingsopgaven te gebruiken.
- De uitwerkingsopgaven (hoofdstuk 18) zijn alfabetisch geordend en niet meer per ambitiethema ingedeeld. Dit heeft te maken met de integrale aard van veel uitwerkingsopgaven.
- De nog relevante actiepunten Agenda Samen stadmaken zijn onderdeel gemaakt van de uitwerkingsopgaven. De lijst aan het eind van hoofdstuk 21 komt hiermee te vervallen. Zo wordt dit overzichtelijker.
- Verwijzingen in de tekst naar andere pagina's gaan uit de Omgevingsvisie Amsterdam 2050. Dit heeft te maken met het gereed maken van de Omgevingsvisie Amsterdam 2050 voor het Digitaal Stelsel Omgevingwet (DSO). Hierin vervallen paginanummers.

2 Was/wordt

Om inzichtelijk te maken waar de Omgevingsvisie Amsterdam 2050 is gewijzigd bij de actualisatie, is een overzicht gemaakt van alle wijzigingen in onderstaande tabel. De linkerkolom benoemt op welke pagina de oorspronkelijke tekst stond, de middelste kolom wat de oorspronkelijke tekst was en de rechterkolom laat de nieuwe tekst in de geactualiseerde Omgevingsvisie Amsterdam 2050 zien. Teksten die helemaal nieuw zijn toegevoegd staan enkel in de rechterkolom, maar zijn in de geactualiseerde Omgevingsvisie Amsterdam 2050 in context te lezen.

Pagina	Was	Wordt
16	**Publiekssamenvatting**	
16	Amsterdam en de Amsterdammers beleven een spannende tijd. Jaren van snelle groei zijn abrupt afgebroken door een ontregelende pandemie, die op de korte termijn voor onzekerheid zorgt. Tegelijk is er de voortdenderende trein van internationalisering en technologische ontwikkeling die maatschappelijke tegenstellingen verscherpt. Daarbovenop komt de noodzakelijke omschakeling vanwege de klimaatverandering en klimaatbestendigheid. Deze omgevingsvisie komt daarom op het goede moment. Het stadsbestuur zet ermee de lijnen uit naar 2050.	Met deze omgevingsvisie zet Amsterdam de ruimtelijke lijnen uit naar 2050.

17	De grootste uitdaging is de overstap naar meer duurzaamheid, met andere energiebronnen en een minder verspillende manier van leven. De inrichting van stad en regio gaat wezenlijk veranderen. Deze plannen staan deels al op de rol, een ander deel is nieuw. In de omgevingsvisie staat vooral de samenhang centraal en het kiezen van een koers naar 2050.	De grootste veranderingen worden de overstap naar meer duurzaamheid, met andere energiebronnen, bestendigheid tegen een veranderend klimaat, en een minder verspillende manier van leven. Deze plannen staan deels al op de rol, een ander deel is nieuw. In de omgevingsvisie staat vooral de samenhang centraal en het kiezen van een koers naar 2050.
18	In het landschap rond de stad maken we ruimte voor windmolens.	In het landschap rond Amsterdam en in de haven maken we ruimte voor windmolens.
18	We hebben een drieledig doel: ruimte, schonere lucht en gezonder bewegen.	We hebben vier doelen: ruimte, schonere lucht, gezonder bewegen, en een toegankelijker Amsterdam voor iedereen.
19	Hoe de omgevingsvisie in de praktijk haar doorwerking zal krijgen, wordt uitgewerkt in een Uitvoeringsagenda omgevingsvisie Amsterdam.	Tekst geschrapt.
19	Groeien binnen grenzen *Verdichting door complete en duurzame wijkontwikkeling* - Ruimte voor 150.000 woningen erbij in complete buurten. - Verduurzamen bestaande buurten en woningen. - Behoud van productieve bedrijvigheid in Amsterdam. - Ruimte voor schone energie en duurzame initiatieven. - Verduurzaming van de haven.	Groeien binnen grenzen *Verdichting door complete en duurzame wijkontwikkeling* - Ruimte voor 150.000 woningen erbij in complete buurten. - Verduurzamen bestaande buurten en woningen. - Behoud van productieve bedrijvigheid in Amsterdam. - Ruimte voor schone energie en duurzame initiatieven. - Verduurzaming van de haven. - Rekening houden met klimaatverandering, het water- en het bodemsysteem.
19	Buurtbatenovereenkomsten en buurtomgevingsvisies.	Buurtrechten en buurtplatformrecht.
22	De omgevingsvisie vervangt na vaststelling door de gemeenteraad de huidige Structuurvisie Amsterdam 2040. Hierop zijn twee uitzonderingen: de Hoofdgroenstructuur en het hoogbouwbeleid, die integraal opgenomen waren in de structuurvisie. Deze blijven van kracht tot vervangend beleid is vastgesteld.	Deze omgevingsvisie vervangt de Structuurvisie Amsterdam 2040, op de Hoofdgroenstructuur na, die integraal was opgenomen in de structuurvisie. Deze blijft in oude vorm van kracht tot vervangend beleid is vastgesteld.
22	Op termijn, maar niet eerder dan 2022, zullen Weesp en Amsterdam één gemeente vormen. De ambtelijke organisaties zijn op 1 juni 2019 gefuseerd. Tot die tijd blijft Weesp een zelfstandige gemeente en maakt ze een eigen omgevingsvisie. Daarom doet deze omgevingsvisie nog geen uitspraken over het grondgebied van Weesp. Nadat de gemeenteraad van Weesp zijn omgevingsvisie heeft vastgesteld, wordt deze integraal in deze visie opgenomen.	Tekst is geschrapt.
29	**I VISIE**	
30	**1. Amsterdam in de wereld**	
32	De invloed van de mensheid op de planeet neemt steeds verder toe. De in Amsterdam geboren Nobelprijswinnaar Paul Crutzen opperde als eerste de term 'antropoceen'. De invloed van de mens is vergelijkbaar met een geologische kracht en de effecten van onze soort op de planeet zullen over honderdduizenden jaren nog voelbaar zijn. De aantasting van het milieu heeft een steeds directer en doordringender effect op onze leefomgeving. De coronacrisis maakt dat duidelijk. Een besmettelijk virus springt op een markt over van dier op mens en in enkele maanden tijd wordt de hele wereld er door geraakt. De klimaatcrisis verloopt langzamer, maar is bedreigender en fundamenteler. Amsterdam ligt op een kwetsbare plek. Zeespiegelstijging,	De invloed van de mens op de planeet is vergelijkbaar met een geologische kracht. Volgens de Nederlandse Nobelprijswinnaar Paul Crutzen leven we daarom niet langer in het Holoceen, maar in het tijdperk gekenmerkt door de mens: het Antropoceen. De mens veroorzaakt meetbare overschrijdingen van wetenschappelijk vastgestelde planetaire grenzen, de voorwaarden die de planeet stelt aan veilig kunnen leven door mens en dier. De Omgevingsvisie Amsterdam 2050 streeft naar een groei binnen deze grenzen.

	droogte en extreme neerslag en een dalende bodem bedreigen op langere termijn de bewoonbaarheid van heel laag Nederland. Lokaal zijn de effecten van klimaatverandering al voelbaar: Nederland maakte in 2020 alweer een ongebruikelijk lange hittegolf mee, grote delen van ons land kampen met structurele droogte en extreem weer trekt een zware wissel op de leefbaarheid van dichtbebouwde steden. Er is terecht reden tot grote zorg en somberheid. De doelstelling de opwarming van de aarde tot 1,5 graad te beperken raakt steeds verder buiten beeld. Wellicht bereiken we het moment van 1,5 graad opwarming al vlak na 2030 en van 2 graden nog voor 2050. Dat is nog binnen de horizon van deze omgevingsvisie. Het overschrijden van de tweegradengrens zal leiden tot onbeheersbare wereldwijde klimaatproblemen, zoals hitte, droogte, overstromingen, misoogsten, en klimaatvluchtelingen. Een toekomstbestendig Amsterdam overschrijdt de draagkracht van de planeet niet. Feit is dat we op dit moment al ver boven onze stand leven. Alleen al het aanpassen van de bestaande stad aan klimaatdoelen en extremer weer stelt ons voor enorme opgaven en kosten. Op termijn is een omschakeling op een grotendeels circulaire samenleving noodzakelijk. Dit heeft grote gevolgen voor de leefomgeving en de wijze waarop de stad zich ontwikkelt. In de circulaire stad is meer ruimte nodig voor energievoorziening en afvalverwerking. Dit betekent een extra ruimtevrager waar we in de verdichtende stad rekening mee moeten houden. Het opwaarderen van grondstoffen, lokale productie, het opslaan van energie vraagt om milieuruimte. Dat betekent dat mengen van deze activiteiten met wonen en werken niet vanzelfsprekend is.	Met name klimaatverandering heeft fundamentele en kostbare gevolgen. De gemeente Amsterdam ligt op een kwetsbare plek. Zeespiegelstijging, droogte, extreme neerslag en een dalende bodem bedreigen op langere termijn de bewoonbaarheid van heel laag Nederland. Sinds 2020 heeft Nederland te maken gehad met stijgende temperaturen en vaker voorkomende en intensere hittegolven, een toename van droogte en verzilting die ecosystemen en landbouw bedreigt, en zware regenval die tot risicovolle situaties leidde. Het KNMI verwacht tot 2100 nattere winters, vaker extreme regenval, en zomers die droger en (tropisch) heter worden en/of veel natter. Deze ervaring en verwachting zetten de gemeente ertoe aan te investeren in een klimaatbestendige zero-emissiegemeente. Er is terecht reden tot grote zorg. De doelstelling om de opwarming van de aarde tot 1,5 graden Celsius te beperken is nagenoeg buiten beeld. Het Intergouvernementeel Panel voor Klimaatverandering (IPCC) verwacht met de huidige koers een jaargemiddelde van 2 graden warmer tegen 2040, wat nog ruim binnen de horizon van deze omgevingsvisie ligt. Een toekomstbestendig Amsterdam overschrijdt de draagkracht van de planeet niet. Feit is dat we op dit moment al ver boven onze stand leven. Alleen al het aanpassen van het bestaande stedelijk gebied aan klimaatdoelen en extremer weer stelt ons voor enorme opgaven en kosten. Op termijn is een omschakeling op een grotendeels circulaire samenleving noodzakelijk. Dit heeft grote gevolgen voor de leefomgeving en de wijze waarop de gemeente zich ontwikkelt. In een circulaire gemeente hebben bedrijven voldoende hoge milieuruimte nodig voor circulaire activiteiten en een aansluiting op infrastructuurnetwerken voor aanvoer, retourstromen en afvoer. Een circulaire economie heeft baat bij beschikbaarheid van aan water gelegen bedrijventerreinen die transport over water faciliteren. Diverse circulaire activiteiten gaan gepaard met transport van grote en zware materialen en goederen. Denk aan afvalverwerkende bedrijven, reparatie en revisie van grote apparaten, recycling en circulaire bouwactiviteiten. Dat betekent dat mengen van deze activiteiten met wonen en werken niet vanzelfsprekend is en dat we zuinig dienen om te springen met de hoge milieuruimte (aan het water) die er nog is.
40	**2. Ideeën en zorgen vanuit de stad, voor de stad**	**2. Ideeën en zorgen vanuit de samenleving**
40	Voor de totstandkoming van de omgevingsvisie hebben we gesprekken gevoerd met verschillende groepen in de stad: bewoners, ondernemers, jong en oud, geboren Amsterdammers en nieuwe Amsterdammers. In de zeven stadsdelen van Amsterdam hebben zeven verhalenvangers korte verhalen verzameld over wat mensen in de toekomst nodig hebben. In alle gesprekken kwamen gedeelde waarden over de inclusieve, duurzame en verbonden stad naar voren. Een stad met ruimte voor verschillende gemeenschappen, waar mensen zich thuis kunnen voelen, een toekomst kunnen opbouwen en waar ze zeggenschap hebben over hun eigen leefomgeving. De ideeën en visies vanuit de stad hebben een grote bijdrage geleverd aan de inhoud van deze omgevingsvisie. Een aantal uitspraken zijn letterlijk in	Voor de totstandkoming van de omgevingsvisie hebben we gesprekken gevoerd met verschillende groepen in de gemeente: bewoners, ondernemers, jong en oud, geboren Amsterdammers en nieuwe Amsterdammers. In de zeven stadsdelen van Amsterdam hebben zeven verhalenvangers korte verhalen verzameld over wat mensen in de toekomst nodig hebben. Na de fusie van Weesp met Amsterdam is Weesp in 2025 onderdeel gemaakt van de Omgevingsvisie Amsterdam 2050. Weesp had tot 2025 haar eigen omgevingsvisie, eveneens

	de vorm van quotes in deze visie opgenomen. Stuk voor stuk laten de quotes zien wat nodig is en waarom. Een groot aantal van de ideeën vindt zijn weerslag in de delen WAAR, WAT en HOE. Soms zijn ze concreet te herkennen en soms zijn ze abstracter verwoord, vanwege de schaal van de omgevingsvisie. Dit zijn de belangrijkste thema's van de stad, voor de stad:	opgebouwd met ideeën uit de samenleving. Het verhaal van Weesp is zorgvuldig onderdeel gemaakt van het verhaal voor de gemeente Amsterdam. De opbrengsten van alle gesprekken en het harmoniseren van de Omgevingsvisie Weesp 2050 met die van Amsterdam vinden hun weerslag in de delen WAAR, WAT en HOE. Soms zijn ze concreet te herkennen en soms zijn ze abstracter verwoord, vanwege de schaal van de omgevingsvisie. Dit zijn de belangrijkste thema's vanuit de lokale samenleving.
42	**3. Amsterdam naar 2050**	
47	Voor de deels nog onbekende ruimtevraag voor energie en circulariteit reserveren we voldoende milieuruimte in het havengebied buiten de A10. Het zijn twee nieuwe sectoren waar Amsterdam zich mee kan onderscheiden.	Voor de deels nog onbekende ruimtevraag voor energie en circulariteit reserveren we voldoende hoge milieuruimte in het havengebied buiten de A10. Amsterdam kan zich onderscheiden op het gebied van energie en circulariteit, bijvoorbeeld in sectoren zoals hoogwaardige recycling, waterstof, biochemie en (retour)- logistiek.
47	**Ruimte voor duurzaamheid** Amsterdam zet vol in op de transitie naar schone energie en een circulaire economie. Dit zal binnen en buiten de stad ruimtelijke impact hebben. Energieopwekking krijgt deels een plek in het landschap rond de stad en op de daken in bestaande buurten. Schone energie vraagt om nieuwe infrastructuur. Die moet in bestaande en nieuwe buurten en in de ondergrond ingepast worden. Omdat de techniek nog sterk in ontwikkeling is, weten we niet met zekerheid met welke ruimtevraag we tot 2050 rekening moeten houden. Dat betekent niet dat we helemaal in het duister tasten. Voor bijvoorbeeld warmtenetten en uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk hebben we de ruimtevraag goed in beeld. We kunnen die ook inpassen, al vraagt dat wel om het maken van keuzes. Verder is het vooral een zaak van het reserveren van voldoende ruimte. Dat geldt meer bepaald voor de circulaire economie. De haven is al gestart met de transitie tot draaischijf in de circulaire economie.	**Ruimte voor duurzaamheid** Amsterdam zet vol in op de transitie naar schone energie, klimaatbestendigheid en een circulaire economie. Dit zal binnen en buiten de gemeente ruimtelijke impact hebben. Klimaatadaptatie vraagt om plek voor waterberging en afvloei, en verkoeling. Energieopwekking krijgt deels een plek in het landschap en op daken in bestaande buurten. Schone energie vraagt om nieuwe infrastructuur. Die moet in bestaande en nieuwe buurten en in de ondergrond ingepast worden. Voor warmtenetten en uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk hebben we de ruimtevraag goed in beeld. Verder is het vooral een zaak van het reserveren van voldoende ruimte. Dat geldt vooral voor de circulaire economie, waarin de haven draaischijf wordt.
47	Duurzaam zijn betekent ook dat we ons voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering. De zeespiegel stijgt en het weer wordt onvoorspelbaarder en extremer. Amsterdam ligt op een kwetsbare plek, met een slappe bodem en hoge kosten voor het in stand houden van de stad. Denk alleen al aan de kades en bruggen. Dit brengt voor onze stad extra grote uitdagingen met zich mee bij het tegengaan van wateroverlast, overstromingen, hitte en droogte. Deze opgave heeft ook gevolgen voor hoe we met het landschap omgaan. We willen bodemdaling tegengaan en zullen en ons waterbeheer en de landbouw hierop aan moeten passen.	Duurzaam zijn betekent ook dat we ons voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering. Amsterdam ligt op een kwetsbare plek, met een slappe bodem en hoge kosten voor het in stand houden van wat we hebben. Denk alleen al aan de kades en bruggen. Dit brengt extra grote uitdagingen met zich mee bij het tegengaan van wateroverlast, overstromingen, hitte en droogte. Dat heeft ook gevolgen voor hoe we met het landschap omgaan. We willen bodemdaling en verzilting tegengaan en zullen ons waterbeheer en de landbouw hierop moeten aanpassen.
49	**4. Vijf strategische keuzes**	
52	Groeien binnen grenzen betekent dat Amsterdam de ecologische voetafdruk wil beperken. Compacte verstedelijking is daar een belangrijk middel voor. Compact betekent immers dat landschappen buiten de stad open kunnen blijven, dat reisafstanden kort zijn en we efficiënt omgaan met infrastructuur en voorzieningen. Amsterdam maakt tot 2050 binnen de huidige stadsgrenzen ruimte voor minimaal 150.000 woningen voor 250.000 Amsterdammers, in met	Groeien binnen grenzen betekent dat Amsterdam de ecologische voetafdruk wil beperken. Compacte verstedelijking is daar een belangrijk middel voor. Compact betekent immers dat landschappen buiten het stedelijk gebied open kunnen blijven, dat reisafstanden kort zijn en we efficiënt omgaan met infrastructuur, energie en voorzieningen. Amsterdam maakt tot 2050 binnen het huidige stedelijk gebied ruimte voor minimaal 150.000 woningen voor 250.000

	werken en voorzieningen gemengde buurten. Deze groei zetten we in om de sociale kwaliteit van de bestaande stad te vergroten en onze duurzaamheidsdoelstellingen te halen. Groeien binnen grenzen geeft daarmee mede invulling aan de donut-stad, met een stevig sociaal fundament en het minimaliseren van het fysieke ruimtebeslag van de stad, van gebruik van grondstoffen en van de bijdrage aan klimaatverandering.	Amsterdammers, in met werken en voorzieningen gemengde buurten. Met deze groei vergroten we tevens de kwaliteit van het bestaande stedelijk gebied. Groeien binnen grenzen geeft daarmee mede invulling aan de donut-gemeente, met een stevig sociaal en klimaatbestendig fundament en het minimaliseren van ruimtebeslag, van gebruik van grondstoffen en van de bijdrage aan klimaatverandering.
54	Nabijheid is daarvoor van groot belang.	Nabijheid en toegankelijkheid zijn daarvoor van groot belang.
		Naast de scheggen is er aandacht voor het landschap rond Weesp. Dit gebied rond Weesp bestaat uit de Vechtstreek, met stuifduintjes en meren, en de hogere zandgronden van 't Gooi. Het stadsgebied grenst aan polders zoals de Aetsveldse polder in het zuiden, de Bloemendalerpolder in het noorden, plus de Nieuwe Keverdijkse Polder en Heintjesrak- en Broekpolder in het oosten. In de Bloemendalerpolder wordt de komende periode het natuurcompensatiegebied 't Breedland aangelegd. De grenzen van Weesp worden bepaald door het Amsterdam-Rijnkanaal, de Vecht en omliggende polders, waarvan een deel, zoals de Aetsveldse polder, als aardkundig monument is aangewezen.
56	tweede stadsbos	5e Amsterdamse Stadsbos
56-57	Keuzes in de openbare ruimte blijven nodig. Beter groen betekent soms minder groen oppervlak. Sociale veiligheid speelt hierbij een rol.	Keuzes in de openbare ruimte blijven nodig.
57	Zowel boven- als ondergronds zal er vaak onvoldoende ruimte zijn om alles een plek te geven.	Zowel boven- als ondergronds zal er vaak onvoldoende ruimte zijn om alles eenvoudig een plek te geven.
60	Groeien binnen grenzen Verdichting door complete en duurzame wijkontwikkeling - Ruimte voor 150.000 woningen erbij in complete buurten. - Verduurzamen bestaande buurten en woningen. - Behoud van productieve bedrijvigheid in Amsterdam. - Ruimte voor schone energie en duurzame initiatieven. - Verduurzaming van de haven.	Groeien binnen grenzen *Verdichting door complete en duurzame wijkontwikkeling* - Ruimte voor 150.000 woningen erbij in complete buurten. - Verduurzamen bestaande buurten en woningen. - Behoud van productieve bedrijvigheid in Amsterdam. - Ruimte voor schone energie en duurzame initiatieven. - Verduurzaming van de haven. - Rekening houden met klimaatverandering, het water- en het bodemsysteem.
65	**II WAAR**	
67	**5. Metropoolregio Amsterdam**	
71	Met kleinere milieucontouren en minder hinder.	Met minder vluchten en dus minder hinder.
74	**6. Amsterdam en de agglomeratie**	
76	Voldoende groen in de buurt, in de openbare ruimte en goede verbindingen met het landschap en het water zorgen voor een leefbare en klimaatbestendige stad	Voldoende groen in de buurt, in de openbare ruimte en goede verbindingen met het landschap en het water dragen bij aan een leefbare en klimaatbestendige gemeente.
85	**7. Ruimtelijk-programmatisch kader**	

85	De netwerken voor verkeer en vervoer, water en het netwerk van stadsstraten en stadslanen zullen in de vorm van ruimtelijke reserveringen, samen met de hoofdgroenstructuur, onderdeel worden van ruimtelijke planvorming in projecten en het stadsbrede omgevingsplan.	Tekst geschrapt.
87	De ruimtevraag van het klimaatneutraal maken van de stad is deels nog een grote onbekende. Binnen de gemeentegrenzen geven we de voorkeursgebieden voor windenergie aan. Daarnaast kunnen datacenters bronnen van warmte zijn. De haven krijgt een belangrijke rol in de opwek en opslag van duurzame energie.	Binnen de gemeentegrenzen geven we de aangewezen gebieden voor windenergie uit het Programma Windenergie Amsterdam aan. Ook warmtebronnen gaan op diverse plekken in de gemeente ruimte innemen, zoals bij geothermie, het gebruiken van datacenter restwarmte of installaties voor piekcapaciteit. De haven krijgt een belangrijke rol in de opwek en opslag van duurzame energie.
96	De ontwikkeling van het toekomstig openbaarvervoernetwerk is onderdeel van een regionale schaalsprong en draagt ook in hoge mate bij aan het verbeteren van de nationale bereikbaarheid. De ambities van Amsterdam tot 2050 bouwen voort op bestaande afspraken binnen de MRA en met het Rijk. Daar waar ze verder gaan dan de bestaande afspraken, zijn het denkrichtingen en voorzetten voor een gesprek.	In de gemeente en regio van 2050 speelt het OV een duale rol. Enerzijds is een schaalsprong nodig om een groei in OV-gebruik van circa 40%-50% te faciliteren, met regionale toegangs- en overstappoorten, nieuwe verbindingen en - waar dat in de omgeving past - frequentieverhogingen op bestaande hoofdverbindingen. Tegelijk vereist een leefbare, autoluwe gemeente fijnmazigheid en directheid in het lijnennet. Amsterdammers en bezoekers zullen in 2050 afhankelijker zijn van het openbaar vervoer, ouderen en mensen met een beperking des te meer. Het gaat dan om bezoek aan ziekenhuizen en gezondheidscentra, mantelzorg en sociaal-recreatieve bestemmingen. Dit vraagt om OV dat diep doordringt tot in de Amsterdamse wijken. De ambities van Amsterdam tot 2050 bouwen voort op bestaande afspraken binnen de MRA en met het Rijk. Daar waar ze verder gaan, zijn het denkrichtingen en voorzetten voor een gesprek.
96	**3. Dragend openbaar vervoer**: Het tram- en busnet voor de verbinding en ontsluiting van wijken en buurten. **4. Onderliggend openbaar vervoer:** a. Aanvullend net van tram- en buslijnen voor ontsluiting van buurten. b. Aanvullend net van vraagafhankelijke (MaaS-)diensten voor ontsluiting van dunbevolkte buurten en vervoer op maat.	**3. Verbindend openbaar vervoer:** Het tram- en busnet voor de verbinding en ontsluiting van wijken en buurten. **4. Ontsluitend openbaar vervoer:** a. Aanvullend net van tram- en buslijnen voor ontsluiting van buurten. b. Aanvullend net van vraagafhankelijke (MaaS-)diensten voor ontsluiting van dunbevolkte buurten en vervoer op maat.
98	Veel van het openbaarvervoernetwerk is al aanwezig. In de periode tot 2050 stellen we voor het bestaande netwerk te versterken of om te bouwen in aansluiting op de bovenstaande hiërarchie. Verder stellen we voor het systeem (afhankelijk van het ontwikkeltempo) geleidelijk uit te bouwen, veelal met dragend openbaar vervoer om gebiedsontwikkelingen mogelijk te maken. Bij de systeemkeuzes bus-tram-metro is de omvang van de (verwachte) vervoervraag en stedelijke structuur leidend. De vervoervraag wordt uiteraard sterk bepaald door keuzes als dichtheden, functiemix en parkeerregimes.	In de periode tot 2050 stellen we voor het bestaande OV-netwerk te versterken of om te bouwen in aansluiting op de bovenstaande hiërarchie. Verder stellen we voor het systeem geleidelijk uit te bouwen, waarbij zowel hoogwaardig als fijnmazig OV nodig is om autoluwe, inclusieve gebiedsontwikkelingen mogelijk te maken. Bij de systeemkeuzes bus-tram-metro is de omvang van de (verwachte) vervoervraag en stedelijke structuur leidend. De combinatie van hoge dichtheden en een autoluwe gemeente zorgt voor een hoge vervoersvraag en maakt het vaak mogelijk om zowel hoogwaardig als ontsluitend OV aan te bieden. De (IC-)stations en grotere metrostations in de gemeente krijgen een belangrijke knooppuntfunctie en moeten daarop worden ingericht.
98	Vergroten van het aantal knooppunten, waardoor de stad op meerdere plekken goed bereikbaar is (o.a. via Zuid, Sloterdijk, CS, Bijlmer/ArenA, Muiderpoort, Lelylaan) en op termijn toevoegen regionale treinstations.	Het meer gelijkmatig verknopen van onderliggend OV op alle knooppunten in de gemeente in plaats van primair op Amsterdam Centraal, waardoor Amsterdam op meerdere plekken goed bereikbaar is (o.a. via Zuid, Sloterdijk, CS, Bijlmer/ArenA, Muiderpoort, Lelylaan) en op termijn toevoegen regionale treinstations.

98	Waar mogelijk verbeteren loop- en fietsroutes naar HOV-netwerk, creëren extra opgangen bij metrostations. 1. **Dragend openbaar vervoer** - Verbeteren stedelijke verbindingen door ov over IJ-bruggen de Westbrug. - Nieuwe tram-/busverbindingen in Nieuw-West, Zuidoost/Oost en Noord om gebiedsontwikkeling mogelijk te maken. Door de combinatie van verdichting, meerkernigheid en het toevoegen van OV en voorzieningen kan het aantal te bereiken voorzieningen binnen 15 minuten sterk toenemen. - Optimaliseren langzaamvervoernetwerk naar bus- en tramhaltes. 2. **Onderliggend openbaar vervoer** - Aanvullende openbaarvervoerdiensten, eventueel op maat, waar bovenstaande transformaties (nog) niet te realiseren zijn. - Waar mogelijk verbeteren fijnmazigheid OV, met name in gebieden waar de loopafstanden naar het OV groot zijn. Onderzoeken of het mogelijk is om fijnmazig, vraaggestuurd OV mogelijk te maken ter verbetering fijnmazigheid, overdag en/of in de nacht, waarbij slimme combinaties met andere vormen van vervoer worden gezocht (WMO, leerlingenververvoer).	Verbeteren loop- en fietsroutes naar HOV-netwerk, creëren extra opgangen bij metrostations. 1. Dragend openbaar vervoer - Verbeteren stedelijke verbindingen door ov over de Westbrug. - Nieuwe tram-/busverbindingen in Nieuw-West, Zuidoost/Oost en Noord om gebiedsontwikkeling mogelijk te maken. Door de combinatie van verdichting, meerkernigheid en het toevoegen van OV en voorzieningen kan het aantal te bereiken voorzieningen binnen 15 minuten sterk toenemen. - Optimaliseren langzaamvervoernetwerk naar toegankelijke bus- en tramhaltes. 2. Onderliggend openbaar vervoer - Verbeteren fijnmazigheid en toegankelijkheid OV, met name in gebieden waar loopafstanden naar het OV groot zijn - Onderzoeken of fijnmazig, vraaggestuurd OV mogelijk is, overdag en/of in de nacht, waarbij slimme combinaties met andere vormen van vervoer worden gezocht (WMO, leerlingenververvoer).
104	Amsterdam bestaat uit buurten en stadsdelen met een eigen karakter en betekenis in de gemeente. Ze vormen dankzij een doorlopend netwerk van stadsstraten en stadslanen een vanzelfsprekend geheel.	Amsterdam bestaat uit buurten, stadsdelen en een stadsgebied met een eigen karakter en betekenis in de gemeente. Ze vormen dankzij een doorlopend netwerk van stadsstraten en stadslanen een vanzelfsprekend geheel.
110	De groei brengt een opgave voor stedelijk groen met zich mee: de ontwikkeling van een aantal landschapsparken dicht tegen het stedelijk gebied (kop Brettenzone, Tuinen van West en Ookmeerpark, Oeverlanden, kop Amstelscheg, Diemerbos, Waterlandsportlandschap en Noorder IJplas).	De groei brengt een opgave voor stedelijk groen met zich mee: de ontwikkeling van een aantal landschapsparken dicht tegen het stedelijk gebied (kop Brettenzone, Tuinen van West en Ookmeerpark, Oeverlanden, 't Breedland, kop Amstelscheg, Diemerbos, Waterlandsportlandschap en Noorder IJplas).
110	De vergroting van de betekenis van deze plekken draagt bij aan de ontwikkeling van alle stadsdelen in de stad tot eigenstandige gebieden. Daarmee werken we aan een evenwichtige ontwikkeling van de hele stad binnen de regio.	De vergroting van de betekenis van deze plekken draagt bij aan de ontwikkeling van alle stadsdelen en het stadsgebied in de gemeente tot eigenstandige gebieden. Daarmee werken we aan een evenwichtige ontwikkeling van de hele gemeente binnen de regio.
118	**Kenniskwartieren** Economische toegevoegde waarde komt in deze tijd steeds meer voort uit innovatie. Innovatie komt voort uit kennis- en ideeënontwikkeling die zeer goed gedijt in grote steden. De afgelopen jaren is een nieuw type werkmilieu ontstaan: innovatiedistricten of kenniskwartieren. Kenniskwartieren zijn werkgebieden in de stad waar kennisontwikkeling, onderzoek en innovatie centraal staan. Een aantal kenniskwartieren in Amsterdam is ontstaan rond wetenschappelijke kennisinstellingen zoals de Knowledge Mile – rond UVA Roeterseiland en	**Innovatiedistricten** Onze samenleving staat voor grote uitdagingen die creatieve en innovatieve oplossingen vereisen. Innovatie biedt niet alleen economische waarde, maar ook brede maatschappelijke voordelen. Het ontstaat uit kennis- en ideeënontwikkeling, die floreert in grote steden. In dit kader zijn de afgelopen jaren innovatiedistricten ontstaan: stedelijke werkgebieden gericht op kennisontwikkeling, onderzoek en innovatie. Amsterdam heeft negen innovatiedistricten aangewezen, elk in een ander ontwikkelstadium. Veel van deze districten zijn ontstaan rondom

	HVA Wibautstraat, Sciencepark bij de Bètafaculteit van de UVA, kenniskwartier Zuidas rond de VU, en het health & medical cluster in de Bijlmer rond het AUMC. In het verleden waren dit voornamelijk campuslocaties, maar ze ontwikkelen zich steeds meer als stedelijke gebieden waar interactie wordt bevorderd en ruimte is voor innovatieve bedrijven die academische kennisontwikkeling benutten voor nieuwe businessmodellen. Amsterdam heeft de ambitie de economische kracht van kenniskwartieren ruimtelijk te versterken, en werkt via de gebiedsontwikkeling aan twee nieuwe kenniskwartieren in Riekerpolder en op het Marineterrein, met o.a. veel ruimte voor interactie en talentontwikkeling. In kenniskwartieren is er ruimte voor werken, wonen en voorzieningen, en de ambitie is om de interactie te bevorderen. Wel bieden ze, anders dan gemengde stadsbuurten, plek aan grote werkgebouwen, onderzoeks- en onderwijsinstellingen. Maar altijd in combinatie met kleinschaliger werkplekken en vrije ruimte voor experimenten. Veelal hebben de gebieden een 'anchor' (een groot kennisintensief bedrijf of instelling) en een netwerk van kleinschalige bedrijven eromheen. Vaak zijn dit start-ups en spin-offs. Dit stimuleert de concentratie en netwerkvorming. Ook hebben kenniskwartieren een bepaalde schaal nodig ten behoeve van uitwisseling, gedeelde voorzieningen en zichtbaarheid.	kennisinstellingen of clusters van innovatieve bedrijven. Waar ze voorheen vaak campussen waren, ontwikkelen ze zich tot stedelijke gebieden die interactie bevorderen en ruimte bieden aan innovatieve bedrijven die academische kennis vertalen naar nieuwe businessmodellen. Met de Strategie Innovatiedistricten Amsterdam stimuleert Amsterdam deze transformatie van campus naar innovatiedistrict. Deze districten zijn beter geïntegreerd in het stedelijk weefsel, met ruimte voor werken, wonen en voorzieningen. Anders dan reguliere stadsbuurten bieden ze plaats aan grote werkgebouwen en onderzoeks- of onderwijsinstellingen, gecombineerd met kleinschalige werkplekken en experimenteerruimte. Ze hebben vaak een 'anchor' (een groot kennisintensief bedrijf of instelling) en een netwerk van start-ups en spin-offs, wat concentratie en samenwerking bevordert. Daarnaast vraagt een innovatiedistrict om voldoende schaalgrootte voor uitwisseling, gedeelde voorzieningen en zichtbaarheid. De strategie richt zich op de ontwikkeling van negen gebieden tot volwaardige innovatiedistricten.
118	Multimodale knooppunten of stationskwartieren zijn door de aanwezigheid van meerdere verkeersmodaliteiten zoals trein, metro, tram en autowegen, goed verbonden met zowel de stad als de metropoolregio. Door de optimale bereikbaarheid zijn deze locaties uitermate geschikt voor hoge werkconcentraties, omdat veel werknemers deze locaties in relatief korte tijd kunnen bereiken. Kantoorontwikkeling en andere grootschalige functies passen op deze multimodale knopen zoals Zuidas, Amstelstation, ArenApoort, Sloterdijk en Centraal Station. De komende jaren gaat het knooppunt Duivendrecht ook ruimte bieden aan grootschalige economische functies, en bij de doortrekking ervan biedt station Haven-Stad/Hemknoop kansen op de ontwikkeling van grootschalige economische functies. Kleinere stationskwartieren liggen rond metro-/treinstations Lelylaan, Holendrecht en op langere termijn Muiderpoort.	Multimodale knooppunten of stationskwartieren zijn door de aanwezigheid van meerdere verkeersmodaliteiten zoals trein, metro, tram en autowegen, goed verbonden met zowel de stad als de metropoolregio. Door de optimale bereikbaarheid zijn deze locaties uitermate geschikt voor hoge werkconcentraties, omdat veel werknemers deze locaties in relatief korte tijd kunnen bereiken. Kantoorontwikkeling en andere grootschalige functies passen op deze multimodale knopen zoals Zuidas, Amstelstation, ArenApoort, Sloterdijk en Centraal Station. De komende jaren gaat het knooppunt Duivendrecht ook ruimte bieden aan grootschalige economische functies, en bij de doortrekking ervan biedt station Haven-Stad/Hemknoop kansen op de ontwikkeling van grootschalige economische functies. Kleinere stationskwartieren liggen rond metro-/treinstations Lelylaan, Holendrecht en op langere termijn Muiderpoort. Ook Weesp is een kleiner stationskwartier, dat ligt tussen Amsterdam en Almere. Dit wordt de komende jaren verder ontwikkeld tot een stedelijk milieu.
119	Waar kantoormilieus gebaat zijn bij menging van functies en concentratie, is dit voor bedrijfslocaties en bedrijventerreinen minder het geval. Veel grootschalige productie, logistiek en ondersteunende diensten als schoonmaak- en bouwbedrijven zijn meer gebaat bij een bereikbare en betaalbare plek dan bij een gemengde, centrale locatie. Daarom wijzen we een aantal plekken in de stad aan waar bedrijvigheid niet met woningbouw wordt gemengd. Het grootste deel van de bestaande bedrijventerreinen in de stad (die nog niet aangewezen zijn als transformatiegebied) blijft behouden om ruimte te behouden in de stad voor bedrijven die een functie vervullen in de stedelijke economie. Wel is ook op deze terreinen een opgave om efficiënt met de ruimte om te gaan en indien mogelijk de werkfunctie flink te verdichten. Dat	Waar kantoormilieus gebaat zijn bij menging van functies en concentratie, is dit voor bedrijfslocaties en bedrijventerreinen minder het geval. Veel grootschalige productie, logistiek en ondersteunende diensten als schoonmaak- en bouwbedrijven zijn meer gebaat bij een bereikbare en betaalbare plek dan bij een gemengde, centrale locatie. Daarom wijzen we een aantal plekken in de stad aan waar bedrijvigheid niet met woningbouw wordt gemengd, zoals Landlust en het overgrote deel van de bedrijventerreinen in Weesp. Het grootste deel van de bestaande bedrijventerreinen in de gemeente (die nog niet aangewezen zijn als transformatiegebied) blijft behouden om ruimte te behouden in de

	betekent compacte bebouwing en een differentiatie in terreinen, afhankelijk van de ligging in de stad.	gemeente voor bedrijven die een functie vervullen in de stedelijke economie. Wel is ook op deze terreinen een opgave om efficiënt met de ruimte om te gaan en indien mogelijk de werkfunctie flink te verdichten. Dat betekent compacte bebouwing en een differentiatie in terreinen, afhankelijk van de ligging in de gemeente.
120/121	In de RES 1.0 zijn de zoekgebieden verkleind en worden binnen die zoek- gebieden voorkeursgebieden aangewezen.	In de RES 1.0 zijn de zoekgebieden verkleind en in het Programma Windenergie Amsterdam (PWA) zijn de definitieve zoekgebieden aangewezen.
121	Voorkeursgebied windenergie op Amsterdams grondgebied: Op deze locaties zal de gemeente onder voorwaarden medewerking verlenen aan initiatiefnemers van windprojecten. Hier zal een integrale afweging gemaakt worden ten opzichte van andere functies en iedere plaatsing vraagt een zorgvuldige inpassing. De veiligheid en gezondheid van mens en natuur mogen hierdoor niet in het gedrang komen.	Aangewezen gebieden windenergie op Amsterdams grondgebied: In deze gebieden (vastgelegd in het Programma Windenergie Amsterdam – PWA) zal de gemeente onder voorwaarden medewerking verlenen aan initiatiefnemers van windprojecten. Hier zal een integrale afweging gemaakt worden ten opzichte van andere functies en iedere plaatsing vraagt een zorgvuldige inpassing. De veiligheid en gezondheid van mens en natuur mogen hierdoor niet in het gedrang komen.
122	De gemeente Amsterdam wil in 2040 helemaal aardgasvrij zijn. Daarbij vindt de gemeente het belangrijk dat het alternatief duurzaam is, de overstap betaalbaar en dat verschillende bronnen de benodigde warmte kunnen leveren. De stad wordt aardgasvrij met de duurzame warmte die er al is. Bovendien verkent de gemeente nieuwe warmtebronnen. Om te voorzien in de toekomstige warmtevraag en om de opwek hiervan te verduurzamen, moeten alternatieve bronnen ontwikkeld worden, zoals aardwarmte (geothermie), lagetemperatuurwarmte uit aquathermie en restwarmte uit datacenters. Er is niet één type warmtebron/techniek die kan voorzien in de toekomstige warmtevraag: er is een slimme combinatie van technieken nodig om te komen tot een optimale mix van betaalbaar, duurzaam en leveringszekerheid. Amsterdam heeft de grootste concentratie van datacenters in Europa. Dat betekent veel locaties, veel vermogen aan servers en dus veel restwarmte. Deze restwarmte kan in de toekomst een belangrijke rol spelen voor de Amsterdamse warmtevoorziening. Veel van de Amsterdamse datacenters zijn geclusterd in en rond Science Park Amsterdam, Haven-Stad, Schinkelkwartier en Amstel III (bedrijvenstrook). Rond die locaties is vaak ook grootschalige gebiedsontwikkeling mogelijk.	De gemeente Amsterdam wil in 2040 helemaal aardgasvrij zijn. Het is belangrijk dat het alternatief duurzaam is, dat de overstap betaalbaar is en dat verschillende bronnen de benodigde warmte kunnen leveren. Op dit moment worden de twee grote stadswarmtenetten (in eigendom van Westpoort Warmte en Vattenfall) voorzien van warmte van AEB (afvalverbranding) en Diemercentrale (aftapwarmte van gasgestookte elektriciteitscentrales). Deze twee bronnen zullen stap voor stap vervangen worden door andere bronnen. Ook voor de gebiedsontwikkeling is behoefte aan duurzame warmte. Om te voorzien in de toekomstige warmtevraag en om de opwek hiervan te verduurzamen, moeten alternatieve bronnen ontwikkeld worden, zoals aardwarmte (geothermie), aquathermie en restwarmte uit datacenters. Ook zijn er hulpwarmtecentrales nodig die kunnen bijspringen bij pieken in de warmtevraag. Er is niet één type warmtebron/-techniek die kan voorzien in de toekomstige warmtevraag: er is een slimme combinatie van technieken nodig om te komen tot een optimale mix van betaalbaar, duurzaam en leveringszekerheid.
123	**8. Stadsdelen**	**8. Stadsdelen en stadsgebied Weesp**
133	Nauwkeurig bestemmen en maatwerk moet de overlast van massatoerisme en ondermijning terugdringen. Daarbij wordt onder meer gekeken naar de mogelijkheden om buiten de binnenstad een erotisch centrum of 'prostitutiehotel' te vestigen, om zo het Wallengebied te ontlasten. Bewoners zijn onmisbaar als het gaat om leefbaarheid, vitaliteit, sfeer en betrokkenheid. We willen daarom meer bewoning in de binnenstad mogelijk maken, in samenwerking met corporaties, beleggers, verenigingen van eigenaren, individuele pandeigenaren en ontwikkelaars.	Nauwkeurig bestemmen en maatwerk moeten de overlast van massatoerisme en ondermijning terugdringen. Onder meer om het Wallengebied te ontlasten, is in 2024 voorkeurslocatie Europaboulevard aangewezen voor de oprichting van een Erotisch Centrum. Deze locatie draagt bij aan de strategische keuze voor een meerkernige stad, aan intensivering van functies rondom stations en aan spreiding van toerisme. Zie ook de Aanpak Binnenstad uit 2024. Bewoners zijn onmisbaar als het gaat om leefbaarheid, vitaliteit, sfeer en betrokkenheid. We willen daarom meer bewoning in de binnenstad mogelijk maken, in samenwerking met corporaties, beleggers, verenigingen van eigenaren, individuele pandeigenaren en ontwikkelaars.

136	Denk hierbij aan maatschappelijke voorzieningen, zoals scholen en zorgvoorzieningen en grootstedelijke voorzieningen zoals de OBA Next, Sporthallen Zuid en nieuwe culturele initiatieven.	Denk hierbij aan maatschappelijke voorzieningen, zoals scholen en zorgvoorzieningen en grootstedelijke voorzieningen zoals Sporthallen Zuid en nieuwe culturele initiatieven.
139		Kop Javaeiland geldt als voorkeurslocatie voor de oprichting van het Nationaal Slavernijmuseum. Deze locatie vormt onderdeel van het 'kralensnoer' van cultureel-maatschappelijke instellingen langs beide oevers van het IJ, zoals de NDSM-werf, het EYE filmmuseum en het Muziekgebouw. Door de ligging op enige afstand van de binnenstad draagt het niet bij aan de druk op het centrum.
140	**9. Een samenhangende en adaptieve fasering**	
140	Met deze fasering geven we vanaf het begin invulling aan de strategische keuze voor meerkernige ontwikkeling. Rondom de stedelijke centra Osdorpplein, Amsterdamse Poort, Buikslotermeerplein en in verschillende stationskwartieren bouwen we aan nieuwe stedelijke kwaliteit en realiseren we stedelijke voorzieningen, zoals een nieuw theater De Meervaart en een bibliotheek in Zuidas.	Met deze fasering geven we vanaf het begin invulling aan de strategische keuze voor meerkernige ontwikkeling. Rondom de stedelijke centra Osdorpplein, Amsterdamse Poort, Buikslotermeerplein en in verschillende stationskwartieren bouwen we aan nieuwe stedelijke kwaliteit en realiseren we stedelijke voorzieningen.
155	**III WAT**	
156	**11. Een beleidsagenda richting 2050**	
156	In Deel I VISIE is uiteengezet hoe Amsterdam de groei van de stad en de metropoolregio wil aanwenden om een betere stad te worden en richting te geven aan transities en deze waar mogelijk te versnellen. De keuzes voor Meerkernige ontwikkeling, Groeien binnen grenzen, Duurzaam en gezond bewegen, Rigoureus vergroenen en Samen stadmaken vragen deels om nieuwe richtingen in het Amsterdamse beleid voor de fysieke leefomgeving. Dit deel biedt een overzicht van al het Amsterdamse beleid voor de fysieke leefomgeving en bevat voorstellen voor uitwerking en aanpassing daarvan. Daarmee vormt dit deel van de omgevingsvisie een samenhangende agenda voor vernieuwing en uitwerking. Het is geen vervanging van het bestaande beleid. Het Amsterdamse beleid voor de fysieke leefomgeving is grotendeels op orde en actueel. Sinds het vaststellen van de Structuurvisie Amsterdam 2040 is veel beleid in overeenstemming gebracht met het bouwen aan een intensief bebouwde en gemengde, compacte stad. Toch ontstaan er steeds weer spanningen en kansen tussen de verschillende beleidsthema's. Een reden daarvoor is de doorgaande groei van de stad en de oplopende druk op de ruimte. Daarnaast vragen relatief nieuwe opgaven, zoals de energietransitie en circulaire economie, om een meer integrale benadering, die vaak lastig past bij de bestaande sectorale indeling in beleidsthema's. Wat ook meespeelt, is dat er nieuwe inzichten zijn, bijvoorbeeld over kansengelijkheid en ruimtelijke segregatie, die doorwerken in verschillende beleidsthema's. Deze ontwikkelingen vragen om uitwerking en aanpassing van beleid vanuit een integraal perspectief, maar ook om ruimtelijke keuzes op stedelijk niveau. In het Deel II WAAR wordt al een aantal keuzes op stedelijk niveau toegelicht en uitgewerkt in een ruimtelijk-programmatisch kader.	In Deel I VISIE is uiteengezet hoe Amsterdam de groei van de gemeente en de metropoolregio wil aanwenden om een betere gemeente te worden en richting te geven aan transities en deze waar mogelijk te versnellen. De vijf strategische keuzes vragen deels om nieuwe richtingen in het Amsterdamse beleid voor de fysieke leefomgeving. Dit deel biedt een samenvattend overzicht van al het geldende Amsterdamse beleid voor de fysieke leefomgeving en bevat voorstellen voor uitwerking en ontwikkeling daarvan. Het Amsterdamse beleid voor de fysieke leefomgeving is de afgelopen jaren grotendeels in overeenstemming gebracht met de ambitie van een intensief bebouwd en gemengd, compact stedelijk gebied. Toch ontstaan er steeds weer spanningen en kansen tussen de verschillende beleidsthema's. Een reden daarvoor is de oplopende druk op de ruimte. Daarnaast vragen relatief nieuwe opgaven, zoals de energietransitie en circulaire economie, om een meer integrale benadering, die vaak lastig past bij de bestaande sectorale indeling in beleidsthema's. Ook zijn er nieuwe inzichten, bijvoorbeeld over kansengelijkheid en ruimtelijke segregatie, die doorwerken in verschillende beleidsthema's. Deze ontwikkelingen vragen om uitwerking en aanpassing van beleid vanuit een integraal perspectief, maar ook om ruimtelijke keuzes. In het Deel II WAAR wordt al een aantal keuzes toegelicht en uitgewerkt in een ruimtelijk-programmatisch kader. Alle in de beleidsagenda genoemde beleidsdocumenten staan achterin deze beleidsagenda onder elkaar, met hyperlinks naar de betreffende documenten.

158	12. Inclusieve stad	12. Inclusief Amsterdam
158	Amsterdam wil een inclusieve stad zijn. Een stad waar Amsterdammers en nieuwkomers zich kunnen thuis voelen en die kansen biedt om je te ontwikkelen.	Amsterdam wil een inclusieve gemeente zijn. Een gemeente waar Amsterdammers en nieuwkomers zich kunnen thuis voelen en die gelijke kansen biedt om je te ontwikkelen naar behoefte en talent.
158	Gemeentelijk ruimtelijk beleid kan inclusiviteit en kansengelijkheid niet rechtstreeks waarborgen. Daarvoor is het ook een te breed begrip. Die waarborging verloopt via tientallen vormen van sectoraal beleid, zoals onderwijsbeleid, woonbeleid dat sociale huur in alle stadsdelen beschermt, beleid voor de openbare ruimte, economisch beleid dat ruimte reserveert voor maakbedrijven en werk voor alle opleidingsniveaus, of sportbeleid dat regelt dat in de hele stad kan worden gesport. Deze en andere vormen van inclusief beleid zijn in deze omgevingsvisie terug te vinden in de betreffende hoofdstukken. Inclusieve doelstellingen worden vrijwel allemaal overgenomen in deze omgevingsvisie en hier en daar zelfs van een extra accent voorzien.	De invloed van gemeentelijk ruimtelijk beleid en ontwerp op inclusie en kansengelijkheid is begrensd, maar moet niet worden onderschat. Er zijn tientallen vormen van beleid die het verschil kunnen maken voor een gelijkwaardige en toegankelijke samenleving, zoals onderwijsbeleid, woonbeleid dat sociale huur in alle stadsdelen en het stadsgebied beschermt, beleid voor de openbare ruimte, mobiliteitsbeleid, economisch beleid dat ruimte reserveert voor maakbedrijven en werk voor alle vaardigheden, of sportbeleid dat regelt dat in de hele gemeente kan worden gesport. Deze en andere vormen van inclusief beleid zijn in deze omgevingsvisie terug te vinden in de betreffende hoofdstukken.
159	Onder de naam Expeditie Vrije Ruimte introduceren we ook een breder programma voor broedplaatsen. Verspreid door de stad zijn talloze bijzondere culturele, sociale en groene plekken te vinden die zijn vormgegeven en worden beheerd door burgers en maatschappelijke organisaties:	Onder de naam Expeditie Vrije Ruimte is een breder programma voor broedplaatsen geïntroduceerd. Verspreid door de gemeente zijn talloze bijzondere culturele, sociale, groene en circulaire plekken te vinden die zijn vormgegeven en worden beheerd door burgers en maatschappelijke organisaties
159	We willen bestaande vrije ruimte beschermen en nieuwe vrije ruimte beschikbaar stellen voor Amsterdammers, zowel in gebouwvorm als in de openbare ruimte.	We beschermen bestaande vrije ruimte en stellen nieuwe vrije ruimte beschikbaar voor Amsterdammers, zowel in gebouwen als in de openbare ruimte.
159	Er komt nog een pakket aan maatregelen en initiatieven voor vrije ruimte. Onderdeel hiervan is het voornemen om in Amsterdam ruimte te maken voor een grote experimentele woon-werkgemeenschap.	Er komt nog een pakket aan maatregelen en initiatieven voor vrije ruimte. Onderdeel hiervan is het voornemen om in Amsterdam ruimte te maken voor een permanente experimentele woon-werkgemeenschap.
159	Het zijn plekken waar mensen elkaar ontmoeten, waar ze reflecteren en waar ze kunnen experimenteren. De kracht van deze vorm van ruimtegebruik is dat het initiatief bij burgers ligt, in de luwte van marktwerking en overheidsbeleid.	Het zijn plekken waar mensen elkaar ontmoeten, waar ze reflecteren en waar ze kunnen experimenteren.
159	Als ordeningsprincipe helpt het streven naar "homogene straten in heterogene buurten". Dat zijn dus diverse buurten met daarbinnen straten waarin mensen wonen met ongeveer dezelfde sociaal-economische status. Met dit niveau van menging wordt het negatieve buurteffect geminimaliseerd.	Als ordeningsprincipe helpt het streven naar "homogene blokken in heterogene buurten". Dat zijn dus diverse buurten met daarbinnen woongebouwen waarin mensen wonen met ongeveer dezelfde sociaal-economische status. Met dit niveau van menging wordt het negatieve buurteffect geminimaliseerd.
160	De meeste ruimtelijke consequenties voor de groei van de stad zijn vastgelegd in de in 2018 vastgestelde Referentienormen voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen.	De meeste ruimtelijke consequenties voor de groei van de gemeente zijn vastgelegd in de in 2024 geactualiseerde Referentienormen voor maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen.
160	Daarnaast biedt een scala aan beleid kaders voor maatschappelijke voorzieningen van de 21e eeuw. Van de Sportvisie 2025, het Actieplan Age Friendly City tot de Amsterdamse Impuls Schoolpleinen.	Daarnaast biedt een scala aan beleid kaders voor maatschappelijke voorzieningen van de 21e eeuw: van de Visie Amsterdamse sportparken - Gastvrij en verbonden, het Bouwstenenboek Groei van de Stad, tot richtlijnen en programma's van eisen voor de bouw van voorzieningen als scholen, buurtkamers en opvanglocaties.

160	Wij constateren dat huisartsenposten zich vanwege stijgende huren moeilijker in verschillende Amsterdamse buurten kunnen vestigen of handhaven.	Wij constateren dat steeds meer semi- commerciële maatschappelijke partijen zoals huisartsen zich vanwege stijgende huren moeilijker in verschillende Amsterdamse buurten kunnen vestigen of handhaven.
161	De referentienormen zullen worden gespecificeerd naar deze beoogde stadsmilieus.	De referentienormen zijn in 2024 gespecificeerd naar deze stadsmilieus. Voor buitensport, spelen en groen moet dat nog gebeuren.
161	Deze aspecten komen samen in het concept van woon-zorgzones. Naast voldoende aangepaste of levensloopbestendige woningen met mogelijkheid tot domotica, kenmerkt een woonzorgzone zich door een verhoogd voorzieningenniveau van ondersteunings-, welzijns- en zorgdiensten.	Dat doen we in woon-zorgzones, wooncirkels of lang leven thuis flats. Naast voldoende aangepaste of levensloopbestendige woningen met mogelijkheid tot domotica, kenmerkt een woonzorgcirkel zich door een verhoogd voorzieningenniveau van ondersteunings-, welzijns- en zorgdiensten.
161	Voor een deel kan dat in broedplaatsen en vrije ruimtes, maar ook in het voorzieningenbeleid zelf moet meer ruimte komen voor nadere invulling door cocreatie en lokale initiatieven.	Voor een deel kan dat in broedplaatsen en vrije ruimtes, daarnaast bieden de in 2024 geactualiseerde referentienormen voor maatschappelijke voorzieningen expliciet ruimte voor maatschappelijk initiatief.
162	Steden als Amsterdam zijn populair. De druk op de ruimte vertaalt zich bij woningen in lange wachttijden voor sociale huur, een groot gebrek aan middeldure woningen en sterk gestegen prijzen in de vrije sector. Woningzoekenden vinden tegenwoordig alleen met lang wachten en veel geld of geluk nog een woning in Amsterdam. Ook op regionaal niveau is er schaarste, maar niet overal evenveel. Het is niet aannemelijk dat op lange termijn de druk op de stad minder groot wordt. Daarmee blijft er ook grote vraag naar woningen.	Steden als Amsterdam zijn populair. Ook Weesp, met haar kleinschalige karakter en dichtbij de grote stad, is in trek. De druk op de ruimte vertaalt zich bij woningen in lange wachttijden voor sociale huur, een groot gebrek aan middeldure woningen en sterk gestegen prijzen in de vrije sector. Weesp kent vooral koopwoningen en dus een groot gebrek aan huurwoningen in het particuliere huursegment. Ook op regionaal niveau is er woningschaarste, maar niet overal evenveel. Het is niet aannemelijk dat op lange termijn de druk op de gemeente minder groot wordt. Daarmee blijft er ook grote vraag naar woningen.
162	Toegang tot de stad, betaalbaarheid,omgaan met schaarste, tegengaan van negatieve effecten van segregatie woningkwaliteit: woonbeleid is en blijft een belangrijk instrument voor het behalen van veel doelen in deze omgevingsvisie. Het Amsterdamse woonbeleid omvat onder andere de in 2017 vastgestelde Woonagenda 2025, de Huisvestingsverordening Amsterdam 2020, de Doelgroepenverordening Woningbouw Amsterdam, de Actualisatie Bestuursopdracht Ontwikkelbuurten 2019-2022 en Samenwerkingsafspraken 2020-2023 met de Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties en de Amsterdamse Huurderskoepels.	Toegang tot Amsterdam, betaalbaarheid, woningkwaliteit, omgaan met schaarste, tegengaan van negatieve effecten van segregatie: woonbeleid is en blijft een belangrijk instrument voor het behalen van veel doelen in deze omgevingsvisie. Het Amsterdamse woonbeleid omvat onder andere de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting, de Huisvestingsverordening Amsterdam 2024, Masterplan Zuidoost, Nationaal Programma Samen Nieuw West, Aanpak Noord, het Beleidskader woonwagens en standplaatsen 2023, en Samenwerkingsafspraken 2024-2027 met de Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties en de Amsterdamse huurderskoepels. Dit beleid wordt periodiek geactualiseerd.
162	Iedere twee jaar wordt onderzoek gedaan naar de leefbaarheid in Amsterdamse buurten (WiA). De indicatoren zijn buurttevredenheid, ervaren overlast, schoon en heel, veiligheid en prettig samenleven. Sociale cohesie in een buurt speelt een belangrijke rol bij het prettig samenleven, maar voor de leefbaarheid is veiligheid en het onderhoud van de openbare ruimte ook belangrijk. De jaarlijkse rapportcijfers voor de woonomgeving spreken duidelijke taal: waarderingen van een 7 of een 8 in een ruim centrumgebied en lagere waarderingen in de naoorlogse wijken. De opgave voor de toekomst is om die verschillen te verkleinen.	Iedere twee jaar wordt onderzoek gedaan naar de leefbaarheid in Amsterdamse buurten (WiA). De indicatoren zijn buurttevredenheid, ervaren overlast, schoon en heel, veiligheid en prettig samenleven. Sociale cohesie in een buurt speelt een belangrijke rol bij het prettig samenleven, maar voor de leefbaarheid is veiligheid en het onderhoud van de openbare ruimte ook belangrijk. De jaarlijkse rapportcijfers voor de woonomgeving zijn duidelijk: de waarderingen in een ruim centrumgebied liggen aanzienlijk hoger dan in de voorrangsbuurten. De opgave voor de toekomst is om die verschillen te verkleinen.
162	De Woondeal tussen Rijk en Metropoolregio Amsterdam uit 2019	De Woondeal tussen Rijk en Metropoolregio Amsterdam uit 2023
163	**Prettige woningen**	**Duurzame woningen van goede kwaliteit** Het uitgangspunt dat een huis is om in te wonen en niet om veel geld mee te verdienen, blijft de

	Het uitgangspunt dat een woning is om in te wonen blijft ook de komende jaren van kracht. Meer regulering moet de uitwassen van onder meer speculatie, verkamering en vakantieverhuur verminderen. Alleen dan kunnen buurten vitaal worden en blijven. Verder verdienen bouwkundige staat en binnenklimaat van Amsterdamse woningen de komende jaren meer aandacht, zoals voldoende oppervlak, flexibiliteit in de indeling, buitenruimte, daglicht en doorluchting. Daarvoor zijn drie redenen. Ten eerste verandert het klimaat, kansen op extreme hitte, wateroverlast en droogte nemen toe. Dat vereist steeds meer aanpassingen aan daken, afwatering, zonweringen, funderingen enzovoorts. Zie ook de paragraaf Klimaatbestendig in het hoofdstuk Duurzame stad. Ten tweede maakt de populariteit van Amsterdam dat ook slechte woningen goed verhuurbaar zijn. Goed onderhoud, het wegwerken van achterstallig onderhoud en goed verhuurderschap moeten dan vaker worden afgedwongen. De Amsterdamse woningcorporaties en particuliere verhuurders zijn hierin belangrijke partners. Tot slot heeft de corona-epidemie extra duidelijk gemaakt dat de tendens tot meer thuiswerken gevolgen kan hebben voor basiseisen die we stellen aan woningen. Details en sturingsmogelijkheden zijn nog niet helder, maar er zijn zeker redenen voor meer beleidsmatige aandacht voor dit punt in de toekomst.	komende jaren van kracht. Regulering en handhaving moeten de uitwassen van onder meer leegstand, speculatie, illegale toeristische verhuur en crimineel gebruik van woningen tegengaan. Verder is er extra aandacht voor de duurzaamheid en kwaliteit van Amsterdamse woningen. Iedere Amsterdammer heeft recht op een veilige en gezonde woning. Dit willen we realiseren door het wegwerken van achterstallig onderhoud, aanpak van vocht en schimmel en loden leidingen. Daarnaast heeft het isoleren van woningen de grootste prioriteit en stimuleren en begeleiden we bewoners en woningeigenaren om structureel energie te besparen, door het isoleren en verbeteren van woningen, zoals toegelicht in het Isolatieoffensief 2024-2026. De redenen hiervoor zijn dat het klimaat verandert, kansen op extreme hitte, wateroverlast en droogte nemen toe. Dat vereist steeds meer aanpassingen aan bijvoorbeeld daken, afwatering, zonweringen, en funderingen. Zie ook de paragraaf Klimaatbestendig in het hoofdstuk Duurzaam Amsterdam. Een andere reden is dat door de grote vraag naar woningen in Amsterdam, deze ook in slechte staat goed verhuurd kunnen worden. Goed onderhoud, het wegwerken van achterstallig onderhoud, het verbeteren van de woning en goed verhuurderschap moeten dan vaker afgedwongen worden. De Wet goed verhuurderschap en de Wet betaalbare huur geeft gemeenten instrumenten om hier adequater tegen op te treden. Amsterdamse woningcorporaties en particuliere verhuurders zijn belangrijke partners bij de opgave voor het verduurzamen en verbeteren van woningen.
163	Moderne combinaties van wonen en zorg worden de komende tijd uitgewerkt in een specifieke woon-zorgvisie.	Moderne combinaties van wonen en zorg zijn uitgewerkt in een woon-zorgvisie, als onderdeel van de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting.
164	Geclusterd wonen past ook goed in het concept wooncirkel waar ook zorginfrastructuur aanwezig is. Een wooncirkel is een cirkel getrokken om een kern in een gewone buurt. Kern van de wooncirkel is een intramurale 24-uurszorgvoorziening voor verpleeg- en verzorging. In de cirkel wonen mensen zelfstandig, op maximaal 10 minuten afstand van de kern. Als zij zorg of ondersteuning nodig hebben, kunnen zij een beroep doen op de zorg en ondersteuning in de kern. Marktpartijen kunnen zich ook inzetten om de doorstroming in de stad te bevorderen door het nieuwe aanbod van woningen primair te richten op Amsterdammers die een woning achterlaten in de bestaande voorraad.	Een vorm van geclusterd wonen zijn de zorggeschikte woningen. Dit zijn woningen die bedoeld zijn voor mensen met een Wet langdurige zorg indicatie voor verpleeg- en verzorging, die niet meer naar het intramurale verpleeghuis kunnen of willen gaan. Zorggeschikte woningen moeten in de komende jaren worden bijgebouwd, door corporaties en marktpartijen. Behoud van de intramurale verpleeghuisplekken blijft echter voor de gemeente ook belangrijk. Een goede spreiding van dergelijke complexen over de gemeente is daarbij van belang. Om het langer zelfstandig thuis wonen van ouderen te bevorderen zijn ook nieuwe woonzorgconcepten nodig. Ingezet wordt op het realiseren van bijvoorbeeld Lang Leven Thuis Flats en meergeneratiewoningen, maar ook op zorgzame buurten. In een zorgzame buurt kijken mensen naar elkaar om. Alle bewoners, ook ouderen en kwetsbare doelgroepen, voelen en hebben eigenaarschap en zeggenschap over hun eigen zorg en welzijn. De voorzieningen en diensten in de buurt zijn voor iedereen toegankelijk en uitnodigend zodat iedereen zo lang mogelijk in de eigen buurt kan blijven wonen. Er is een breed samenwerkingsnetwerk, waarin bewoners een gelijkwaardige partij zijn. Zij geven met elkaar invulling aan de zorgzame buurt.

164	Daarbij is het van belang dat voor alle doelgroepen betaalbare en kwalitatief goede woningen zijn in alle wijken.	Daarbij is het van belang dat voor alle doelgroepen betaalbare en kwalitatief goede woningen zijn in alle wijken. Daarom moeten we ons inzetten voor vergroting van de woningvoorraad in het sociale- en middenhuursegment.
164	Voor bepaalde doelgroepen is extra aandacht, zoals beroepsgroepen die belangrijk zijn voor het goed functioneren van de stad.	Voor bepaalde doelgroepen is extra aandacht, zoals ouderen, jongeren of essentiële beroepsgroepen die belangrijk zijn voor het goed functioneren van de gemeente. Denk aan leraren, politieagenten of zorgmedewerkers
164	Amsterdam heeft een richtlijn Aanpasbaar Bouwen, waarin basiseisen en -maten voor aanpasbare woningen zijn vastgelegd, zoals minimale draaicirkels en minimale breedtes van de deuren. Met de woningcorporaties is afgesproken dat ten minste 90% van de woningen aanpasbaar wordt gebouwd. Voor woningen in de marktsector wordt dit eveneens gestimuleerd. Daarnaast heeft de stad een fijnmazig netwerk van basisvoorzieningen, zoals huizen van de wijk, buurthuizen en andere locaties voor ontmoeting, activiteiten en dagbesteding.	Tekst is geschrapt.
164	Ook is er aandacht voor de jongeren. Dit is een diverse doelgroep: praktisch of theoretisch opgeleid, werkend of studerend, Amsterdams of van buiten de stad. De studenten vormen hier een subgroep van.	Tekst is geschrapt.
164	Voor omwonenden van nieuwe gebiedsontwikkelingen denken we na over het kunnen bieden van woonvoorrang voor een deel van de nieuwe huurwoningen. Een bepaalde woonvoorrang voor omwonenden kan bijdragen aan een inclusieve stad, draagvlak voor verdichting en samen stadmaken. Zie ook 'Samen stadmaken' elders in deze omgevingsvisie.	We willen stadsdeelvoorrang op bepaalde nieuwbouwcomplexen blijven inzetten om de band tussen bewoners van bestaande wijken en nieuwbouw te versterken en doorstroming te stimuleren. Dit kan voorts bijdragen aan een inclusieve gemeente, draagvlak voor verdichting en samen stadmaken. Woonvormen zoals woningdelen in woongroepen en hospitaverhuur zorgen voor lagere woonlasten en dragen bij aan het optimaal benutten van de woningvoorraad. In de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting is vastgelegd hoe we betaalbaar en passender wonen willen stimuleren en realiseren. Zie ook 'Samen stadmaken' elders in deze omgevingsvisie.
165	De 32 ontwikkelbuurten liggen in Noord, Nieuw West en Zuidoost en worden verdicht met extra woningen in verschillende woonsegmenten en voorzieningen en ruimte voor lokaal ondernemerschap.	De aandacht gaat daarbij vooral naar de gebieden in de gemeente waar we ongelijk investeren voor gelijke kansen: Zuidoost, Nieuw-West en Noord. Deze gebieden worden verdicht met extra woningen in verschillende woonsegmenten en voorzieningen en ruimte voor lokaal ondernemerschap.
165	Wederkerigheid tussen oude en nieuwe bewoners en belangen staat centraal.	Wederkerigheid tussen oude en nieuwe bewoners en belangen staat centraal. De aanpak voor deze buurten is vastgelegd in het Nationaal Programma Samen Nieuw West, Masterplan Zuidoost en de Aanpak Noord.
165	Welke keuzes daar ook uit volgen, een klimaatbestendige woning voor iedereen is een leidend principe.	Welke keuzes daar ook uit volgen, een duurzame, toekomstbestendige woning van goede kwaliteit voor iedereen is een leidend principe.
166	**13. Duurzame Stad**	**13. Duurzaam Amsterdam**
166	Amsterdam neemt met een ambitieuze inzet op klimaatneutraliteit, duurzame energie en een circulaire stad zijn verantwoordelijkheid in het tegengaan van klimaatverandering. Tegelijk dwingt onze kwetsbare ligging ons tot een stevige inzet op klimaatadaptatie. De gevolgen van klimaatverandering zijn nu al merkbaar, met pieken in hitte en droogte, extremere neerslag en	Amsterdam neemt met een ambitieuze inzet op klimaatneutraliteit, duurzame energie en een circulaire gemeente zijn verantwoordelijkheid in het tegengaan van klimaatverandering. Tegelijk dwingt onze kwetsbare ligging ons tot een stevige inzet op klimaatadaptatie. De gevolgen van klimaatverandering zijn nu al merkbaar, met pieken in hitte en droogte, extremere

	op termijn ook zeespiegelstijging. Het klimaatbestendig maken van de bestaande stad vraagt om meer ruimte voor bijvoorbeeld waterberging en verkoelend groen.	neerslag en op termijn ook zeespiegelstijging. Het klimaatbestendig maken van het bestaand stedelijk gebied vraagt om meer ruimte voor bijvoorbeeld waterberging en verkoelend groen. Deze opgave is op basis van de KNMI-klimaatscenario's uit 2023 nog urgenter en groter geworden.
166	Wat betreft de energietransitie heeft het stadsbestuur stevige ambities geformuleerd. We streven naar een vermindering van de CO_2- uitstoot in Amsterdam met 55% in 2030, en 95% in 2050. Voor 2040 moet de stad aardgasvrij zijn en over 10 jaar mag er alleen nog uitstootvrij vervoer over de weg en over het water. Bijdragen aan een duurzame wereld betekent ook een transitie naar circulaire processen. Oftewel van lineaire ketens van productie, consumptie en afval, naar een circulaire omgang met grondstoffen en materialen. Het gedachtegoed van de donut-economie van Kate Raworth speelt hierbij een centrale rol: Amsterdam als stad waar geleefd en gewerkt wordt binnen planetaire en sociale grenzen.	We streven naar een vermindering van de CO_2- uitstoot in Amsterdam met 55% in 2030, en 95% in 2050. Over 10 jaar mag er alleen nog uitstootvrij vervoer over de weg en over het water. Bijdragen aan een duurzame wereld betekent ook een transitie van lineaire ketens van productie, consumptie en afval naar een circulaire omgang met grondstoffen en materialen. Het gedachtegoed van de donut-economie van Kate Raworth speelt hierbij een centrale rol: leven en werken binnen planetaire en sociale grenzen. We streven naar een energietransitie die rechtvaardig is, lokaal verankerd en gedragen door de gemeenschap.
167	Duurzame opwek van warmte zal in de toekomst meer decentraal en op verschillende locaties plaatsvinden (zie verder in dit hoofdstuk over WKO, geothermie en aquathermie). De opwek van duurzame warmte gebeurt nu nog op twee plekken, namelijk het AEB en de Diemercentrale. Het westelijk havengebied heeft een belangrijk rol in de energietransitie. Hier ontstaat een duurzame energiehub. Een belangrijk aandachtspunt daarbij zijn de veiligheidsrisico's die hiermee samenhangen, want sommige duurzame energievragers, zoals waterstof en ammoniak, vragen om veel risicoruimte. Zie ook thema omgevingsveiligheid.	Duurzame opwek van warmte zal in de toekomst decentraler plaatsvinden; zie verder in dit hoofdstuk over geothermie, datacenter restwarmte, aquathermie en bodemenergie. De opwek van duurzame warmte gebeurt nu nog op twee plekken: het AEB en de Diemercentrale. Dat worden er meer, met een grotere rol voor het Westelijk Havengebied als duurzame energiehub.
	De gemeente Amsterdam heeft in de Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050 een nee-tenzij-beleid ten aanzien van de verbranding van biomassa geformuleerd.	De gemeente Amsterdam heeft in 2023 besloten dat terughoudend moet worden omgegaan met het gebruik van houtige biomassa voor de opwek van energie en dat zij streeft naar een warmtevoorziening zonder nieuwe houtige biomassa in 2030.
168	Regionale Energiestrategie In het nationale Klimaatakkoord hebben de lokale overheden en de partners van het Rijk afgesproken dat dertig energieregio's in Nederland een Regionale Energiestrategie (RES) opstellen. Overheden, netbeheerders, het bedrijfsleven en waar mogelijk bewoners maken regionaal gedragen keuzes voor duurzame opwek van 35 terawattuur aan elektriciteit. Ook de warmtetransitie en de daarvoor benodigde infrastructuur horen daarbij. Alles wordt vertaald naar gebieden en projecten. Na vaststelling van de eerste RES door gemeenteraden, Provinciale Staten en de algemeen besturen van de waterschappen in 2021, wordt de RES om de twee jaar geactualiseerd. Amsterdam valt onder de RES-regio Noord-Holland Zuid, waarin de stad een eigen deelregio vormt en dus zelf een energiebod doet. Amsterdam heeft de ambitie om in 2030 minstens 127 megawatt vermogen windenergie te realiseren, en 400 megawatt zonne-energie op grote daken en dubbelgebruik van stedelijke ruimtes. Daarnaast wil de gemeente 150 megawatt op kleine daken realiseren, zodat in 2030 de	In het nationale Klimaatakkoord hebben de lokale overheden en de partners van het Rijk afgesproken dat dertig energieregio's in Nederland een Regionale Energiestrategie (RES) opstellen. Overheden, netbeheerders, het bedrijfsleven en waar mogelijk bewoners maken regionaal gedragen keuzes voor duurzame opwek van 35 terawattuur aan elektriciteit. Ook de warmtetransitie en de daarvoor benodigde infrastructuur horen daarbij. Alles wordt vertaald naar gebieden en projecten. Na vaststelling van de eerste RES door gemeenteraden, Provinciale Staten en de algemeen besturen van de waterschappen in 2021, wordt de RES om de twee jaar geactualiseerd. Amsterdam valt onder de RES-regio Noord-Holland Zuid, waarin de gemeente een eigen deelregio vormt en dus zelf een energiebod doet. Amsterdam heeft de ambitie om in 2030 minstens 127 megawatt vermogen windenergie te realiseren, en 400 megawatt zonne-energie op grote daken en dubbelgebruik van stedelijke ruimtes. Daarnaast wil de gemeente 150 megawatt op kleine daken realiseren, zodat in 2030 de helft van alle geschikte daken voor zonne-energie wordt gebruikt. Voor zon zijn extra

	helft van alle geschikte daken voor zonne-energie wordt gebruikt. Voor zon zijn extra zoekgebieden opgenomen, met de toevoeging "nee, tenzij". De huidige warmtebronnen zijn op lange termijn niet voldoende en niet duurzaam genoeg. De toekomstige verdeling van warmtebronnen wordt gezamenlijk met de buurgemeenten afgestemd in de Regionale Structuur Warmte (RSW). Deze RSW maakt deel uit van de RES. Amsterdam zet daarbij in op nieuwe duurzame en betaalbare warmtebronnen zoals geothermie, restwarmte van datacenters en aquathermie.	zoekgebieden opgenomen, met de toevoeging "nee, tenzij". Amsterdam zet in op zoveel mogelijk duurzame en circulaire zonnepanelen die zo lang mogelijk blijven liggen. De huidige warmtebronnen zijn op lange termijn niet voldoende en niet duurzaam genoeg. De toekomstige verdeling van warmtebronnen wordt gezamenlijk met de buurgemeenten afgestemd in de Regionale Structuur Warmte (RSW). Deze RSW maakt deel uit van de RES. Amsterdam zet daarbij in op nieuwe duurzame en betaalbare warmtebronnen zoals geothermie, restwarmte van datacenters en aquathermie.
168	De zoekgebieden zijn voor de Regionale Energie Strategie Noord-Holland Zuid 1.0 (RES 1.0) verkleind en geprioriteerd. De Amsterdamse gemeenteraad heeft op 26 mei 2021 ingestemd met de RES 1.0. In alle zoekgebieden is een grens gehanteerd van ten minste 350 meter afstand vanaf geluidsgevoelige bestemmingen, zoals woningen. Vanwege de wettelijke geluidsnormen zijn binnen of op die grens windturbines zo goed als onmogelijk.	In het Programma Windenergie Amsterdam zijn vijf zoekgebieden voor windenergie uit de RES 1.0 aangewezen voor de realisatie van windturbines. Dit betreft de Haven, de Noorder IJplas (reeds in ontwikkeling), de Diemerscheg, Weesperkarspel en knooppunt Holendrecht. In alle aangewezen gebieden geldt een grens van ten minste 350 meter afstand vanaf geluidsgevoelige bestemmingen, zoals woningen. Vanwege de wettelijke geluidsnormen zijn binnen of op die grens windturbines zo goed als onmogelijk.
168-169	**Wind en zon in Amsterdam** Om de ambitie voor windenergie te realiseren zijn circa 17 nieuwe windturbines van 3 megawatt nodig. Hiervoor heeft de gemeente in het voorjaar 2020 zoekgebieden aangewezen. **Van zoekgebieden naar voorkeursgebieden** De zoekgebieden zijn voor de Regionale Energie Strategie Noord-Holland Zuid 1.0 (RES 1.0) verkleind en geprioriteerd. De Amsterdamse gemeenteraad heeft op 26 mei 2021 ingestemd met de RES 1.0. In alle zoekgebieden is een grens gehanteerd van ten minste 350 meter afstand vanaf geluidsgevoelige bestemmingen, zoals woningen. Vanwege de wettelijke geluidsnormen zijn binnen of op die grens windturbines zo goed als onmogelijk. Daarnaast is voor elk zoekgebied een belangenafweging gemaakt. Welke aspecten per zoekgebied doorslaggevend zijn geweest is te lezen in de RES 1.0. De belangenafweging heeft geleid tot een prioritering van de gebieden in voorkeursgebieden, reservegebieden en extra reservegebieden. De groene gebieden zijn de voorkeursgebieden. Hier wil Amsterdam zo spoedig mogelijk medewerking onder voorwaarden verlenen aan initiatiefnemers. Waarschijnlijk kan de windambitie binnen de voorkeursgebieden gerealiseerd worden. Zo niet, dan wordt naar de gele gebieden gekeken. De rode gebieden komen pas aan bod als de ambitie niet gehaald wordt in de groene en gele gebieden. **Nieuwe dialoog in de tussenfase**	**Wind en zon in Amsterdam** **Windenergie** Om de ambitie voor windenergie te realiseren zijn circa 17 nieuwe windturbines van 3 megawatt nodig. Hiervoor heeft de gemeente in het voorjaar van 2020 zoekgebieden aangewezen. *Van zoekgebieden naar aangewezen gebieden* In het Programma Windenergie Amsterdam zijn vijf zoekgebieden voor windenergie uit de RES 1.0 aangewezen voor de realisatie van windturbines. Dit betreft de Haven, de Noorder IJplas (reeds in ontwikkeling), de Diemerscheg, Weesperkarspel en knooppunt Holendrecht. In alle aangewezen gebieden geldt een grens van ten minste 350 meter afstand vanaf geluidsgevoelige bestemmingen, zoals woningen. Vanwege de wettelijke geluidsnormen zijn binnen of op die grens windturbines zo goed als onmogelijk. Daarnaast is voor elk zoekgebied een belangenafweging gemaakt. Welke aspecten per zoekgebied doorslaggevend zijn geweest is te lezen in de RES 1.0. De belangenafweging heeft geleid tot een prioritering van de gebieden in voorkeursgebieden, reservegebieden en extra reservegebieden. De groene gebieden zijn de voorkeursgebieden. Hier wil Amsterdam zo spoedig mogelijk medewerking onder voorwaarden verlenen aan initiatiefnemers. Waarschijnlijk kan de windambitie binnen de voorkeursgebieden gerealiseerd worden. Zo niet, dan wordt naar de gele gebieden gekeken. De rode gebieden komen pas aan bod als de ambitie niet gehaald wordt in de groene en gele gebieden.

	Na vaststelling van de RES 1.0 wordt een tussenfase ingelast. De gemeente zal in deze tussenfase samen met het betreffende stadsdeel en eventueel initiatiefnemer(s) in gesprek gaan met bewoners(groepen) en andere belanghebbenden over hoe windenergie het beste gerealiseerd kan worden in de zoekgebieden, welke andere opgaven tegelijkertijd onderdeel kunnen worden van de uitwerking en waar de ruimte zit voor optimalisatie. Ruimtelijke wensen zoals voorkeurslocaties zijn onderdeel van het gesprek. Ook worden belangen zoals (toekomstige) gebiedsontwikkeling, landschappelijke, recreatieve en natuurwaarden, en cultureel erfgoed (UNESCO Werelderfgoed zoals de grachtengordel en Stelling van Amsterdam) meegewogen tijdens de nadere uitwerking. Zie ook de RES 1.0, waarin per voorkeursgebied aandachtspunten beschreven worden. **Van voorkeurslocatie naar initiatief** De gemeente, initiatiefnemer(s), bewoners en belanghebbenden ontwikkelen vervolgens samen een participatieplan voor het gebied. In het participatieplan wordt beschreven hoe het participatieproces (samenwerking tussen initiatiefnemers en omwonenden) wordt vormgegeven. Gezamenlijk wordt besloten hoe bewoners betrokken en geïnformeerd willen worden. In elke fase van het lokale participatieproces kunnen bewoners vragen stellen, adviseren, en soms ook meebeslissen. Bewoners kunnen onderwerpen inbrengen waarover ze willen worden geïnformeerd. Het college moet het participatieplan goedkeuren voordat er het lokale participatieproces gestart wordt en verdere uitwerking van een wind-initiatief mogelijk is. De gemeente verbindt voorwaarden aan de medewerking van initiatieven. Ook in dit stadium staan de gezondheid en veiligheid van mens en natuur voorop. Een initiatiefnemer is verplicht onderzoek te doen naar onder andere de effecten op de ecologie, ruimtelijke inpassing, geluid, slagschaduw en veiligheid. Dit onderzoek moet uitwijzen of een locatie mogelijk is, en er wordt verplicht een milieueffectrapportage gemaakt. Bij het komen tot locaties wordt opnieuw rekening gehouden met de uitgangspunten voor een integrale afweging. Zie het deel WAAR, hoofdstuk 7.	*Van voorkeurslocatie naar initiatief* De gemeente, initiatiefnemer(s), bewoners en belanghebbenden ontwikkelen samen een participatieplan voor het gebied. In het participatieplan wordt beschreven hoe het participatieproces (samenwerking tussen initiatiefnemers en omwonenden) wordt vormgegeven. Gezamenlijk wordt besloten hoe bewoners betrokken en geïnformeerd willen worden. In elke fase van het lokale participatieproces kunnen bewoners vragen stellen, adviseren, en soms ook meebeslissen. Bewoners kunnen onderwerpen inbrengen waarover ze willen worden geïnformeerd. Het college moet het participatieplan goedkeuren voordat het lokale participatieproces gestart wordt en verdere uitwerking van een wind-initiatief mogelijk is. De gemeente verbindt voorwaarden aan de medewerking van initiatieven. Ook in dit stadium staan de gezondheid en veiligheid van mens en natuur voorop. Een initiatiefnemer is verplicht onderzoek te doen naar onder andere de effecten op de ecologie, ruimtelijke inpassing, geluid, slagschaduw en veiligheid. Dit onderzoek moet uitwijzen of een locatie mogelijk is, en er wordt verplicht een milieueffectrapportage gemaakt. Bij het komen tot locaties wordt opnieuw rekening gehouden met de uitgangspunten voor een integrale afweging. Zie het deel WAAR, hoofdstuk 7. **Zonne-energie** De doelstellingen voor het opwekken van zonne-energie in Amsterdam zijn vastgelegd in de Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050 en de Regionale Energiestrategie (RES) Noord-Holland Zuid.In 2050 worden alle geschikte daken benut voor het opwekken van duurzame energie. Realisatie van zonne-energie op grote daken, tijdelijke en braakliggende terreinen en parkeerterreinen wordt versneld. Via een samenwerking met het havenbedrijf werken we aan het benutten van het grote potentieel voor zonne-energie, zoals te lezen is in de Gemeentelijke Visie Haven 2020-2040. Ook kleine initiatieven van burgers worden op allerlei manieren gestimuleerd en geholpen. *Wegen en geluidsschermen* Het project Energieroute Noord-Holland geeft verdere invulling aan de ambities uit de RES. In het kader van het Rijksprogramma Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER) worden de mogelijkheden onderzocht voor het opwekken van hernieuwbare energie in bermen, op knooppunten en op geluidschermen langs de A9, A1, A5 en A22. Binnen de grenzen van Amsterdam bedraagt de potentie ruim 32 hectare, waarvan ruim 5 op eigen gronden. De eerste zonne-velden worden in 2027 verwacht. Ook worden de mogelijkheden voor het opwekken van zonne-energie langs de ring A10 onderzocht: op geluidschermen, taluds, bermen en

		knooppunten. Bij aanleg en onderhoud van overige weginfrastructuur worden de mogelijkheden voor de implementatie van zonne-energie zo mogelijk benut.
170	**De bodem als energiefabriek** De Amsterdamse ondergrond heeft een grote potentie voor het bufferen en leveren van warmte en koude. Er zijn verschillende systemen: open warmte-en-koudeopslagsystemen (wko) in watervoerende lagen, gesloten bodemenergiesystemen (bodemwarmtewisselaars, GBES), aquathermie en geothermie.	**Naar een divers aanbod van warmtebronnen** Het warmtebronnen-aanbod in Amsterdam zal in de periode tot 2040 veel diverser worden. Amsterdam wil onder andere gebruik maken van warmte uit de bodem (geothermie en bodemenergie), uit water (aquathermie), en van diverse soorten restwarmte (bijvoorbeeld van datacenters).
170	***WKO*** Bodemenergie is de warmte-en-koudewinningen -opslag in de ondergrond tot 500 meter. Een bodemenergiesysteem heeft een warme en koude bel van grondwater die reageert op de bovengrondse vraag (in de winter warmte en in de zomer koude). Een bodemenergiesysteem moet in balans blijven en wordt daardoor vaak geregenereerd door een bron. Amsterdam telt al honderden open wko-systemen en gesloten energiesystemen. De komende jaren verwachten wij een flinke groei in bodemenergiesystemen, vooral in nieuwe gebiedsontwikkelingen en transformatiegebieden. De potentie van de ondergrond willen we daarbij benutten, met een goede gemeentelijke regie, waarbij we eventuele negatieve effecten op de omgeving voorkomen. Daartoe zijn er binnen Amsterdam nu zeven interferentiegebieden vastgesteld; dit aantal zal worden uitgebreid.	**Bodemenergie** Bodemenergie is de winning en opslag van warmte en koude in de ondergrond tot 500 meter. Er zijn open en gesloten bodemenergiesystemen. Bij een open systeem, ook wel warmte-koudeopslag (WKO), wordt grondwater gebruikt. In de winter wordt water uit de warme bron opgepompt en extra verwarmd met een warmtepomp. Het water koelt dan af en wordt teruggepompt in de koude bron. In de zomer wordt er grondwater gehaald uit de koude bron, waarmee woningen worden gekoeld. Het opgewarmde water wordt teruggepompt in de warme bron.
171	Er is nog weinig bekend over de potentie van geothermie in de Amsterdamse regio. Seismisch onderzoek wijst naar verwachting eind 2021 uit of en waar de ondergrond geschikt is. Op basis van deze informatie zal worden bepaald waar op welke diepte aardwarmte kan worden gewonnen: < 500 m levert warmte tot 30 °C, 500 m – 4000 m tot 120 °C, of >4000 m meer dan 120 °C. Dit onderzoek bepaalt daarmee sterk de locatie en diepte van de ruimtelijke reservering in de ondergrond. Een aardwarmtebron kan het beste nabij een warmtenet liggen. Dit bespaart kosten en warmteverlies. Bovengrondse ruimtelijke reserveringen voor geothermie zullen dus voornamelijk aan de randen van de stad komen te liggen, nabij het warmtenet. De bovengrondse minimale benodigde ruimte voor geothermie in de gebouwde omgeving bedraagt een half tot één voetbalveld voor boring, opslagruimte, logistiek en veiligheidszone. Als we in 2040 voor 20% van het warmteaanbod gebruik willen maken van geothermie, dan zullen er 20'n twintig boorlocaties van gemiddeld 10 MW ontwikkeld moeten worden. De komende jaren zullen er opsporingsvergunningen worden aangevraagd.	Aardwarmte of geothermie is warmte die tussen 500 en 4.000 meter diep in de ondergrond zit, in de vorm van warm water in doorlatende gesteentelagen. Dit warme water kan op sommige plekken omhoog worden gepompt en gebruikt worden om, via een warmtenet, woningen en andere gebouwen duurzaam te verwarmen. Vergeleken met andere delen van Nederland is er over de ondergrond in en rond Amsterdam nog weinig bekend. Recent onderzoek wijst op potentie voor aardwarmtewinning op circa 2 km diepte (temperatuur: ~82C), met de meeste kansen in Amsterdam Zuidoost. Daarnaast is daar een grote afzetmogelijkheid voor aardwarmte in dit gebied door de aanwezigheid van het Diemenwarmtenet. De Gemeente Amsterdam is samen met de warmtebedrijven en Energiebeheer Nederland actief bij onderzoek en ontwikkeling van geothermie. Naast onderzoek naar de ondergrond heeft de gemeente Amsterdam ook de bovengrondse ruimtevraag voor aardwarmteboring en bijbehorende installaties voor aardwarmtewinning in beeld gebracht. Eén conclusie is dat er ongeveer een voetbalveld aan bovengrondse ruimte nodig (8.400 m2) is voor één aardwarmtebron. Met één bron kunnen, afhankelijk van de omvang, duizenden huizen van warmte worden voorzien. Voor de beoogde verduurzaming van de Amsterdamse warmtenetten zijn meerdere "voetbalvelden" aan bovengrondse ruimte nodig. Deze zoektocht vindt op korte termijn vooral plaats in het zoekgebied aardwarmte/geothermie

		in de omgeving van Amsterdam Zuidoost. Binnen Amsterdam is dit in heel stadsdeel Zuidoost, in delen van de stadsdelen Zuid en Oost, en in een deel van stadsgebied Weesp.
171	Aquathermie bestaat uit drie typen: - Thermische energie uit oppervlaktewater (TEO): warmte of koude uit oppervlaktewater zoals een meer of gracht wordt gebruikt voor het verwarmen of koelen van de gebouwde omgeving. - Thermische energie uit afvalwater (TEA): warmte uit persriolen of rioolwaterzuiveringsinstallaties wordt gebruikt voor het verwarmen van de gebouwde omgeving. Thermische energie uit drinkwater (TED): warmte of koude uit grote drinkwaterleidingen wordt gebruikt voor het verwarmen van de gebouwde omgeving. De potentie van aquathermie in Amsterdam is groot, vooral die uit oppervlaktewater. In de transitievisie warmte (TVW) is berekend dat voor 46 Amsterdamse wijken een bronnet het voorkeurssysteem is. Door de warmte van een aquathermie-bron op te waarderen wordt de warmte ook geschikt voor minder goed geïsoleerde woningen via een warmtenet (40° of 70°). Dit kost extra elektrische capaciteit bij de bron en is vooral bij de 40°-wijken een reële optie. Aquathermie door middel van een bronnet is lokaal zeer geschikt voor het verwarmen en koelen van nieuwbouwwoningen en utiliteit (kantoren hebben naast warmte- ook een koudevraag). Grootschalige nieuwbouw en transformatiegebieden zoals Haven-Stad, maar ook gebieden met veel kantoren, zijn zeer geschikt voor aquathermie-toepassingen. Bronnetten zijn lokaal, dus er zijn ruimteclaims te verwachten rondom de grote waterlopen en meren in de buurt van kantoorgebieden en gebiedsontwikkelingen (zie kaart hieronder). Een aquathermie-installatie bestaat uit een inlaat, uitlaat en een regelcentrale met apparatuur.	Als er wordt gesproken over aquathermie dan gaat het over meerdere technieken voor het duurzaam verwarmen en/of koelen van woningen of andere gebouwen met water: - Warmte uit oppervlaktewater (TEO). Het water wordt voornamelijk in de zomer verwarmd door de zon en kan in de winter gebruikt worden om gebouwen te verwarmen. Een voorbeeld hiervan is het project KetelhuisWG. - Warmte uit afvalwater (TEA). Dit wordt ook wel riothermie genoemd. Deze warmte is het hele jaar te gebruiken voor de verwarming van gebouwen. Ook warmte beschikbaar bij rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) valt hieronder. - Warmte uit drinkwater (TED). Deze warmte is het hele jaar te gebruiken voor de verwarming van gebouwen. De verkregen warmte wordt opgeslagen in de bodem (bijvoorbeeld in een warmte-koude-opslag) en daarna naar de juiste temperatuur verhoogd met een warmtepomp. In de winter kan het tegenovergestelde plaatsvinden. Er kan dan namelijk koude uit water gehaald worden. Ook de koude kan worden opgeslagen en in de zomer gebruikt worden om gebouwen te koelen. De warmte kan via lokale bronnetten bij gebouwen terecht komen. Ook is het mogelijk om het stadswarmtenetwerk deels te voeden met aquathermie. Dan is vooral warmte uit RWZI's in combinatie met een warmtepomp een interessante bron. De theoretische potentie van aquathermie in Amsterdam is groot, vooral die uit oppervlaktewater. TEO is het meest geschikt om toe te passen in bronnetten. Bronnetten zijn lokale systemen, dus er zijn ruimteclaims te verwachten rondom de grote waterlopen en meren in de buurt van kantoorgebieden, gebiedsontwikkelingen en buurten met aquathermiepotentie. Een aquathermie-installatie bestaat uit een inlaat, uitlaat en een regelcentrale met apparatuur. Ook de benodigde en bijbehorende grootschalige warmtepompen hebben ruimte nodig.
		Restwarmte van datacenters Bij het koelen van de servers in datacenters komt veel warmte vrij. Deze restwarmte kan in de toekomst een belangrijke rol spelen voor de Amsterdamse warmtevoorziening. Sinds de herziening van het Vestigingsbeleid datacenters Amsterdam 2020-2030 in 2023 voert de gemeente Amsterdam een "nee, tenzij..." beleid ten aanzien van datacenters. Nieuwe aanvragen voor vestiging of uitbreiding van bestaande datacenters worden alleen toegewezen als er een aantoonbaar en direct Amsterdams belang is én aan de (aangescherpte) duurzaamheidsvoorwaarden wordt voldaan. (Het voorbereiden op) de uitkoppeling van restwarmte is hiermee een vereiste voor eventuele nieuw te vestigen datacenters. Dat gaat

		gepaard met een ruimtevraag van meerdere honderden vierkante meters, die dus tevoren in de nabije omgeving van datacenters moet worden gevonden
171	Amsterdam en waterbeheer gaan al eeuwenlang samen. Vanaf het moment dat de dam in de Amstel werd gelegd, werden maatregelen genomen om wonen en werken in een moeras-gebied mogelijk te maken: het graven van sloten en grachten, het aanleggen van dijken en polders, het ophogen van land. Klimaatverandering brengt nieuwe problemen met zich mee. De zeespiegel stijgt, het weer wordt onvoorspelbaarder, extremen worden extremer. Deze nieuwe uitdagingen zijn onderverdeeld in vier thema's, met ieder een eigen doelstelling: 1. Wateroverlast. De laatste jaren is er een trend van steeds meer extreme buien. De regenwaterknelpuntenkaart laat zien op welke plekken in Amsterdam dat tot schade leidt. Het doel is om schade te voorkomen en tegelijkertijd regenwater te laten bijdragen aan een aantrekkelijke, comfortabele en leefbare stad. 2. Overstromingen. Overstromingen kunnen nu in Amsterdam optreden vanuit de Noordzee (via IJmuiden), het Markermeer, de Lek en de regionale watersystemen. Voor het watersysteem komen de limieten in zicht. Het doel is om de kans op overstromingen te verkleinen en de gevolgen bij een eventuele overstroming te beperken. 3. Hitte. Het huidige klimaat meet gemiddeld twintig zomerse dagen in de regio Amsterdam. Dit aantal gaat flink oplopen. Op tropische dagen is de stad een hitte-eiland, tot twaalf graden hoger dan het ommeland. Hittestress kan leiden tot tal van fysieke en geestelijke problemen bij de mens en kan maatschappelijk ontwrichtend zijn. Het doel is om Amsterdam beter bestand te maken tegen hitte. 4. Droogte. Regenbuien nemen toe, maar de droogte tussen de buien door ook. Droogte kan schade veroorzaken aan stedelijk groen en funderingen. Ook veroorzaakt het veenoxidatie, slechtere (zwem)waterkwaliteit, verzilting en bodemdaling en kan droogte het proces van verzakkingen met beschadigingen aan leidingen en netwerkkabels versnellen. Het doel is om Amsterdam beter bestand te maken tegen langdurige perioden van droogte en het voorkomen en beperken van schade aan gebouwen, groen, infrastructuur, water en dijken.	De Strategie Klimaatadaptatie Amsterdam uit 2020 zet een stip op de horizon om als gemeente in 2050 zo goed mogelijk voorbereid te zijn op het veranderende klimaat en wat daarvoor nodig is. In 2021 volgde de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie en in 2024 de Agenda klimaatadaptatie 2024-2026. Om de doelstelling uit de Strategie te halen zal klimaatadaptatie de komende jaren een prioriteit moeten zijn bij ruimtelijke planning en investeringen. In de MRA werken we samen aan regionale opgaven zoals klimaatbestendige nieuwbouw en gebiedsontwikkeling, en op de vitale en kwetsbare infrastructuur in de MRA. In lijn met het landelijke Deltaprogramma werken we aan vier thema's, met ieder een eigen doelstelling: 1. Wateroverlast. De laatste jaren is er een trend van steeds meer extreme buien. De risicokaart laat zien op welke plekken in Amsterdam dat tot schade leidt. Het doel is om schade te voorkomen en tegelijkertijd regenwater te laten bijdragen aan een aantrekkelijke, comfortabele en leefbare gemeente. 2. Overstromingen. Overstromingen kunnen nu in Amsterdam optreden vanuit de Noordzee (via IJmuiden), het Markermeer, de Lek en de regionale watersystemen. Voor het watersysteem komen de limieten in zicht. Het doel is om de kans op overstromingen klein te houden en de gevolgen bij een eventuele overstroming te beperken. 3. Hitte. Het huidige klimaat meet gemiddeld twintig zomerse dagen in de regio Amsterdam. Dit aantal gaat flink oplopen. Op tropische dagen is het stedelijk gebied een hitte-eiland, tot twaalf graden hoger dan het ommeland. Hittestress kan leiden tot tal van fysieke en geestelijke problemen bij de mens en kan maatschappelijk ontwrichtend zijn. Vooral kwetsbare groepen zoals ouderen en jonge kinderen zullen steeds vaker gezondheidsproblemen ervaren door hitte. Het doel is om Amsterdam beter bestand te maken tegen hitte. 4. Droogte. Regenbuien nemen toe, maar de droogte tussen de buien door ook. Droogte kan schade veroorzaken aan stedelijk groen en funderingen. Ook veroorzaakt het veen-oxidatie, slechtere (zwem)waterkwaliteit, verzilting en bodemdaling en kan droogte het proces van verzakkingen met beschadigingen aan leidingen en netwerkkabels versnellen. Het doel is om Amsterdam beter bestand te maken tegen langdurige perioden van droogte en het voorkomen en beperken van schade aan gebouwen, groen, infrastructuur, water en dijken. De KNMI '23-klimaatscenario's bevestigen de bovenstaande trends en ze laten bovendien zien dat klimaatverandering sneller gaat en het weer vaker extremer wordt dan voorheen gedacht.

		Zelfs in de meest optimistische scenario's heeft klimaatverandering grote gevolgen voor Amsterdam.
173	Zeespiegelstijging zet de afvoer binnen dit hele watersysteem onder druk. In de toekomst kan het nodig zijn om in het Noordzeekanaal, maar ook het IJmeer en het Markermeer, meer ruimte in verticale zin in te bouwen. Het huidige streefpeil voor het Noordzeekanaal is -0,40 m NAP en het maximaal toelaatbare peil is nu 0,00 m NAP. In de toekomst is het verhogen van het maximaal toelaatbare peil naar +0,20 m NAP mogelijk nodig. Voor het IJmeer is na 2050 mogelijk een extra peilopzet van 30 cm ten opzichte van het huidige peilbesluit nodig. Het is wenselijk om hiermee rekening te houden bij de bepaling van maaiveldhoogtes en inrichting van de ondergrond in ruimtelijke ontwikkelingen langs de genoemde wateren en in de vrijwaringszones van primaire keringen. Ook werkt peilverhoging onder meer door in de doorvaarthoogten van de bruggen in de binnenstad, de Schellingwouderbrug en (in de toekomst) de bruggen over het IJ. Hierover zullen in de daarvoor bestemde trajecten nadere afspraken gemaakt moeten worden.	Zeespiegelstijging zet de afvoer binnen dit hele watersysteem onder druk. In de toekomst kan het nodig zijn om in het Noordzeekanaal, maar ook het IJmeer en het Markermeer, meer ruimte in verticale zin in te bouwen. Het huidige streefpeil voor het Noordzeekanaal is -0,40 meter NAP en het maximaal toelaatbare peil is nu 0,00 meter NAP. In de toekomst is het verhogen van het maximaal toelaatbare peil naar +0,20 meter NAP mogelijk nodig. Voor het IJmeer is na 2050 mogelijk een extra peilopzet van 30 cm ten opzichte van het huidige peilbesluit nodig. Het is noodzakelijk om hiermee rekening te houden bij de bepaling van maaiveldhoogtes en inrichting van de ondergrond in ruimtelijke ontwikkelingen langs de genoemde wateren en in de vrijwaringszones van primaire keringen. Ook werkt peilverhoging onder meer door in de doorvaarthoogten van de bruggen in de binnenstad, de Schellingwouderbrug en (in de toekomst) de bruggen over het IJ. Om hier als Amsterdam, waterbeheerders, regiopartners en Rijk op samen te werken, is in 2023 het Deltaprogramma Centraal Holland opgericht. Naast peilverhogingen worden belangrijk: het vasthouden van water in de veenpolders, het toevoegen van ruimte in het watersysteem, het extra bergen van water in bergingsgebieden, en het afvoeren van water met extra pompen en gemalen. Ook op zoetwaterbeschikbaarheid wordt in genoemd Deltaprogramma samengewerkt. De Ontwikkelstrategie 2035 kiest voor ontwikkellocaties die klimaatadaptief zijn, of zijn te maken. Watersysteem, bodemdaling en gevolgbeperkingen worden bepalender in de planvorming.
173	***Rainproof*** Amsterdam Rainproof is een netwerkaanpak van meer dan honderd partijen in de stad. Gezamenlijk doel: Amsterdam beter bestand maken tegen hoosbuien. Rainproof gaat over de hele stad: private en publieke ruimte. Daarvoor wordt hemelwater tijdens hoosbuien tijdelijk opgevangen en via de oppervlakte afgevoerd, dus bovengronds verwerkt, wegens betere effectiviteit en doelmatigheid dan bij volledige verwerking in de riolering	**Weerproof** Amsterdam Weerproof is een netwerkaanpak van meer dan honderd partijen in de gemeente. Gezamenlijk doel: Amsterdam beter bestand maken tegen de gevolgen van klimaatverandering. Weerproof gaat over de hele gemeente: private en publieke ruimte. Het is een netwerk dat met onder andere bewoners, bedrijven en woningcorporaties kansen, kennis en ervaringen deelt, samenwerkt en kansen benut.
173	***Hemelwaterverordening*** De gemeente heeft wettelijk de zorg om afvloeiend hemelwater te verwerken. Het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam (GRPA) 2016-2021, vastgesteld in 2016, geeft hieraan invulling. Het GRPA formuleert de ambitie dat de stad, op zowel privaat als publiek terrein, een bui met een herhalings- kans van 1 keer per 100 jaar (toen zijnde een bui van 60 mm in 1 uur) kan verwerken zonder schade aan huizen en vitale infrastructuur. Hiertoe is in de Hemelwaterverordening een verplichting ingesteld om bij nieuwe bouwwerken het hemelwater op eigen perceel te bergen. Voor alle fysieke projecten van de gemeente zelf is dit een bindende norm. De opvolger van de GRPA, het Omgevingsprogramma Riolering 2022 –	**Hemelwaterverordening** De gemeente heeft wettelijk de zorg om afvloeiend hemelwater te verwerken. Het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam (GRPA) 2016-2021, vastgesteld in 2016, gaf hieraan invulling en vormde daarmee de basis van de Hemelwaterverordening. In het GRPA stond de ambitie dat de gemeente, op zowel privaat als publiek terrein, een bui met een herhalingskans van 1 keer per 100 jaar (toen zijnde een bui van 60 mm in 1 uur) kan verwerken zonder schade aan huizen en vitale infrastructuur. Hiertoe is in de Hemelwaterverordening een verplichting ingesteld om bij nieuwe bouwwerken het hemelwater op eigen perceel te bergen. Voor alle fysieke projecten van de gemeente zelf is dit een bindende norm. De opvolger van de GRPA, het

	2027, zal op basis van de actuele kennis van klimaatverandering, aan de hand van het Klimaatsignaal '21, een strengere norm bui introduceren, te differentiëren per gebied, waardoor rekening gehouden moet worden met een hogere norm aan hemelwateropvang en met bijhorende ruimtelijke consequenties.	Omgevingsprogramma Riolering 2022 – 2027, heeft op basis van de actuele kennis van klimaatverandering, aan de hand van het KNMI-Klimaatsignaal uit 2021, een strengere normbui geïntroduceerd (70 mm in 1 uur), met nog steviger consequenties voor hemelwateropvang.
173	***Overstromingen*** De zorg voor veilige waterkeringen en zo laag mogelijke overstromingskansen ligt bij de waterbeherende partijen. De gemeente heeft hierbij de verantwoordelijkheid dat binnen ruimtelijke projecten de huidige primaire en regionale keringen niet doorsneden of verzwakt worden, en er voldoende ruimte blijft voor toekomstige versterkingen. Amsterdam maakt deel uit van een regionaal watersysteem. Het Noordzeekanaal-IJ-Amsterdam-Rijnkanaal is onderdeel van het hoofdwatersysteem en is daarin de hoofdtransportas, met de gemalen IJmuiden en Zeeburg als spuimogelijkheden voor overtollig water. De boezemwatersystemen, zoals de Amstel en de Amsterdamse grachten, zijn hierop aangesloten. Aanvoerroutes naar genoemde gemalen, waaronder dus de grachten, dienen voldoende vrije ruimte te bieden voor berging en doorstroming van water. Zeespiegelstijging zet de afvoer binnen dit hele watersysteem onder druk. In de toekomst kan het nodig zijn om in het Noordzeekanaal, maar ook het IJmeer en het Markermeer, meer ruimte in verticale zin in te bouwen. Het huidige streefpeil voor het Noordzeekanaal is -0,40m NAP en het maximaal toelaatbare peil is nu 0,00 m NAP. In de toekomst is het verhogen van het maximaal toelaatbare peil naar +0,20 m NAP mogelijk nodig. Voor het IJmeer is na 2050 mogelijk een extra peilopzet van 30 cm ten opzichte van het huidige peilbesluit nodig. Het is wenselijk om hiermee rekening te houden bij de bepaling van maaiveldhoogtes en inrichting van de ondergrond in ruimtelijke ontwikkelingen langs de genoemde wateren en in de vrijwaringszones van primaire keringen. Ook werkt peilverhoging onder meer door in de doorvaarthoogten van de bruggen in de binnenstad, de Schellingwouderbrug en (in de toekomst) de bruggen over het IJ. Hierover zullen in de daarvoor bestemde trajecten nadere afspraken gemaakt moeten worden. We wapenen we ons de komende decennia op vier manieren tegen overstromingen: 1. Handhaving huidige keringen. Enkele jaren geleden is prioriteit gelegd bij de primaire keringen langs de hoofdwateren voor Amsterdam: de Lekdijk, IJmuiden en de Markermeerdijk. Daarmee zijn de eisen aan de keringen langs het Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal minder streng geworden. Toch is het vanwege klimaat- verandering belangrijk om ook deze keringen in de huidige staat te handhaven. 2. Meer ruimte voor het watersysteem. Het Noordzeekanaal / IJ krijgt steeds meer water te verwerken. Oplossingen in het ruimtelijke domein zijn: het vasthouden van water in de veenpolders, het toevoegen van ruimte in watersysteem, droogmakerijen en stad, het mogelijk	**Overstromingen** We wapenen ons de komende decennia op drie manieren tegen overstromingen: 1. Handhaving huidige keringen Enkele jaren geleden is prioriteit gelegd bij de primaire keringen langs de hoofdwateren voor Amsterdam: de Lekdijk, IJmuiden en de Markermeerdijk. Daarmee zijn de eisen aan de keringen langs het Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal minder streng geworden. Toch is het vanwege (versnelde) klimaatverandering belangrijk om ook deze keringen in de huidige staat te handhaven. 2. Gevolgbeperking Overstromingsrisico's zijn in Amsterdam niet overal gelijk. Daarom is op kaart gezet in welke categorie een gebied valt, en welke maatregelen kunnen worden genomen. De gevolgen van een overstroming kunnen worden beperkt door onder andere aangepast bouwen, evacuatieroutes en shelters, en veilige locatiekeuzes voor vitale en kwetsbare functies, zoals ziekenhuizen en installaties voor elektriciteit, data en ICT. Er zijn gebieden met een relatief grote overstromingskans en een grote overstromingsdiepte (zie kaart 'Maximale overstromingsdiepte', met overstromingskansen 1:100 en 1:1.000, dit zijn met name gebieden in Zuidoost, Noord en Nieuw-West en de Watergraafsmeer/Science Park). De kwetsbaarheid wordt verhoogd door de aanwezigheid van vitale en kwetsbare functies, zoals onderstations voor elektriciteit en ziekenhuizen. Ook in Weesp zijn kwetsbare gebieden, vooral de onbebouwde polders en het westelijk deel van Leeuwenveld. 3. Verdichtingslocaties Voor de verdichtingslocaties in Amsterdam is veel informatie beschikbaar over welke maatregelen kunnen worden genomen voor waterveilige projecten. Ook aangrenzende gebieden kunnen daardoor veiliger worden

	maken van een peilverhoging in het systeem, het extra bergen van water in bergingsgebieden en het afvoeren van water met extra pompen en gemalen. 3. Gevolgbeperking. Overstromingsrisico's zijn in Amsterdam niet overal gelijk. Daarom is op kaart gezet in welke categorie een gebied valt, en welke maatregelen kunnen worden genomen. De gebieden met een egale arcering kennen een grotere overstromingskans (meer dan eens in de 3.000 jaar). De gevolgen van een overstroming kunnen worden beperkt door aangepast bouwen, evacuatieroutes en shelters, en veilige locatiekeuzes voor vitale en kwetsbare functies, zoals ziekenhuizen en installaties voor elektriciteit, data en ICT. Deze maatregelen zijn extra van belang in het licht van zeespiegelstijging op de lange termijn. 4 Verdichtingslocaties. Voor de verdichtingslocaties in Amsterdam is bekend welke maatregelen kunnen worden genomen voor waterveilige projecten. Ook aangrenzende gebieden in de bestaande stad kunnen daardoor veiliger worden.	
176	Als samenleving gaan we fundamenteel anders consumeren en produceren. De circulaire economie levert veel kansen op. Allereerst stelt het ons in staat om de waarde van schaarse grondstoffen en materialen op grote schaal te behouden. Dit vergroot de beschikbaarheid van producten die we nodig hebben voor onze welvaart en technologische vooruitgang, maar ook om de energietransitie kracht bij te zetten. Daarnaast gaat het hergebruik van materialen, grondstoffen en goederen zorgen voor meer lokale werkgelegenheid in de reparatie- en verwerkingssector.	Als samenleving gaan we fundamenteel anders consumeren en produceren. De circulaire economie levert veel kansen op: behoud van schaarse grondstoffen, betere beschikbaarheid van producten die we nodig hebben voor welvaart en energietransitie, meer lokale werkgelegenheid in de reparatie- en verwerkingssector, en tegengaan van verdere schade aan leefomgeving en biodiversiteit.
176	In 2030 gebruiken we in Amsterdam 50% minder nieuwe grondstoffen.	In 2030 gebruiken we in Amsterdam 50% minder nieuwe, niet-herwinbare grondstoffen.
176-177	- In 2022 is 10% van de gemeentelijke inkoop circulair, en ten minste 50% in 2025. - Vanaf 2022 zijn alle nieuwe ontwerpen voor gebieds-ontwikkelingen (inclusief transformatie) en openbare ruimte gebaseerd op circulaire criteria. - In 2023 zijn alle uitvragen in de gebouwde omgeving vanuit de gemeente circulair	- In 2022 is 10% van de gemeentelijke inkoop circulair, ten minste 50% in 2025 en 100% in 2030. - Vanaf 2025 zijn alle nieuwe ontwerpen voor gebiedsontwikkelingen (inclusief transformatie) en openbare ruimte gebaseerd op circulaire indicatoren uit Het Nieuwe Normaal (HNN). - In 2023 zijn alle uitvragen in de gebouwde omgeving vanuit de gemeente circulair. - In 2026 is de gemeentelijke organisatie in staat circulair te werken. - In 2030 gebruikt de gemeente 20% minder materiaal dan in 2018.

177	Bij deze waardeketen draait het om de voedselkringloop: het duurzaam lokaal verbouwen en maken van producten die worden geconsumeerd in de stad, waarbij organische reststromen zo hoogwaardig mogelijk worden verwerkt en terugkeren in de keten. Consumenten en bedrijven verminderen de voedselverspilling vóór 2030 met ten minste 50%. Amsterdam test nieuwe, innovatieve manieren om organisch afval in te zamelen en te verwerken. We stimuleren stadslandbouw om voedsel dichter bij de Amsterdammers te krijgen. De gemeente koopt regionaal geproduceerd voedsel in. We ondersteunen kringlooplandbouw en werken samen met duurzame ketenpartijen om productie en consumptie van regionaal en duurzaam voedsel te vergroten. Dit sluit aan bij de ambities voor voedsel en stadslandbouw zoals beschreven in het hoofdstuk Gezonde Stad.	Hier draait het om het duurzaam lokaal verbouwen en maken van voedsel dat wordt geconsumeerd in de gemeente, waarbij organische reststromen zo hoogwaardig mogelijk worden verwerkt en terugkeren in de keten. Voedselverspilling vermindert vóór 2030 met ten minste 50%. Amsterdam overweegt daartoe juridische maatregelen, bijvoorbeeld door het melden en monitoren van voedselverspilling en het doneren van voedsel te verplichten. Decentrale initiatieven van burgers en bedrijven krijgen de ruimte om gft te scheiden en te verwaarden tot compost of andere bodemverbeteraars. De gemeente test nieuwe manieren om organisch afval in te zamelen en te verwerken. De met CircuLaw geïnventariseerde gemeentelijke instrumenten worden uitgewerkt. Stadslandbouw wordt gestimuleerd om voedsel dichter bij de Amsterdammers te krijgen. De gemeente koopt regionaal geproduceerd voedsel in. We ondersteunen kringlooplandbouw en werken samen met duurzame ketenpartijen om productie en consumptie van regionaal en duurzaam voedsel te vergroten.
177	Hierbij draait het om ons koop-, gebruik- en afdankgedrag van producten, zoals elektronica, textiel en meubels. Hoe behouden we hun waarde langer, hoe voorkomen we dat de grondstoffen en materialen als afval worden verbrand en hoe zorgen we ervoor dat we meer gaan repareren en met elkaar gaan delen? In de paragraaf over economie in het hoofdstuk Vitale stad wordt de rol van reparatiebedrijven benoemd. Als gemeente geven we het goede voorbeeld door vanaf 2030 alleen nog maar circulair in te kopen en willen we onze consumptie met ten minste 20% verminderen.	Hierbij draait het om ons koop-, gebruik- en afdankgedrag van producten, zoals elektronica, textiel en meubels. Hoe behouden we hun waarde langer, hoe voorkomen we dat de grondstoffen en materialen als afval worden verbrand en hoe zorgen we ervoor dat we meer gaan repareren en met elkaar gaan delen? Als gemeente gaan we te werk volgens het Nationaal Programma Circulaire Economie 2023-2030, de Visie en Routekaart van de MRA voor een circulaire textielsector en de Green Deals van de Rijksoverheid die van toepassing zijn op Amsterdam. Als gemeente geven we daarnaast het goede voorbeeld door vanaf 2030 alleen nog maar circulair in te kopen en willen we onze consumptie met ten minste 20% verminderen.
177	Hiermee verwijzen we naar het ontwerp, de bouw en de renovatie van woningen, gebouwen en alles in de openbare ruimte, inclusief de ondergrond. Vanaf 2022 zijn alle nieuwe ontwerpen voor gebiedsontwikkelingen, transformaties en openbare ruimte in Amsterdam gebaseerd op circulaire criteria. Daaronder verstaan we materiaalgebruik met weinig milieudruk en een lange levensduur, of adaptief en demontabel bouwen om wisselende functies te ondersteunen. Denk hierbij aan bouwen met hout en andere biobased materialen en bouwen met secundaire bouwmaterialen die vrijkomen bij sloop en renovatie. De ambitie om waarde te behouden, zowel materieel als immaterieel, draagt ook bij aan het behoud van bijzondere Amsterdamse plekken zoals pleinen, parken en wijken. We streven naar waarde-inventarisaties volgens de genoemde donutmethodiek, om op zowel stedelijk als gebiedsniveau te kunnen sturen. In de hoofdstukken Leefbare stad en Compacte stad komen veel van deze onderwerpen terug.	Hiermee verwijzen we naar het ontwerp, de bouw en de renovatie van woningen, gebouwen en alles in de openbare ruimte, inclusief de ondergrond. Vanaf 2022 zijn alle nieuwe ontwerpen voor gebiedsontwikkelingen, transformaties en openbare ruimte in Amsterdam gebaseerd op de indicatoren uit Het Nieuwe Normaal (HNN) en de bijbehorende circulaire ontwerp- en bouwprincipes. Denk hierbij aan bouwen met biobased materialen, zoals hout en bouwen met secundaire bouwmaterialen die vrijkomen bij sloop en renovatie. De ambitie om waarde te behouden, zowel materieel als immaterieel, draagt ook bij aan het behoud van bijzondere Amsterdamse plekken zoals pleinen, parken en wijken. We streven naar waarde-inventarisaties volgens de genoemde donutmethodiek, om op zowel stedelijk als gebiedsniveau te kunnen sturen. In de hoofdstukken Leefbaar Amsterdam en Compact Amsterdam komen veel van deze onderwerpen terug.
178	Het raamwerk CGO (Circulaire Gebiedsontwikkeling) geeft een overzicht van de belangrijkste onderdelen waarover beslissingen moeten worden genomen in de gebiedsontwikkeling. Door criteria te stellen, worden de nieuwe ontwerpen voor gebiedsontwikkeling en transformatie circulair gemaakt. Ook socialere aspecten zoals identiteit, aanwezigheid hechte gemeenschappen, specifieke functies, toegankelijkheid, samenwerkingspartners, leefbaarheid en deelmobiliteit worden in dat overzicht meegenomen.	Het raamwerk Circulaire Gebiedsontwikkeling (CGO) geeft een overzicht van de belangrijkste onderdelen in de gebiedsontwikkeling. Door de indicatoren uit het raamwerk van Het Nieuwe Normaal (HNN) aan te houden in beleid, aanbestedingen en gronduitgifte, worden de nieuwe ontwerpen voor gebiedsontwikkeling en transformatie circulair gemaakt. Ook socialere aspecten zoals identiteit, aanwezigheid hechte gemeenschappen, specifieke functies,

		toegankelijkheid, samenwerkingspartners, leefbaarheid en deelmobiliteit worden in dat overzicht meegenomen.
178	**Opschalen van bouwen met hout** De mogelijkheden van bouwen met hout zijn groot en krijgen wereldwijd steeds meer momentum. Door nieuwe technische mogelijkheden en de positieve eigenschappen en prestaties willen we met het bouwen met hout opschalen. Hout slaat CO_2 op en kent, uitgaande van duurzame bosbouw, een veel circulairder productie- en bewerkingsproces dan bijvoorbeeld beton. Houtbouw draagt daarmee bij aan het behalen van klimaatdoelstellingen en vermindert de behoefte aan primaire grondstoffen. Daarnaast is houtbouw flexibeler en levert het lokale werkgelegenheid op. Hout kan worden toegepast in de openbare ruimte en in veel gebouwen, tot hoogbouw aan toe. Specifiek voor woningen werken we in de Metropoolregio Amsterdam toe naar een Green Deal die ertoe leidt dat vanaf 2025 minimaal 20% van de woningproductie in hout wordt uitgevoerd. De komende tijd zal worden verkend wat dit voor Amsterdam gaat betekenen.	**Opschalen van bouwen met hout en andere biobased materialen** Specifiek voor woningen heeft de Metropoolregio Amsterdam (MRA) in de Green Deal Houtbouw vastgelegd dat vanaf 2025 jaarlijks minimaal 20% van de gehele woningproductie in de MRA (en dus in de gemeente Amsterdam) in houtbouw moet worden uitgevoerd en onder welke voorwaarden van houtbouw sprake is. Bouwen met biobased materialen draagt bij aan de biodiversiteit, de waterkwaliteit, een kwalitatief hoogwaardig landschap, voorkomen van klimaatverandering door reductie van CO_2 in de atmosfeer (zowel minder uitstoot als opslag van CO_2) en aan reductie van stikstof. Daarnaast hebben biobased materialen afkomstig uit duurzame bosbouw en landbouw een substantieel meer circulair productie- en bewerkingsproces, met minder negatieve milieueffecten dan traditionele primaire bouwmaterialen zoals beton of staal. De MRA Woondeal heeft als doel om vanaf 2030 minimaal 50% van het aantal woningen circulair en industrieel te laten bouwen. De Rijksoverheid heeft in de Nationale Aanpak Biobased Bouwen (NABB) verschillende doelstellingen vastgesteld over het gebruik van biobased materialen. De gemeente Amsterdam wil hierin voorop lopen, zoals in de doelstelling om vanaf 2030 minimaal 30% van de nieuwbouwwoningen te realiseren met tenminste 30% biobased materialen. Toekomstige doelstellingen - vastgesteld in MRA-verband of vanuit het Rijk - die aansluiten op dit streven, zullen worden overgenomen. Praktisch gaan we ermee aan de slag en houden we de voortgang bij.
179	**14. Vitale Stad**	**15. Vitaal Amsterdam**
179	Belangrijke randvoorwaarden voor een vitale economie zijn een hoogwaardige kennisinfrastructuur, aantrekkelijke en diverse stedelijke milieus en werkmilieus, vrije ruimte (zie ook het hoofdstuk Inclusieve stad), een goed ondernemersklimaat, een goede relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt en goede infrastructuurnetwerken, ook onder de grond.	Belangrijke randvoorwaarden voor een vitale economie zijn een hoogwaardige kennisinfrastructuur, aantrekkelijke en diverse stedelijke milieus en werkmilieus, behoud en toevoegen van voldoende (betaalbare) bedrijfsruimte op de juiste plek, vrije ruimte (zie ook het hoofdstuk Inclusief Amsterdam), een goed ondernemersklimaat, een goede relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt en goede infrastructuurnetwerken, ook onder de grond.
179	Amsterdam wil meer dan voorheen de economische dynamiek in de kennis- en innovatieeconomie aanwenden om een betere stad te worden voor alle Amsterdammers.	Amsterdam wil meer dan voorheen de economische dynamiek in de kennis- en innovatie-economie aanwenden om een betere gemeente te worden voor alle Amsterdammers. Dit doen wij bijvoorbeeld via de Strategie Innovatiedistricten Amsterdam 2023.
179	Behoud en inpassing van bedrijvigheid in nieuwe gemengde wijken is daarbij cruciaal, juist ook voor praktisch geschoolde werkgelegenheid. Veel bedrijfsfuncties zoals bakkerijen, reparatiebedrijven of logistiek hebben een lokale, stadsverzorgende functie.	Het tekort aan (betaalbare) werkruimte in de gemeente neemt toe. Behoud en toevoeging van bedrijvigheid in bestaande en nieuwe wijken is daarom cruciaal, specifiek voor praktische werkgelegenheid. Veel bedrijfsfuncties zoals bakkerijen, reparatiebedrijven of logistiek hebben een lokale, stadsverzorgende functie.

179	Ons beleid in Ruimte voor de Economie van Morgen uit 2017 laat onder andere zien hoe we ongelijkheid en uitsortering voorkomen.	De snel veranderende omgeving en trends vragen om een herijking van de visie Ruimte voor de Economie van Morgen, met aandacht voor de ambities uit Een nieuw Amsterdam economisch peil en ruimtelijke gevolgen van bijvoorbeeld de energie- en circulaire transitie. Om ongelijkheid tussen buurten beter te begrijpen, analyseren we verschillen in niet-woonprogramma's en regels. Zo werken we aan een betere balans tussen wonen en niet-wonen, en binnen niet-wonen. Dit sluit aan bij acties uit de Agenda voor Amsterdams Ondernemerschap.
179-180	Amsterdam wil meewerken aan het opstellen van een regionale economische strategie waarbij mensen in de hele regio profiteren van de economische dynamiek. Inclusie, innovatie, en interactie moeten daarin een centrale plek krijgen.	Amsterdam wil meewerken aan het opstellen van een regionale economische strategie waarbij mensen in de hele regio profiteren van de economische dynamiek. Inclusie, innovatie, en interactie moeten daarin een centrale plek krijgen. De opgaven en schaarse ruimte vragen om afstemming en instrumentarium op regionaal niveau.
180	We scherpen ons beleid aan om kleinschalige bedrijvigheid te integreren in primair op wonen gerichte stadsbuurten met een verdichtingsopgave. Doel is om in ontwikkelingen ook kleinschalige werkruimte te realiseren. Dat doel wordt vertaald naar realistische streefgetallen per gebiedsontwikkeling, op basis van marktonderzoek en de koppeling aan lokaal onderwijs en arbeidsaanbod.	We scherpen ons beleid aan om niet-woonprogramma beter te integreren in lopende en nieuwe gebiedsontwikkelingen. Doel is om in ontwikkelingen ook kleinschalige en betaalbare werkruimte en ander niet-woonprogramma te realiseren. Dat doel wordt vertaald naar realistische streefgetallen per gebiedsontwikkeling, maar vraagt ook om (nieuwe) sturingsinstrumenten.
181	Hoe groot de schaarste aan ruimte wordt, hangt af van het succes van integreren van bestaande en nieuwe lichte vormen van bedrijvigheid (ambachten, kleinschalige productie, distributie en reparatiebedrijven) in de geplande woon-werkwijken en het verdichten van bedrijventerreinen. Dit vergt een blijvende inspanning. Al sinds de structuurvisie uit 2011 sturen wij hierin, maar de doelen worden daarbij slechts ten dele behaald, omdat autonome krachten sterk zijn. Het is een flinke uitdaging die mét de markt, ondernemers en betrokkenen gerealiseerd moet worden.	Toekomstige ruimte voor bedrijvigheid hangt af van de mate waarin bestaande en nieuwe lichte bedrijvigheid (zoals ambachten, kleinschalige productie, distributie en reparatie) in woon-werkwijken worden geïntegreerd, en van het verdichten van bedrijventerreinen. Dit vraagt blijvende inzet. Hoewel we hier sinds de Structuurvisie van 2011 op sturen, worden doelen slechts deels gehaald door sterke autonome krachten. Het is een grote uitdaging die samen met de markt, ondernemers en betrokkenen moet worden aangepakt. Om die reden verdiepen we in het ruimtelijk-programmatisch kader de balans tussen niet-woonfuncties en ontwikkelen we instrumenten om het behoud en de toevoeging daarvan beter te regisseren in gebiedsontwikkelingen.
181	Gezien het belang van bedrijven voor een inclusief Amsterdam zetten we in deze omgevingsvisie extra in op het tegengaan van economische verdringing.	Gezien het belang van bedrijven voor een inclusief Amsterdam zetten we in deze omgevingsvisie extra in op het tegengaan van economische verdringing. We gaan scheefwerken en ongewenste verkleuring van bedrijventerreinen in kaart brengen en ontwikkelen beleid om dat tegen te gaan.
182	Het is onmisbaar hier een realistische doelstelling en financiële onderbouwing voor te hebben.	Het is onmisbaar om hiervoor een (financieel) instrumentarium voor te ontwikkelen om hier meer in te kunnen sturen.
182	We ontwikkelen een plan voor naoorlogse wijken om in de stedelijke vernieuwing meer ruimte te krijgen voor verschillende vormen van bedrijvigheid.	We ontwikkelen een plan om meer ruimte te krijgen voor verschillende vormen van bedrijvigheid.
182	Hoewel de coronacrisis de onzekerheid van kantoorontwikkelingen vergroot, is de leegstand in Amsterdam eind 2020 historisch laag. Met de voorspelde groei van de stad is het reëel uit te gaan van aanhoudende vraag naar kantoorruimte. Hierbij zullen we marktontwikkelingen nog scherper monitoren.	Sindsdien is de kantorenmarkt alweer veranderd, met meer leegstand op specifieke plekken. Om die reden wordt een nieuw kantorenplan opgesteld, welke het huidige kantorenplan gaat vervangen.

182	Kantoren worden bij voorkeur op goed per openbaar vervoer bereikbare locaties gebouwd. Daarbij geldt: hoe beter de ov-ontsluiting, hoe groter de kantoorvolumes mogen zijn. Bij Zuidas of Sloterdijk zijn er dus grootschaliger kantoorontwikkelingen mogelijk dan bijvoorbeeld rondom een willekeurige metrohalte. Zie ook Stationskwartieren in Deel II WAAR.	Kantoren worden bij voorkeur gebouwd op locaties die goed bereikbaar zijn per openbaar vervoer. Daarbij geldt dat de kantoorvolumes groter mogen zijn naarmate deze beter zijn ontsloten. Nabij Intercitystations zijn grootschaliger kantoorontwikkelingen mogelijk dan rondom willekeurige metrohaltes. Voor een verdere duiding zie Stationskwartieren in Deel II WAAR.
182-183	**Kenniskwartieren** In de visie 'Ruimte voor de Economie van Morgen' (2017) worden innovatiedistricten benoemd als belangrijke plekken voor de stedelijke economie. De gebieden zijn divers; de nadruk kan liggen op onderwijs en kennisdeling, wetenschap en onderzoek of ondernemerschap en start-ups. In alle gebieden ligt de focus op het stimuleren van interactie en het ontwikkelen van kennis en ideeën. Verdere ontwikkelingen van deze gebieden vindt op drie manieren plaats. 1. Fysieke inrichting van het gebied moet interactie stimuleren. Functiemening, bereikbaarheid en de inrichting van de openbare ruimte met plek voor experimenten zijn daarbij van groot belang. 2. Ruimte bieden aan innovatieve bedrijven en instellingen die elkaar versterken. Bouwen aan een netwerk tussen bedrijven en instellingen gericht op het ontwikkelen en uitwisselen van ideeën. Door de combinatie van de drie bovenstaande onderdelen ontstaat een innovatief ecosysteem.	**Innovatiedistricten** In de Strategie Innovatiedistricten Amsterdam (2023) worden innovatiedistricten genoemd als belangrijke plekken voor de stedelijke economie. Deze gebieden zijn divers, met een focus op onderwijs, wetenschap, onderzoek, ondernemerschap of start-ups. Centraal staat het stimuleren van interactie en kennisontwikkeling. De verdere ontwikkeling van innovatiedistricten vindt op drie manieren plaats: 1. Fysieke inrichting: Creëer een omgeving die interactie bevordert, met gemengde functies, goede bereikbaarheid en openbare ruimte voor experimenten. 2. Ruimte voor innovatie: Faciliteer innovatieve bedrijven en instellingen die elkaar versterken. 3. Netwerkvorming: Bouw aan samenwerkingen tussen bedrijven en instellingen om kennis en ideeën uit te wisselen, ook met het MBO.
183	Gezien het belang van de kenniskwartieren voor de ontwikkeling van de stedelijke economie gaan we de komende jaren hier verder op inzetten. Dat doen we door de visie 'Ruimte voor de Economie van Morgen' (2017) specifiek voor het onderdeel kenniskwartieren/innovatiedistricten verder uit te werken. In die uitwerking nemen we naast de ruimtelijke component ook de niet-ruimtelijke componenten van die gebieden mee. We brengen in beeld wat het economische belang van deze gebieden is voor de economie en hoe we dit kunnen vergroten. De belangrijkste locaties komen qua profiel en ambitie aan de orde en we kijken ook naar netwerken en governance. Daarnaast werken we de komende jaren verder aan de ontwikkeling van twee nieuwe kenniskwartieren in de stad: Riekerpolder/Nieuwe Meer en Marineterrein	Tekst geschrapt, het nieuwe beleid is er al.
183	Doordat deze vraag steeds meer gaat knellen, is er op middellange termijn nog beperkte groei van datacenters mogelijk, onder strenge voorwaarden. We verwijzen hierbij naar het 'Vestigingsbeleid datacenters 2020 – 2030: Amsterdam Duurzaam Digitaal'.	De gemeente Amsterdam staat ambigue tegenover datacenters. Enerzijds zijn ze een essentieel onderdeel van de huidige en toekomstige economie en kunnen ze warmte leveren. Grote innovaties zijn te verwachten in de mobiliteit, energievoorziening, gezondheidszorg enzovoorts. Anderzijds zijn er het hoge elektriciteits- en watergebruik, en het beslag op schaarse onder- en bovengrondse ruimte. Daarom is het vestigingsbeleid aangescherpt. Voortaan geldt een 'nee tenzij'-beleid; bestaande aanvragen worden nog wel regulier in behandeling genomen.
184-185	**Toerisme en overnachtingsbeleid** De afgelopen jaren is door de stormachtige groei van het toerisme de leefbaarheid en de balans tussen bewoners en bezoekers in delen van de stad onder druk komen te staan. Voor de	**Toerisme en overnachtingsbeleid** De afgelopen jaren is door de stormachtige groei van het toerisme de leefbaarheid en de balans tussen bewoners en bezoekers in delen van de gemeente onder druk komen te staan. Voor de

	komende jaren wensen wij een evenwichtiger stad met minder toeristendominantie in het centrum en een steviger positie van bewoners. De herpositionering van de binnenstad als plek waar bezoekers én Amsterdammers zich thuis moeten voelen, in plaats van waar bezoekers zich ten koste van Amsterdammers thuis voelen krijgt een stevige impuls met de Aanpak Binnenstad en het bijbehorende uitvoeringsprogramma. Het toerisme moet kwalitatief hoogwaardiger worden en zich meer verspreiden over stad en regio. Daarom willen we het aantal toeristenattracties in het centrum de komende jaren langzaam verminderen, en in wijken buiten de ring A10 en de regio juist vergroten. Dat sluit goed aan op onze strategische keuze voor een meerkernige stad. Een van de maatregelen om de overlast van toerisme in de hand te houden is beperking van de groei van het aantal hotelkamers en aanscherping van regels voor vakantieverhuur van woningen. De huidige coronacrisis heeft veel impact op de hotelbranche en hoe zij uit de crisis zal komen is nog onzeker. Enkele hotels verkennen tijdelijk wonen in hotelkamers. Met de vaststelling van de Regionale Hotelstrategie 2016-2022 wordt al sinds 2013 niet meer ingezet op een algemene stimulering van hotelontwikkeling, maar regionaal ingezet op hotelontwikkelingen die lokaal waarde toevoegen. In 2016 is het Amsterdamse deel van de regionale hotelstrategie herzien: 'Van hotelbeleid naar overnachtingsbeleid', met als doel om de groei van het aantal hotels af te remmen. Ondanks de huidige crisis is de verwachting dat op lange termijn de interesse voor hotelontwikkeling zal blijven bestaan. Het strenge overnachtingsbeleid blijft de komende jaren dan ook overeind. **Nieuwe richtingen** Een belangrijk doel van deze omgevingsvisie is een evenwichtiger verdeling van onder meer werkgelegenheid, voorzieningen en toeristen in de metropoolregio. Met de vaststelling van het MRA ontwikkelkader verblijfsaccommodaties in 2020 is hierop al ingezet. Amsterdam en de regiogemeenten hechten belang aan realisatie van hoogwaardige en gebiedsversterkende hotels in de regio. De komende jaren gaan we verkennen welke extra mogelijkheden de Omgevingswet biedt om de groei van het aantal hotels in Amsterdam te beperken. We zoeken daarbij aansluiting bij twee doelen van de Omgevingswet: beter inzicht in wat op bepaalde plekken wel en niet mag en meer samenhang in beleid, besluitvorming en regelgeving.	komende jaren wensen wij een evenwichtiger gemeente met minder toeristendominantie in het centrum en een steviger positie van bewoners. De herpositionering van de binnenstad als plek waar bezoekers én Amsterdammers zich thuis moeten voelen, in plaats van waar bezoekers zich ten koste van Amsterdammers thuis voelen krijgt een stevige impuls met de Aanpak Binnenstad en het bijbehorende uitvoeringsprogramma. Het toerisme moet kwalitatief hoogwaardiger worden en zich meer verspreiden over gemeente en regio. Daarom willen we het aantal toeristenattracties in het centrum de komende jaren langzaam verminderen, en in wijken buiten de ring A10 en de regio juist vergroten. Dat sluit goed aan op onze strategische keuze voor een meerkernige Amsterdam. Na het volksinitiatief 'Amsterdam heeft een keuze' is in 2021 de verordening 'Toerisme in balans Amsterdam' vastgesteld. De verordening stelt een maximum aan het aantal toeristenovernachtingen en dagbezoeken in de gemeente: 20 miljoen bezoekers per jaar. Er dient te worden ingegrepen als er meer dan 18 miljoen bezoekers naar Amsterdam komen. Een van de maatregelen om de overlast van toerisme in de hand te houden is beperking van de groei van het aantal hotelkamers en aanscherping van regels voor vakantieverhuur van woningen. Met het Hotelbeleid 2024 wordt geen medewerking meer verleend aan hotelinitiatieven die niet passen in het geldende omgevingsplan. **Nieuwe richtingen** Een belangrijk doel van deze omgevingsvisie is een evenwichtiger verdeling van onder meer werkgelegenheid, voorzieningen en toeristen in de metropoolregio. Met de vaststelling van het MRA ontwikkelkader verblijfsaccommodaties in 2020 is hierop al ingezet. Amsterdam en de regiogemeenten hechten belang aan realisatie van hoogwaardige en gebiedsversterkende hotels in de regio. Om van Amsterdam een meerkernige gemeente te maken, zijn levendige en complete kernen nodig buiten de historische binnenstad. Naast wonen, werken en horeca zijn hierbij ook andere functies noodzakelijk waar mensen hun vrije tijd graag doorbrengen. Het vrijetijdsvoorzieningenbeleid zorgt voor een langetermijnvisie op dit soort functies in een meerkernig Amsterdam en een stimuleringskader om initiatiefnemers te laten kijken naar de nieuwe kernen van Amsterdam. Verhuur van woningen aan toeristen heeft via grootschalige internationale vakantieverhuurplatforms een zodanig hoge vlucht genomen dat beperkingen nodig waren. De

	Tijdelijke vakantieverhuur van reguliere woningen heeft via grootschalige internationale vakantieverhuurplatforms in de jaren voorafgaand aan de COVID-19-crisis een zodanig hoge vlucht genomen dat beperkingen nodig waren. In drie Amsterdamse wijken is de toeristische draagkracht het meest in het geding gebleken: Burgwallen-Oude Zijde, Burgwallen-Nieuwe Zijde en Grachtengordel-Zuid. De overige wijken met relatief hoge toeristische druk bevinden zich in Centrum en Zuid. In de drie genoemde wijken is vakantieverhuur vanaf 2020 verboden er geldt er een vergunningplicht in de overige wijken. De vergunningplicht geldt ook voor bed-and-breakfastadressen. Vanaf 2021 treden er extra controlemogelijkheden in werking, zoals een registratieplicht van vakantieverhuurders. Het aangescherpte uitgangspunt dat woningen vooral zijn om in te wonen, wordt ook tot uitdrukking gebracht in de paragraaf Wonen in het hoofdstuk Inclusieve stad.	wijken met hoge toeristische druk bevinden zich vooral in de stadsdelen Centrum en Zuid. Om de bed & breakfast's (B&B) en vakantieverhuur beter te reguleren zijn er extra voorwaarden gesteld. Verhuurders moeten zich voor zowel voor een B&B als voor vakantieverhuur registreren en een vergunning aanvragen. Voor vakantieverhuur geldt een maximum aantal nachten per jaar en een meldplicht bij verhuur. Voor wat betreft B&B's is per wijk een maximum gesteld aan het aantal beschikbare vergunningen. De meest actuele regels over het verhuren van een woning aan toeristen zijn te vinden in de Huisvestingsverordening en webpagina's over B&B's en vakantieverhuur in Amsterdam. Het aangescherpte uitgangspunt dat woningen vooral zijn om in te wonen, wordt ook tot uitdrukking gebracht in de paragraaf Wonen in het hoofdstuk Inclusief Amsterdam.
185	Voorafgaand aan de coronapandemie werd de stad steeds drukker en was er grote vraag naar horeca, gebruik van openbare ruimte door terrassen en vervaging van de grenzen tussen horeca, detailhandel, cultuur en dienstverlening. Het vigerende horecabeleid bood onvoldoende mogelijkheden om hierin mee te gaan en tegelijk een aanvaardbaar woon- en leefklimaat te garanderen. Na corona blijft horeca belangrijk voor onze stad, voor ontmoeting, ontspanning en – steeds vaker – als werkplek. We zoeken daarom naar een evenwicht tussen ruimte voor horecaondernemers, gastvrijheid, en een prettig leefklimaat voor bewoners.	Horeca is belangrijk voor Amsterdam. Het is een plek voor ontmoeting, ontspanning en – steeds vaker – een werkplek. Met de groeiende drukte in de gemeente neemt de vraag naar horecavoorzieningen toe, evenals het gebruik van openbare ruimte door terrassen. Tegelijkertijd vervagen de grenzen tussen horeca, detailhandel, cultuur en dienstverlening. We zoeken daarom naar een evenwicht tussen ruimte voor horecaondernemers, gastvrijheid en een prettig leefklimaat voor bewoners. Het oude horecabeleid schiet tekort om deze ontwikkelingen in goede banen te leiden, terwijl het waarborgen van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat centraal blijft staan. Om die reden is er nieuw horecabeleid. Dit speelt in op de nieuwste ontwikkelingen in de markt en legt verbindingen met aanverwante beleidsthema's. Met het nieuwe beleidskader voor horeca en terrassen streven we de volgende doelen na: - Horeca-initiatieven worden vooraf beoordeeld op hun impact op de omgeving. - Eenduidige regels voor horeca en terrassen die gelden voor de hele gemeente. - Er is ruimte voor nieuwe trends en ontwikkelingen in de horeca. - Ondernemers kunnen een betere afweging maken tussen kansen en knelpunten bij het starten van een nieuwe horecaonderneming of het aanpassen van bestaande horeca. - Maatwerk leveren voor bewoners en ondernemers in het gebied. - Meer sturing van de gemeente op waar welke horeca zich vestigt.
185	In de loop van 2021 stellen we een nieuw beleidskader horeca vast, dat inspeelt op vernieuwingen in de markt en een relatie legt met aanpalende beleidsthema's. Het bestaat uit drie pijlers: 1. Beperking van overlast voor bewoners. 2. Eenduidige regels met herleidbareafwegingen voor ondernemers.	Tekst geschrapt, het nieuwe beleid is er al.

	3. Uniforme regulering voor de stad. We stellen de volgende wijzigingen voor ten opzichte van het oude beleid: 1. Een nieuwe onderverdeling van horecacategorieen, beter toegepast op de hedendaagse praktijk, generiek toepasbaar voor heel Amsterdam. 2. Een duidelijker keuze uit instrumenten ter regulering van horeca, zoals de APV, het omgevingsplan, algemene regels, meldingsplicht, vergunningsplicht enzovoorts. 3. Een inhoudelijk kader dat antwoord geeft op de vraag waar welke vormen van horeca(-activiteiten) wel of niet gewenst zijn. Daarnaast introduceert het stedelijk beleidskader handvatten om de stedelijke regels lokaal en maatwerkgericht toe te kunnen passen, met bijvoorbeeld gebiedstypologieen. Maatwerk vindt verder plaats in horeca-ambitieplannen. Daarin wordt per gebied, buurt of wijk beschreven welke functies er thuishoren en welke relevante ontwikkelingen het gebied de komende jaren doormaakt. Met een dergelijke analyse wordt het mogelijk om passende keuzes te maken, zodat iedere horecavestiging op een positieve wijze bijdraagt aan de buurt. In het nieuwe beleidskader horeca komt ook aandacht voor een gezondere voedselomgeving in Amsterdam.	
186	Evenementen horen bij de stad en brengen Amsterdammers een rijk en breed aanbod, verbinden mensen, bieden kansen voor nieuw talent en maken deel uit van de identiteit van Amsterdam. In veel gevallen vervullen evenementen ook een functie voor de regio en ver daarbuiten. Evenementen in de openbare ruimte kunnen ook overlast geven. Hoewel in de afgelopen jaren veel is geïnvesteerd in overlastbeperkende maatregelen, neemt in de openbare ruimte de spanning tussen behoefte aan rust en de overlast van evenementen eerder toe dan af. Dit is het gevolg van de verdere verdichting van de stad en daarmee toenemende concurrentie in het gebruik van de openbare ruimte. Dit maakt dat we voor evenementen de komende jaren een delicate middenkoers moeten bewandelen, met oog voor beide kanten van de zaak. Bij vernieuwing van het evenementenbeleid zal deels worden aangesloten op de strategische keuze voor meerkernige ontwikkeling in deze omgevingsvisie. Dat wil zeggen dat vergunningverlening en spreiding van evenementen vaker op het niveau van de hele metropoolregio zal worden bezien.	Amsterdam heeft een sterk gevarieerd aanbod aan evenementen en festivals. Zowel voor Amsterdammers als voor bezoekers uit binnen- en buitenland is er volop keuze. Onze evenementen kunnen traditiegetrouw rekenen op grote publieke belangstelling en hoge waardering van de bezoekers. Festivals en evenementen kunnen bijdragen aan een tolerante, inclusieve gemeente. Ze kunnen verschillende uitingen van cultuur of kunst met elkaar verbinden en vormen interessante plekken voor bezoekers van alle leeftijden, aard en geslacht, van verschillende culturele of sociaaleconomische achtergronden, en met verschillende opvattingen en interesses. Veel Amsterdammers ontdekken via festivals bovendien delen van de gemeente waar zij anders zelden of nooit komen. Ze vormen een veilige plek om op je eigen manier te genieten van de programmering en je alleen of samen met anderen onder te dompelen in een onalledaagse ervaring. In 2024 legde Amsterdam in de Visie Festivals en Evenementen 2025-2035 vast waarom festivals en evenementen belangrijk zijn en waarom we die een plek geven in onze gemeente. Dit toekomstbeeld geeft richting aan de beleidskeuzes voor de komende jaren: vernieuwing van het evenementenbeleid, nieuw beleid voor vergunningen en subsidies, en via participatie aanpassen van locatieprofielen waar dat gewenst is.

		Het aantal geschikte plekken voor grootschalige evenementen in de buitenruimte neemt om allerlei redenen af, met name vanwege de grote woningbouwopgave. Amsterdam werkt om die reden aan nieuw evenementenbeleid. Hierin zal worden ingezet op een zo gevarieerd mogelijk aanbod, binding van evenementen met de gemeente en de buurt, ruimte voor experiment en een goede spreiding van evenementen en festivals over de gemeente.
187	1. Van fossiel naar uitstootvrij: de ambitie van Amsterdam is om in 2030 alleen nog uitstootvrije mobiliteit te hebben.	1.Van fossiel naar uitstootvrij: Amsterdam streeft naar volledig uitstootvrije mobiliteit.
188	Mobiliteit is voor iedereen in de stad belangrijk om mee te kunnen doen. Uitgangspunt is dat iedereen zich moet kunnen verplaatsen: mensen met een beperking, mensen met een kleine portemonnee, kinderen, ouderen. Dat uitgangspunt hoort bij een inclusieve stad, maar het levert soms ook dilemma's op. Meer ruimte op de stoep betekent dat we minder ruimte geven aan een andere functie, vaak de auto. Maar dat kan weer betekenen dat mensen die afhankelijk zijn van de auto zich minder goed kunnen verplaatsen. Meer hoogwaardige ov-lijnen maken de regio beter bereikbaar, maar kan het openbaar vervoer in bepaalde wijken minder fijnmazig maken. Sommige keuzes veroorzaken ongewild vervoersarmoede bij mensen. Daarom formuleren we hier als uitgangspunt dat alle burgers tegen redelijke kosten – in termen van geld, tijd en moeite – de vervoersbewegingen moeten kunnen maken die nodig zijn voor volwaardig meedoen in de samenleving. Naast aantrekkelijk openbaar vervoer helpt een goed, sociaal veilig ontwerp van de openbare ruimte hierbij, evenals aandacht voor betaalbaarheid.	Uitgangspunt is dat iedereen zich zelfstandig moet kunnen verplaatsen: mensen met een beperking, mensen met een kleine portemonnee, met kinderwagens of met zware boodschappen, kinderen, ouderen. Alle tram- en bushaltes moeten daarom toegankelijk worden, met verbeterde, inclusieve informatievoorziening. Inclusieve uitgangspunten leveren soms ook dilemma's op. Meer ruimte voor ov-haltes of voor de stoep betekent dat we minder ruimte geven aan een andere functie, vaak de auto. Maar dat kan weer betekenen dat mensen die afhankelijk zijn van de auto zich minder goed kunnen verplaatsen. Sommige keuzes veroorzaken ongewild vervoersarmoede bij mensen. Daarom formuleren we als uitgangspunt dat alle burgers tegen redelijke kosten – in termen van geld, tijd en moeite – de vervoersbewegingen moeten kunnen maken die nodig zijn voor volwaardig meedoen in de samenleving. Naast aantrekkelijk openbaar vervoer helpt een goed, sociaal veilig ontwerp van de openbare ruimte hierbij.
190	Ook voor lichamelijk of visueel gehandicapten is meer ruimte nodig, met minder obstakels. Zie 'openbare ruimte' voor meer hierover.	Ook voor personen met een handicap is meer ruimte nodig, met minder obstakels. Zie 'openbare ruimte' voor meer hierover.
191	Transport over water bedraagt nu nog maar 1% van de vaarbewegingen op het water. Wat ons betreft neemt dat de komende jaren toe. Het moet als vervoerwijze volwaardig gaan meedoen bij afwegingen over mobiliteitsoplossingen in de stad. Maar ook op het water is het druk en moeten er keuzes worden gemaakt. Overslag van kade naar water en vice versa kost ruimte. Logistieke processen moeten hierop worden aangepast, onder andere door de bouw van goederenhubs. Niet elk water is hiervoor geschikt, omdat watertransport vaak niet samengaat met ecologische doelstellingen. Zie het hoofdstuk 'Water' elders in deze beleidsagenda. Ter stimulering van transport over water gaan we de komende jaren het volgende doen: - Uitbreiding van laad- en loslocaties, zowel nieuwe locaties als medegebruik van op- en afstaplocaties van de passagiersvaart. - Invoeren venstertijden en aanpassen ligtijden, zodat er vooral gevaren wordt als andere gebruikers (passagiersvaart en pleziervaart) minder actief zijn.	Het vervoer van goederen, afval, bouwmaterialen en bevoorrading over water mag de komende jaren toenemen. Dit ontlast bijvoorbeeld kwetsbare bruggen en kademuren. Ook kan transport over water bijdragen aan emissieloze mobiliteit. Transport over water vindt al volop plaats voor waterbouwkundige doeleinden, zoals werkzaamheden aan kademuren en bruggen, maar is verder nog beperkt. Water moet volwaardig gaan meedoen bij afwegingen over mobiliteitsoplossingen. Maar ook op het water is het druk en moeten er keuzes worden gemaakt. Overslag van kade naar water en vice versa kost ruimte op het water en op de wal. Logistieke processen moeten hierop worden aangepast, onder andere door de bouw van goederenhubs. Niet elk water is hiervoor geschikt, omdat watertransport vaak niet samengaat met ecologische doelstellingen. Zie het hoofdstuk 'Water' elders in deze beleidsagenda. Ter stimulering van transport over water gaan we de komende jaren (verder) werken aan de uitbreiding van laad- en loslocaties, zowel nieuwe locaties als medegebruik van op- en afstaplocaties van de passagiersvaart.

191	In de openbare ruimte van Amsterdam liggen ongeveer 250.000 autoparkeerplaatsen. Met de Agenda Amsterdam Autoluw kiezen we ervoor om tot 2025 in drukke gebieden 10.000 parkeerplaatsen weg te halen, om ruimte te scheppen voor voetgangers, fietsers, openbaar vervoer, groen en laad- en losvoorzieningen. Aangezien we de mobiliteitstransitie willen blijven stimuleren voor meer leefbaarheid in de stad, gaan we ook na 2025 door met het verminderen van autoparkeerplaatsen. Dat betekent dat we minder parkeervergunningen gaan afgeven, gecombineerd met prijsbeleid en het stimuleren van deelmobiliteit.	Met de Agenda Amsterdam Autoluw en de koers Amsterdam maakt Ruimte kiezen we ervoor om jaarlijks parkeervakken te herbestemmen. Dat doen we om meer ruimte te geven aan andere functies in de openbare ruimte zoals ruimte voor voetgangers, fietsers, groen en verblijven. Tussen 2019 en 2025 zijn een kleine 10.000 parkeervakken herbestemd. Tussen 2026 en 2030 continueren we dit beleid, waarbij de nadruk ligt op het herbestemmen van parkeervakken op de drukste plekken in de gemeente. Dit doen we met prijsbeleid en het verminderen van het aantal parkeervergunningen in combinatie met flankerend beleid zoals het stimuleren van deelmobiliteit.
192	… is soms ruimte voor parkeeroplossingen op maat.	… is soms ruimte voor parkeeroplossingen op maat. Deze denkrichtingen zullen landen in onder meer aan een nieuwe nota parkeernormen auto en fiets.
192	In steden als Amsterdam gaan op veel plekken verkeer en verblijf hand in hand. Dat geldt zeker voor drukke straten met veel verschillende voorzieningen. Deze noemen we stadsstraten. Ze zijn een bijzonder soort openbare ruimte. Hier vallen verkeersstromen samen met functies die publiek aantrekken en versterken ze elkaar. Als lange lijnen door de gemeente en de rest van de agglomeratie verbinden zij verschillende buurten met elkaar. Samen vormen zij een netwerk van straten waarlangs mensen zich prettig, efficiënt en flexibel door de stad kunnen bewegen. Voorbeelden zijn de Van Woustraat, Middenweg en Overtoom.	In Amsterdam gaat op veel plekken verkeer en verblijf hand in hand. Dat geldt zeker voor drukke straten met veel verschillende voorzieningen. Deze noemen we stadsstraten. Ze zijn een bijzonder soort openbare ruimte. Hier vallen verkeersstromen samen met functies die publiek aantrekken en versterken ze elkaar. Als lange lijnen door de gemeente en de rest van de agglomeratie verbinden zij verschillende buurten met elkaar. Samen vormen zij een netwerk van straten waarlangs mensen zich prettig, efficiënt en flexibel door de stad kunnen bewegen. Voorbeelden zijn de Van Woustraat, Middenweg en Overtoom, en de Groeneweg – Breedstraat en Binnenveer – Buitenveer in Weesp.
192	Amsterdam heeft nu 11 treinstations en 38 metrostations.	Amsterdam heeft nu 12 treinstations en 38 metrostations.
193	De toekomst van de Amsterdamse haven is geschetst in de Gemeentelijke Visie Haven (GVH), waarbij deze omgevingsvisie aansluit.	De toekomst van de Amsterdamse haven is geschetst in de Gemeentelijke Visie Haven (GVH) en het daarna verschenen bredere Ontwikkelperspectief Noordzeekanaalgebied, waarbij deze omgevingsvisie aansluit.
194	Het Havenbedrijf moet in 2030 10 MW extra windenergie gerealiseerd hebben.	Het Havenbedrijf moet in 2030 10 MW extra windenergie gerealiseerd hebben en denkt mee of meer opwek in de haven mogelijk is.
194	Bedrijvigheid met de grootste risicocontouren gaat in beginsel zoveel mogelijk naar de Amerika- en Afrikahaven. In de visie Noordzeekanaalgebied 2040 is een eventuele uitbreiding van het havenarsenaal voorzien in de Noordelijke Houtrakpolder.	Voor bedrijvigheid met de grootste risicocontouren is met name aan de westkant van het havengebied meer milieuruimte nodig. Tevens moet strategisch rekening worden gehouden met minimaal 10 miljoen m3 waterberging. Een optie daarvoor is de Houtrakpolder.
195	De (commerciële) pleziervaart, watersport-industrie en jachthavens zijn de afgelopen decennia fors gegroeid. De groei van watertoerisme is een internationale ontwikkeling. Amsterdam is een populaire bestemming. Sinds de ingebruikname van de PTA in 2000 is er elk jaar – tot aan de coronacrisis – een vrijwel doorlopend stijgende lijn in het aantal bezoekende zeecruiseschepen. Meer drukte op het water kan zorgen voor een grotere kans op ongelukken. Dat betekent dat een goede afstemming nodig is tussen veel partijen met verschillende belangen.	De cruisevaart, (commerciële) pleziervaart, watersport-industrie en jachthavens zijn de afgelopen decennia fors gegroeid. Meer drukte op het water geeft een grotere kans op ongelukken. Dat betekent dat een goede afstemming nodig is tussen veel partijen met verschillende belangen. De komende jaren wordt uitvoering gegeven aan het besluit om de zeecruise te verminderen en de riviercruise te halveren. Tevens wordt onderzocht of de PTA op termijn kan verplaatsen naar een locatie buiten het centrum.
195	Schiphol draagt bij aan de internationale verbondenheid van Amsterdam. Het is een multimodaal knooppunt met een uitgebreid netwerk van (inter)continentale bestemmingen. Met name dit netwerk is van groot belang voor de internationale positionering van de Metropoolregio Amsterdam. Het zorgt voor veel werkgelegenheid en is belangrijk voor de	Schiphol vormt een belangrijk knooppunt in de internationale handelseconomie van Nederland en in het bijzonder van de Amsterdamse regio. Schiphol faciliteert iedere dag grote aantallen passagiers en werknemers. Voor Amsterdam is het van belang dat er op en rond dit knooppunt sprake is van een gezonde, schone en veilige leef- en werkomgeving. Op dit moment is dat

	economische ontwikkeling van de metropool. Door geluidsoverlast en de uitstoot van schadelijke stoffen zoals CO_2 conflicteert het vliegverkeer echter steeds sterker met het belang van een gezonde leefomgeving, klimaatbeleid en ruimtelijke claims.	onvoldoende het geval en is de balans ernstig verstoord. Vliegverkeer veroorzaakt met de uitstoot van fijnstof en stikstof een ongezonde leef- en werkomgeving voor mens en natuur. Vliegtuiggeluid creëert veel overlast en gezondheidsproblemen. Reductie van geluid, broeikasgassen en andere emissies, zoals ultrafijnstof, komt ten goede aan een gezondere leef- en werkomgeving voor huidige en toekomstige werknemers en omwonenden.
195	Een stop voor internationale treinen op Schiphol versterkt de internationale hubfunctie en de internationale connectiviteit van Nederland.	Een halte voor internationale treinen op Schiphol versterkt de internationale connectiviteit van Nederland.
195	Amsterdam pleit voor het terugdringen van de milieucontouren van Schiphol.	Amsterdam pleit voor het terugdringen van het aantal (nacht)vluchten op Schiphol.
195	Amsterdam zet in op een duurzame, veilige en selectieve beweging van Schiphol naar multimodale hub.	Amsterdam zet in op een duurzame, veilige en selectieve beweging van Schiphol naar een multimodaal knooppunt van (inter)nationale verbindingen.
197	**15. Gezonde Stad**	**15. Gezond Amsterdam**
198	Thema´s zijn: groei van de groene stad, arbeidsmarkt en onderwijs, data en technologie, acute en crisiszorg. Gericht op de vier groepen: ouderen, GGZ, Jeugd en Gezin en mensen met chronische aandoeningen.	Thema's zijn: groei van de gemeente, arbeidsmarkt en onderwijs, data en technologie, acute en crisiszorg. Gericht op de vier groepen: ouderen, GGZ, Jeugd en Gezin en mensen met chronische aandoeningen.
198	Het Amsterdamse gezondheidsbeleid is vastgelegd in de Nota Volksgezondheid Amsterdam. Deze dateert uit 2017, maar wordt in 2021 vernieuwd en aangescherpt op basis van de laatste, deels landelijke prioriteiten.	Het Amsterdamse gezondheidsbeleid is vastgelegd in de Nota Volksgezondheid Amsterdam.
198	Het bevorderen en beschermen van de gezondheid is ook een basis voor de Groenvisie, het programma Lucht- kwaliteit, Amsterdam Autoluw, het Meerjarenprogramma Fiets, het Actieplan Geluid, Amsterdam Age Friendly City, Sportvisie 2025 en het nieuwe Horeca- en terrassenbeleid. Ook is er Amsterdams Geluidsbeleid en de strategie Klimaatadaptatie. De essentie van al dit beleid is terug te vinden op verschillende plaatsen in deze omgevingsvisie en wordt hier dus ook bekrachtigd.	Het bevorderen en beschermen van de gezondheid is ook een basis voor de Groenvisie, het programma Luchtkwaliteit, De Gezondheidslogica, Amsterdam Autoluw, het Meerjarenprogramma Fiets, het Actieplan Geluid, Amsterdam Age Friendly City, Sportvisie 2025 en het nieuwe Horeca- en terrassenbeleid. Ook is er Amsterdams Geluidsbeleid en de strategie Klimaatadaptatie. De essentie van al dit beleid is terug te vinden op verschillende plaatsen in deze omgevingsvisie en wordt hier dus ook bekrachtigd.
	Om gezondheid onderdeel te maken van de ruimtelijke ontwikkeling van de stad, is er de Amsterdamse Gezondheidslogica. Die bevat twaalf logische principes voor een gezonde leefomgeving. De komende jaren wordt de Gezondheidslogica gebruikt bij de plannen voor gebiedsontwikkeling en verder verbeterd op basis van ervaring en nieuwe inzichten.	Om gezondheid onderdeel te maken van de ruimtelijke ontwikkeling van de gemeente, is er de Amsterdamse Gezondheidslogica. Die bevat twaalf logische principes voor een gezonde leefomgeving. De Gezondheidslogica wordt gebruikt bij de plannen voor gebiedsontwikkeling en verder verbeterd op basis van ervaring en nieuwe inzichten.
200	De ontwikkeling en transformatie van sportparken naar parken om in te sporten, bewegen, spelen en recreëren vergt maatwerk en zal tot stand komen in samenspraak met gebruikers en omliggende buurten.	De ontwikkeling en transformatie van sportparken naar parken om in te sporten, bewegen, spelen en recreëren vergt maatwerk en zal tot stand komen in samenspraak met gebruikers en omliggende buurten. Deze uitgangspunten zijn verankerd in de Visie Amsterdamse Sportparken.
200-201	Amsterdam wil bijdragen aan een voedseltransitie naar een gezond, sociaal en duurzaam voedselsysteem. Daartoe onderscheiden we zes actielijnen: 1. de sociale functie van voedsel als verbinder tussen mensen; 2. minder afval en voedselverspilling; 3. een gezonde voedselomgeving; 4. regionale productie en distributie; 5. ondernemerschap; 6. dierenwelzijn en eiwittransitie.	Amsterdam draagt bij aan een voedseltransitie naar een gezond, eerlijk en duurzaam voedselsysteem. Dit is uitvoerbaar gemaakt in zes actielijnen in de Voedselstrategie Uitvoeringsagenda 2023-2026.

201	De gemeente wil een gezondere voedselomgeving in Amsterdam, waarin het aanbod van gezond en duurzaam voedsel de norm wordt. In woongebieden en vooral rondom scholen dient het aanbod van fastfood, gemaksvoedsel en winkels met calorierijke snacks te worden beperkt. Gemeentelijke inspanningen op dit vlak betreffen nu vooral voorlichting, bewustmaking en ondersteuning, en soms convenanten en subsidies. We zoeken en agenderen de komende jaren krachtiger instrumenten om hierop te sturen. In de paragraaf 'Detailhandel' (zie 'Vitale Stad') wordt dit punt daarom nadrukkelijk genoemd als een van de nieuwe richtingen voor de toekomst. Ook in het te vernieuwen horecabeleid wordt dit een punt van aandacht.	De gemeente wil een gezondere voedselomgeving in Amsterdam, waarin het aanbod van gezond en duurzaam voedsel de norm wordt. In woongebieden en vooral rondom scholen dient het aanbod van fastfood, gemaksvoedsel en winkels met calorierijke snacks te worden beperkt. Gemeentelijke inspanningen op dit vlak betreffen vaak voorlichting, bewustmaking en ondersteuning, en soms convenanten en subsidies. We zoeken en agenderen de komende jaren krachtiger instrumenten om hierop te sturen. In de paragraaf 'Detailhandel' (zie 'Vitaal Amsterdam') wordt dit punt daarom nadrukkelijk genoemd als een van de nieuwe richtingen voor de toekomst.
201	Qua ruimtelijke omgeving zijn er de volgende aandachtspunten: - verduurzaming van het voedselproductielandschap; - ruimte bieden aan stadslandbouw en moestuinen (zie ook hoofdstuk 'Groen'); - gezonde voedselomgeving; - ruimte voor voedsel, in distributie en logistiek, bewerking en bereiding door lokale initiatieven; - ruimte voor innovatieve productie van voedsel door technologisch geconditioneerde omstandigheden (vertical farming); - eetbaar groen in de openbare ruimte (zie ook groen); - voor zover mogelijk tegengaan van ongezond voedselaanbod in met name schoolomgevingen; afval scheiden en voedselverspilling tegengaan (zie ook elders).	Qua ruimtelijke omgeving zijn er de volgende aandachtspunten: - verduurzaming van het voedselproductielandschap; - ruimte bieden aan stadslandbouw en moestuinen (zie ook hoofdstuk 'Groen'); - gezonde voedselomgeving; - ruimte voor voedsel, in distributie en logistiek, bewerking en bereiding door lokale initiatieven; - ruimte voor innovatieve productie van voedsel door technologisch geconditioneerde omstandigheden (vertical farming); - eetbaar groen in de openbare ruimte (zie ook groen); - voor zover mogelijk tegengaan van ongezond voedselaanbod in met name schoolomgevingen; - voedselverspilling tegengaan en afval verminderen; - afval scheiden; - beschikbaar maken van voedsel voor donatie.
201	Genoemde inspanningen zijn niet genoeg om de soms ambitieus geformuleerde doelen op dit vlak te halen. De komende jaren wordt daarom, in samenhang met het detailhandelsbeleid, uitgewerkt welke andere inspanningen en instrumenten nog aan de orde komen. Amsterdam onderzoekt bijvoorbeeld samen met enkele andere gemeenten de juridische mogelijkheden van gemeenten om de voedselomgeving gezonder te maken. Het is niet duidelijk hoever we kunnen gaan binnen de huidige wet- en regelgeving, die vooral het belang beschermt van ondernemers die ongezonde voeding aanbieden. Op rijksniveau is inmiddels benadrukt dat corona bewijst dat gezondheidsbevordering in onze leefomgeving meer aandacht verdient en dat de definitieve NOVI op dit punt waar nodig zal worden aangescherpt. Deze omgevingsvisie sluit zich daarbij aan.	Genoemde inspanningen zijn niet genoeg om de soms ambitieus geformuleerde doelen op dit vlak te halen. De komende jaren wordt daarom, in samenhang met het detailhandelsbeleid, uitgewerkt welke andere inspanningen en instrumenten nog aan de orde komen. Amsterdam onderzoekt bijvoorbeeld samen met enkele andere gemeenten de juridische mogelijkheden van gemeenten om de voedselomgeving gezonder te maken. De eerste resultaten hiervan zijn weergegeven in het rapport 'Tussen mens en ruimte'. Het is niet duidelijk hoe ver we kunnen gaan binnen de huidige wet- en regelgeving, die vooral het belang beschermt van ondernemers die ongezonde voeding aanbieden. Ook onderzoeken we juridische en praktische mogelijkheden om voedselverspilling te voorkomen en over te schakelen naar meer plantaardig voedsel.
202	Dat geldt bijvoorbeeld voor innovaties als elektrische auto's en houtbouw, waarbij de bestaande wetgeving, zoals het Bouwbesluit, nog niet altijd voldoende is om een veilige leefomgeving te borgen.	Dat geldt bijvoorbeeld voor innovaties als elektrische auto's en houtbouw, waarbij de bestaande wetgeving, zoals het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl), nog niet altijd voldoende is om een veilige leefomgeving te borgen.
202	Met de Omgevingswet wordt veiligheid een belangrijk thema waarmee het reeds bestaande begrip externe veiligheid wordt uitgebreid.	Binnen de Omgevingswet is veiligheid een belangrijk thema. Het oude begrip externe veiligheid is uitgebreid tot omgevingsveiligheid.

202	Activiteiten met gevaarlijke stoffen krijgen aandachtsgebieden voor die drie hoofdscenario's (brand, explosie en gifwolk).	Activiteiten met gevaarlijke stoffen hebben aandachtsgebieden voor die drie hoofdscenario's (brand, explosie en gifwolk).
202	Ook zullen deze aandachtsgebieden deels over stedelijk gebied komen te liggen en soms de gemeentegrens overschrijden.	Ook liggen deze aandachtsgebieden deels over stedelijk gebied en overschrijden ze soms de gemeentegrens.
204	Deze Amsterdamse richtlijn is vastgesteld in 2010, geldt stadsbreed en wordt in deze omgevingsvisie doorgezet.	Deze Amsterdamse richtlijn is geactualiseerd in 2024. De richtlijn geldt voor de hele gemeente en wordt in deze omgevingsvisie doorgezet.
204	Het eerste uitgangspunt van de richtlijn is dat er geen nieuwe gevoelige bestemmingen mogen worden gerealiseerd langs snelwegen (aan weerszijden een zone van 300 meter) en provinciale wegen (aan weerszijden 50 meter).	Het eerste uitgangspunt van de richtlijn is dat er geen nieuwe gevoelige bestemmingen mogen worden gerealiseerd langs snelwegen (aan weerszijden een zone van 150 meter) en provinciale wegen (aan weerszijden 50 meter).
204	Het tweede uitgangspunt is dat er – ongeacht de luchtkwaliteit – geen nieuwe gevoelige bestemmingen mogen worden gerealiseerd in de 1e-lijnsbebouwing binnen een afstand van 50 meter van stedelijke wegen met meer dan 10.000 motorvoertuigbewegingen per etmaal.	Het tweede uitgangspunt is dat er – ongeacht de luchtkwaliteit – geen nieuwe gevoelige bestemmingen mogen worden gerealiseerd in de 1e-lijnsbebouwing binnen een afstand van 25 meter van stedelijke wegen met meer dan 10.000 motorvoertuigbewegingen per etmaal.
204	Hoogspanningsleidingen hebben een elektromagnetische straling. Met het oog hierop is vanuit het Rijk beleid ontwikkeld en is een advies aan gemeenten en provincies gezonden over hoogspanningsverbindingen in de nabijheid van gevoelige bestemmingen in verband met gezondheidsrisico's (hierna: het magneetveldvoorzorgsbeleid). Het advies houdt in om bij ruimtelijke plannen met tracés van bovengrondse hoogspanningslijnen zoveel als redelijkerwijs mogelijk is te vermijden dat er nieuwe situaties ontstaan waarbij kinderen langdurig verblijven in het gebied onder bovengrondse hoogspanningsverbindingen waarbinnen het jaargemiddelde magneetveld hoger is dan 0,4 microtesla (de magneetveldzone). Er wordt geadviseerd zo weinig mogelijk gevoelige bestemmingen, zoals woningen, crèches en kinderopvangplaatsen, te situeren in de specifieke zone. Zoals ook in het advies vanuit het Rijk is opgenomen, is er mogelijk een verband aanwezig tussen het optreden van leukemie bij kinderen en de magnetische velden van bovengrondse hoogspanningsverbindingen. Het gaat dan om een langdurig verblijf in 'gevoelige bestemmingen' binnen die zone. Onder het begrip 'gevoelige bestemming' wordt verstaan een woning, school, crèche en kinderopvangplaats. 'Langdurig' wil hier zeggen minimaal 14 tot 18 uur per dag gedurende minimaal één jaar. De minister heeft laten weten dat er regelgeving komt, ook voor ondergrondse hoogspanningsverbindingen. Want ook de ondergrondse hoogspanningsleidingen hebben een elektromagnetische straling. De kern van het beleid is dat er in nieuwe situaties naar wordt gestreefd dat kinderen niet langdurig verblijven op plaatsen waar de jaargemiddelde magnetische fluxdichtheid hoger is dan 0,4 microtesla (µT). Dat betekent dat er in principe geen nieuwe gevoelige functies waar kinderen langdurig kunnen verblijven (zoals woningen, kinderdagverblijven en scholen) op die plaatsen worden gerealiseerd.	In Amsterdam komen steeds meer woningen en bedrijven én gaan we over van fossiele naar duurzame energie. Dit zorgt voor een toename van de elektriciteitsvraag. Om hierin te kunnen voorzien moet het elektriciteitsnet fors worden uitgebreid. Hoogspanningsleidingen hebben een elektromagnetische straling. Met het oog hierop is vanuit het Rijk beleid ontwikkeld en is een advies aan gemeenten en provincies gezonden over hoogspanningsverbindingen in de nabijheid van gevoelige bestemmingen in verband met gezondheidsrisico's (hierna: het magneetveldvoorzorgsbeleid). In 2023 heeft het Rijk een herijkt voorzorgbeleid vastgesteld in reactie op de adviezen van de Gezondheidsraad. Het bestaande beleid voor bovengrondse hoogspanningslijnen blijft, waarbij het herijkte voorzorgbeleid van toepassing is op zowel kinderen als volwassenen. Voor andere netcomponenten moeten netbeheerders proportionele technische maatregelen nemen om het magneetveld te verkleinen. Vanwege de mogelijke effecten op de gezondheid en vanwege de bezorgdheid bij veel Amsterdammers, blijft Amsterdam werken volgens een eigen uitgebreidere werkwijze die recht doet aan de adviezen van de Gezondheidsraad. Naast de standaard maatregelen, worden voor nieuwe situaties de gevoelige bestemmingen binnen de maximale magneetveldafstand van 0,4 microtesla altijd inzichtelijk gemaakt. Als er gevoelige bestemmingen liggen binnen de magneetveldzone van 0,4 microtesla onderzoekt de gemeente met de netbeheerders of er ruimtelijke aanpassingen mogelijk zijn. Als ook na aanpassingen de gevoelige bestemmingen binnen de magneetveldzone blijven liggen geeft de GGD advies op maat.

205	Regelgeving rond geur is straks voor een deel opgenomen in standaard landelijke regelgeving voor elk omgevingsplan. Daarnaast heeft Amsterdam de beleidsvrijheid voor extra regels en maartwerk voor bepaalde gebieden.	De wetgeving geeft, met uitzondering van enkele specifieke activiteiten, niet aan wat een aanvaardbaar geurhinderniveau is. Amsterdam zal dat daarom in een geurbeleidskader vastleggen.
205	Via het genoemde hogerewaardenbeleid in het in 2019 geactualiseerde 'Amsterdams Geluidbeleid 2016, hogere waarde Wet geluidhinder'	Via het Interim Geluidbeleid Amsterdam 2024 en de Beleidsregel geluidluwe gevel.
205	Via het genoemde hogerewaardenbeleid in het in 2019 geactualiseerde 'Amsterdams Geluidbeleid 2016, hogere waarde Wet geluidhinder' verbinden we bij bouwprojecten voorwaarden aan de verlening van 'hogere waarden': dat zijn geluidswaarden boven de wettelijke voorkeurswaarde, maar onder de maximale waarde. Omdat we het vooral belangrijk vinden dat mensen met het raam open rustig kunnen slapen, worden in beginsel alleen hogere waarden vastgesteld als de woning ook een stille kant heeft, bijvoorbeeld in een gesloten bouwblok. Een stille gevel is een gevel met een geluidsbelasting van ten hoogste de voorkeursgrenswaarde.	Via het Interim Geluidbeleid Amsterdam 2024 en de Beleidsregel geluidluwe gevel verbinden we bij bouwprojecten voorwaarden aan de verlening van 'hogere waarden': dat zijn geluidswaarden boven de wettelijke standaardwaarde, maar onder de maximale waarde. Omdat we het vooral belangrijk vinden dat mensen met het raam open rustig kunnen slapen, worden in beginsel alleen hogere waarden vastgesteld als de woning ook een stille kant heeft, bijvoorbeeld in een gesloten bouwblok. Een stille – ook wel 'geluidsluwe' - gevel is een gevel of geveldeel met een geluidsbelasting van ten hoogste de standaardwaarde. Met de Omgevingswet is het oude wettelijke kader voor geluid, de Wet geluidhinder, komen te vervallen. Ook het geluidbeleid dat op deze wetgeving was gebaseerd, is daarmee niet meer van toepassing. Om dit op te vangen is interimbeleid vastgesteld. Het interimbeleid is een beleidsneutrale omzetting van het voorgaande hogerewaardenbeleid en is niet volledig passend bij het nieuwe wettelijke kader van de omgevingswet. Het interimbeleid wordt zo spoedig mogelijk vervangen door beleid dat wel volledig past binnen het kader van de Omgevingswet.
205	Een stille gevel is een gevel met een geluidsbelasting van ten hoogste de voorkeursgrenswaarde.	Een stille – ook wel 'geluidsluwe' - gevel is een gevel of geveldeel met een geluidsbelasting van ten hoogste de standaardwaarde.
205	Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, naar verwachting 1 juli 2022, zal de Wet geluidhinder overgaan in de Omgevingswet, meer specifiek de Aanvullingswet geluid Omgevingswet. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet vervalt de mogelijkheid hogere waarden vast te stellen. Bij het toelaten van woningen op een bepaalde locatie moet de aanvaardbaarheid van de geluidkwaliteit van de woningen aanvaardbaar zijn. Het hogere waardenbeleid zal hierop moeten worden aangepast. Uitgangspunt hierbij zal zijn dat het een beleidsneutrale aanpassing van beleid zal zijn en dat de materiele eisen uit het geluidbeleid zoveel mogelijk onveranderd zullen blijven.	Met de Omgevingswet is het oude wettelijke kader voor geluid, de Wet geluidhinder, komen te vervallen. Ook het geluidbeleid dat op deze wetgeving was gebaseerd, is daarmee niet meer van toepassing. Om dit op te vangen is interimbeleid vastgesteld. Het interimbeleid is een beleidsneutrale omzetting van het voorgaande hogerewaardenbeleid en is niet volledig passend bij het nieuwe wettelijke kader van de omgevingswet. Het interimbeleid wordt zo spoedig mogelijk vervangen door beleid dat wel volledig past binnen het kader van de Omgevingswet.
206	**16. Leefbare Stad**	**16. Leefbaar Amsterdam**
206	De ambities uit deze visie zijn uitgewerkt in onder meer de Standaard voor het Amsterdamse Straatbeeld,	De ambities uit deze visie zijn uitgewerkt in onder meer het Beleidskader Puccinimethode 2024,
206	De Amsterdamse openbare ruimte omvat veel: wegen, pleinen, trottoirs, plantsoenen, water, bruggen, parken, sportvelden, speeltuinen. Veel van deze onderdelen komen elders in deze omgevingsvisie aan de orde, met name in de paragrafen Groen, water, gezond, sport en Verkeer en vervoer. Keuzes die daarin vaak terugkomen, zijn meer ruimte voor groen en verblijf, meer openbaarheid, uitnodigend tot beweging, en minder uitnodigend voor de auto.	De Amsterdamse openbare ruimte omvat veel: wegen, pleinen, trottoirs, plantsoenen, water, bruggen, parken, sportvelden, speeltuinen. Veel van deze onderdelen komen elders in deze omgevingsvisie aan de orde, met name in de paragrafen Groen, water, gezond, duurzaam, sport en Verkeer en vervoer. Keuzes die daarin vaak terugkomen, zijn meer ruimte voor groen en

		verblijf, meer openbaarheid, uitnodigend tot beweging, circulair, en minder uitnodigend voor de auto.
206	De ambities uit deze visie zijn uitgewerkt in onder meer de Standaard voor het Amsterdamse Straatbeeld, het Beleidskader Verlichting en het Stedelijk Kader Buitenreclame. En uiteraard de Agenda Autoluw, waarmee we ruimte maken.	De ambities uit deze visie zijn uitgewerkt in onder meer het Beleidskader Puccinimethode 2024, het Beleidskader Verlichting en Amsterdam Maakt Ruimte. Het Stedelijk Kader Buitenreclame bepaalt onder meer dat hoge reclamemasten alleen op aangewezen bedrijvenlocaties langs rijkswegen mogen. Dit kader wordt nog geactualiseerd. Daarbij worden de mogelijkheden onderzocht reclame inhoudelijk te beperken indien deze verleidt tot gedrag dat strijdig is met de Amsterdamse beleidsdoelen op het gebied van klimaat, milieu en volksgezondheid.
207	Aangezien we uitgaan van een verdere verdichting van de stad, wordt openbare ruimte schaarser en waardevoller en willen we een groenere inrichting. We moeten dus des te scherpere keuzes maken. We zetten de belangrijkste nieuwe richtingen en consequenties voor de komende decennia hier op een rij.	Aangezien we uitgaan van een verdere verdichting van de gemeente, wordt openbare ruimte schaarser en waardevoller en willen we een groenere inrichting. We gaan naar een nieuwe balans in ruimte voor opgroeien, ontmoeten, gezond leven en verplaatsen. In Amsterdam Maakt Ruimte (2023) worden ingrijpender keuzes voorgesteld voor veilige, toegankelijke en aantrekkelijke openbare ruimtes voor alle Amsterdammers. We gaan van meer, sneller en groter naar sociaal, ecologisch en uitvoerbaar, en van investeringen in doorstroming naar brede welvaart. De belangrijkste nieuwe richtingen voor de komende decennia zijn: In een nieuw beleidskader verkeersnetten komt te staan wat wenselijk is per vervoerstype, hoe er specifieker naar doelgroepen gekeken kan worden en wat de ruimtelijke impact is van die wensen. We gaan niet meer alle knelpunten voor autoverkeer oplossen, we gaan snelheid niet meer het belangrijkste vinden en we gaan kijken naar brede welvaart.
207	Bij het (her)inrichten van de openbare ruimte zetten we onze prioriteitsvolgorde versterkt door: voetganger, fietser, openbaar vervoer, auto rijdend, en tot slot parkeren op straat. Door Amsterdam autoluw te maken, blijft er juist meer ruimte voor motorvoertuigen die voor de stad noodzakelijk zijn, zoals bevoorradings-, bouw- en onderhoudsverkeer, en nood- en hulpdiensten.	Bij het (her)inrichten van de openbare ruimte zetten we onze prioriteitsvolgorde versterkt door: voetganger, fietser, openbaar vervoer, auto rijdend, en tot slot auto parkeren. Door Amsterdam autoluw te maken, komt er juist meer ruimte voor motorvoertuigen die voor de stad belangrijk zijn, zoals bevoorradings-, bouw- en onderhoudsverkeer, of hulpdiensten. Om preciezer te bepalen welke doelgroepen we in hun mobiliteit willen ondersteunen en welke we willen ontmoedigen, werken we aan een Afwegingskader Doelgroepen.
207	Het draagt bij aan de leefbaarheid, klimaatbestendigheid en geeft ruimte voor ontspanning.	Het draagt bij aan de leefbaarheid, klimaatbestendigheid, biodiversiteit en geeft ruimte voor ontspanning.
208	Nog een reden om een meer integrale ontwerppraktijk na te streven is het feit dat duurzaamheid steeds meer aan de basis komt te liggen van het inrichten van de Amsterdamse openbare ruimte. Een van de strategische keuzes van deze omgevingsvisie is rigoureus vergroenen. De komende jaren neemt het oppervlak aan verharde openbare ruimte dus af. Er komen meer groenstroken, bomen, graskeien, wadi's, geveltuinen. De openbare ruimte wordt natuurinclusiever en klimaatbestendiger, met meer circulaire materialen. Zie Duurzame stad en de paragraaf Groen. Dit alles betekent dat onze Puccinistandaard voor inrichting van de openbare ruimte hier voldoende mogelijkheden voor moet blijven bieden. De Puccinihandboeken dienen dan ook regelmatig te worden geactualiseerd.	Duurzaamheid komt steeds meer aan de basis te liggen van het inrichten van de Amsterdamse openbare ruimte. 'Rigoureus vergroenen' betekent dat het oppervlak aan verharde openbare ruimte de komende jaren afneemt. Er komen meer groenstroken, bomen, hagen, geveltuinen, bloemrijk grasland, graskeien, wadi's, natuurvriendelijke oevers. Alle openbare ruimte-projecten werken volgens de 'Aanpak Duurzaam Tenzij' en bijbehorende Toolbox Duurzaam Tenzij. We ontwerpen met een lage milieudruk (MKI-score) en doen zo lang mogelijk met de spullen die we aanleggen. In projecten behouden we in principe het bestaande verhardingsmateriaal zolang de technische staat dat toelaat en passen we conform Puccini hergebruikte materialen toe. Zie

		ook Duurzaam Amsterdam en de paragraaf Groen. Dit alles betekent dat onze Puccinistandaard voor inrichting van de openbare ruimte hier voldoende mogelijkheden voor moet blijven bieden. De Puccinihandboeken dienen dan ook regelmatig te worden geactualiseerd.
208	Voor zover dat logistiek haalbaar is, combineren we renovaties van kades en bruggen altijd met andere doelen in deze omgevingsvisie, zoals de agenda autoluw, klimaatadaptieve maatregelen of voorzieningen ten behoeve van de energietransitie.	Voor zover dat logistiek haalbaar is, combineren we renovaties van kades en bruggen altijd met andere doelen in deze omgevingsvisie, zoals de agenda autoluw, klimaatadaptieve en natuurinclusieve maatregelen of voorzieningen ten behoeve van de energietransitie.
209	De groei van Amsterdam heeft geleid tot toenemende druk op het water. De recente coronacrisis heeft die druk wat verminderd, maar we moeten er rekening mee houden dat allerlei vormen van scheepsverkeer, recreatie, oevergebruik, evenementen enzovoorts toch weer gaan toenemen. Dat vergt keuzes, ook omdat een onbelemmerde waterdoorstroming grenzen stelt aan wat we op het water doen.	De groei van Amsterdam geeft toenemende druk op het water. Toerisme en recreatie op en aan het water zijn de afgelopen decennia sterk gegroeid. Ook worden er steeds meer gebieden langs de oevers van het IJ getransformeerd, wat leidt tot uitplaatsing van watergebonden functies. Dit alles vraagt om keuzes vanuit een stedelijke afweging. Daarbij speelt ook mee dat een onbelemmerde waterdoorstroming grenzen stelt aan wat we op het water doen.
209	**Gebruik van het water: beleid tot nu toe** Er is al het nodige waterbeleid vastgesteld. Recent zijn de Watervisie Amsterdam 2040 (2016), Welstand op het water (2018), Nota Varen deel 1 (2019) en deel 2 (2020). In de watervisie is meer ruimte voor groei en spreiding van functies op het water. Met de nota's Varen ligt de nadruk op de aanpak van drukte, beperking van overlast, ambitie voor emissievrij varen en meer goederenvervoer over het water. De grote lijn in het waterbeleid tot nu toe is behoud van evenwicht tussen de verschillende functies en behoud van kwaliteit. Deze lijn wordt in deze omgevingsvisie voortgezet. Veel punten uit de Watervisie Amsterdam 2040 en de bijbehorende uitvoeringsagenda zijn nog actueel. Voor de uitvoeringsagenda is een beperkte actualisatie gewenst.	**Gebruik van het water: beleid tot nu toe en volgende stappen** Er is de afgelopen jaren al het nodige waterbeleid vastgesteld: de Watervisie Amsterdam 2040 (2016), Welstand op het water (2018), Nota Varen deel 1 (2019) en deel 2 (2020). De Watervisie 2040 gaat nog uit van groei (en spreiding) van toerisme op het water en richt zich sterk op de economische betekenis en kansen van water in de gemeente. Met de nota's Varen ligt de nadruk op de aanpak van drukte, beperking van overlast, vlot en veilig scheepvaartverkeer, ambitie voor emissievrij varen en meer goederenvervoer over het water. De grote lijn in het waterbeleid tot nu toe is behoud van evenwicht tussen de verschillende functies en behoud van ruimtelijke, cultuurhistorische en ecologische kwaliteit. Deze lijn is in deze omgevingsvisie voortgezet. Veel punten uit de Watervisie Amsterdam 2040 en de bijbehorende uitvoeringsagenda zijn nog actueel en vragen om nadere uitwerking of uitvoering. Op het IJ, IJmeer, de Grachtengordel en regionale vaarroutes is de druk op de ruimte dermate groot dat ruimtelijke keuzes nodig zijn. Daartoe wordt in 2025 het Beleidskader Ruimte op het Water ontwikkeld. Hierin krijgen ook de eventuele ruimtelijke implicaties van de Raad van State-uitspraken inzake het passagiersvaartbeleid een plek en wordt het beleid met betrekking tot woonboten beter verankerd. Een volgende logische stap is een actualisatie van de Watervisie, die niet meer over groei van toerisme zal gaan, maar over het bredere belang van het watersysteem (met name afvoer van piekbelasting, maar ook omgaan met droogte), waterveiligheid, klimaatadaptatie en waterkwaliteit.
209	De geharmoniseerde regels worden te zijner tijd in het omgevingsplan opgenomen.	De geharmoniseerde regels worden in het omgevingsplan opgenomen.
210	Omdat de stad groeit, willen meer mensen het IJ oversteken. Allerlei vormen van recreatief passagiersvervoer kunnen weer gaan toenemen, ook buiten het centrum: zee- en riviercruises,	Omdat Amsterdam groeit, willen meer mensen het IJ oversteken. We noemen de volgende accenten voor de komende jaren:

	recreatieve veerverbindingen, chartervaart, enzovoorts. We noemen de volgende accenten voor de komende jaren: 1. Ter verbetering van de kwaliteit van de IJ-oever in het centrumgebied moeten riviercruiseschepen worden verspreid naar de flanken van de stad. Ook voldoende ligplaatsen voor de binnenvaart in haven-water zijn belangrijk. 2. Ruimte voor meer recreatieve veerverbindingen over het IJ, bijvoorbeeld een oost-westverbinding over het IJ. 3. Er komt beleid voor toeristenvervoer en partyschepen op het IJ. Ook is een visie nodig op de chartervaart op IJmeer en IJsselmeer, met aandacht voor regionale recreatieve veerverbindingen. De Passenger Terminal Amsterdam wordt mogelijk verplaatst naar de Coenhaven. 4. Binnenwater dient te worden toegewezen aan functies en activiteiten die daaraan gebonden zijn. Functies die zijn gericht op activiteiten in de regio of in havenwater kunnen beter worden verplaatst.	1. Er wordt uitvoering gegeven aan het besluit om het aantal zeecruises te verminderen en het aantal riviercruises te halveren. 2. In het kader van Sprong over het IJ komen er extra ligplaatsen voor binnenvaart. 3. De vloot van ponten groeit. Mede daarom zijn investeringen in een toekomstbestendige Ponthaven met voldoende capaciteit nodig. 4. Er komt beleid voor toeristenvervoer en partyschepen op het IJ. Ook is een visie nodig op de chartervaart op IJmeer en IJsselmeer, met aandacht voor regionale recreatieve veerverbindingen. Er wordt onderzocht of de Passenger Terminal op termijn kan verplaatsen naar een locatie buiten het centrum.
210	Maar dergelijke ontwikkelingen belemmeren wel steeds meer uitzicht op het water, de doorstroom en de waterkwaliteit.	Maar dergelijke ontwikkelingen belemmeren wel steeds meer uitzicht op het water, het vaarweggebruik, de doorstroom en de waterkwaliteit.
211	Nieuwe accenten worden: 1. Toekomstbestendige jachthavens, met vooral forse investeringen in laadinfra-structuur voor duurzame boten. 2. Nieuwe waterverbindingen. Met de ontwikkeling van nieuwe woongebieden ontstaat de uitdaging om deze via het water te verbinden met de rest van de stad. Zo kan bij de ontwikkeling van Haven-Stad een nieuwe vaarverbinding tussen de Vlothaven en het westelijk Marktkanaal in West interessant zijn. Ook het doortrekken van de Westlandgracht blijft een optie. Daarnaast willen we knelpunten in sloepennet-werken oplossen en stedelijk met landelijk noord verbinden.	Nieuwe accenten worden: 1. Toekomstbestendige en slim gesitueerde jachthavens, met vooral forse investeringen in laadinfra-structuur voor duurzame boten. 2. Nieuwe waterverbindingen. Met de ontwikkeling van nieuwe woongebieden ontstaat de uitdaging om deze via het water te verbinden met de rest van de stad. Zo is het doortrekken van de Westlandgracht onderdeel van de gebiedsontwikkelingen rond het Schinkelkwartier. Daarnaast willen we knelpunten in sloepennet-werken oplossen en stedelijk met landelijk noord verbinden.
211	De kwaliteitsdoelen van de Kaderrichtlijn Water worden dan misschien niet gehaald.	De kwaliteitsdoelen van de Kaderrichtlijn Water worden mede daardoor dan mogelijk niet gehaald.
211	Gebruik van diep oppervlaktewater voor koudeopslag voor stadskoeling. Nu worden alleen de Nieuwe Meer en de in de gemeente Ouder-Amstel gelegen Ouderkerkerplas hiervoor gebruikt, maar de komende jaren wordt gezocht naar meer mogelijkheden hiervoor. Zie verder de paragraaf Warmte- en koudenetten in het hoofdstuk Duurzame stad.	Gebruik van diep oppervlaktewater voor koudeopslag voor stadskoeling. Koud water uit de Nieuwe Meer en de in de gemeente Ouder-Amstel gelegen Ouderkerkerplas wordt gebruikt voor koeling. Er zijn geen plannen voor nieuwe koudebronnen die gebruik maken van diep oppervlaktewater; nieuwe koudenetten zullen waarschijnlijk vooral gebruikmaken van warmte-koudeopslagsystemen in de bodem. Mogelijkheden in diep oppervlaktewater worden wel meegenomen in toekomstige potentieonderzoeken.
211	Opzet van een waternatuurcentrum, met informatie over de bijzondere ecologische waarde van het water in en om Amsterdam (haring in het IJ, Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer, natuurontwikkelingsprojecten, vistrekroutes, mosselbanken, enzovoorts).	Opzet van een educatief centrum gericht op waterkwaliteit, watersystemen en de ecologie van het water in en om Amsterdam (haring in het IJ, Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer, natuurontwikkelingsprojecten, vistrekroutes, mosselbanken enzovoorts).

212	Nieuwe stadsbuurten aan het water zoals in Haven-Stad, bieden ruimte voor meer watersport en -recreatie. Daar is nu nog weinig druk. Ook stadsdeel Noord heeft een enorm areaal aan water met nu nog beperkte mogelijkheden voor watersport en -recreatie. De IJ-oevers krijgen zo voor heel Noord en het westelijk deel van de stad een recreatieve functie.	Nieuwe stadsbuurten aan het water zoals in Haven-Stad bieden ruimte voor meer watersport en -recreatie. Daar is nu nog weinig druk. Ook stadsdeel Noord heeft een enorm areaal aan water met nu nog beperkte mogelijkheden voor watersport en -recreatie.
213	Bij inrichting en beheer van groen kiezen we voor behoud of versterking van zoveel mogelijk groene waarden. Maar niet overal op dezelfde manier. In het groen is voor ieder wat wils, maar stads- en buurtparken kunnen zich specialiseren in gebruiksmogelijkheden, waardoor elk stadspark een eigen karakter krijgt. Daarbij zoeken we naar innovatieve oplossingen, zoals tiny forests, voedselbossen en natuurvriendelijker bermbeheer. Ook dubbel gebruik als verticaal groen, meer groen langs het spoor, daken van abri's en gebouwdaken. We stimuleren dat tegels uit tuinen gaan, en halen tegels uit zeer brede trottoirs. Voor vogels en insecten maken we de stad aantrekkelijk met nestkasten, zwaluw- en ijsvogelwanden, takkenrillen, en dood hout in groengebieden en infra-passages.	Bij inrichting en beheer van groen kiezen we voor behoud of versterking van zoveel mogelijk groene waarden. Maar niet overal op dezelfde manier. In het groen is voor ieder wat wils, maar stads- en buurtparken kunnen zich specialiseren in gebruiksmogelijkheden, waardoor elk stadspark een eigen karakter krijgt. Daarbij zoeken we naar innovatieve oplossingen, zoals buurt- en wijkbossen, voedselbossen en natuurvriendelijker bermbeheer. Ook dubbel gebruik als verticaal groen, meer groen langs het spoor, daken van abri's en gebouwdaken. We stimuleren dat tegels uit tuinen gaan, en halen tegels uit zeer brede trottoirs. Voor vogels en insecten maken we de gemeente aantrekkelijk met nestkasten, zwaluw- en ijsvogelwanden, takkenrillen, en dood hout in groengebieden en infra-passages.
216	**Opgavenkaart Hoofdgroenstructuur** We gaan de visie op de hoofdgroenstructuur voor de lange termijn vertalen naar de belangrijkste opgaven voor de korte en middellange termijn. In een uitwerking brengen we de grootste en belangrijkste opgaven voor de komende tien jaar in woord en beeld. We maken een opgavenkaart 2030, waarop te zien is waar de prioriteit ligt in het versterken van de hoofdgroenstructuur. Op de kaart zullen kwantitatieve opgaven (nieuwe parken en ontbrekende verbindingen) en kwalitatieve opgaven (zoals versterking van ecologische, recreatieve, gezondheidswaarden, vergroten toegankelijkheid) zichtbaar zijn. Zo wordt richting gegeven aan investeringsprogramma's en initiatieven die gericht zijn op een kwaliteitsimpuls van de hoofdgroenstructuur. Er komt ook aandacht voor nieuwe sport- en beweegmogelijkheden in samenhang met ecologische waarden.	In juni 2024 is een referendum gehouden over een voorstel voor nieuw Hoofdgroenstructuurbeleid. Omdat een meerderheid tegen het nieuwe beleid heeft gestemd, heeft de raad het voorstel voor het nieuwe beleid verworpen en een motie aangenomen waarin verzocht wordt om een burgerberaad te organiseren over 'rigoureus vergroenen in een groeiende stad'. De uitkomsten van het burgerberaad (2025) zijn bepalend voor actualisatie van het beleidskader Hoofdgroenstructuur. **Opgavenkaart Groen** De ambities voor het groen in de gemeente zijn vastgelegd in Rigoureus vergroenen en de Groenvisie. Die vertalen we naar de belangrijkste opgaven voor de korte en middellange termijn. De Opgavenkaart Groen geeft in woord en beeld weer waar de prioriteit ligt voor verbetering en aanleg van groen op alle schaalniveaus. Daarbij wordt de waarde van het groen voor ecologie, klimaatadaptatie, sociaal welzijn en gezondheid betrokken. Zo wordt richting gegeven aan investeringsprogramma's, programmering en initiatieven.
216	Het volkstuinenbeleid uit 2005 zal in samenwerking met de tuinverenigingen worden geactualiseerd, met als intentie om de tuinparken te behouden voor de toekomst en de toegankelijkheid en het maatschappelijk medegebruik op alle tuinparken te laten toenemen.	Het volkstuinenbeleid uit 2005 is in samenwerking met de tuinverenigingen aangevuld met een afsprakenkader dat in 2021 is vastgesteld. De kern hiervan is dat het bestaande tuinparkenaanbod in de gemeente wordt veiliggesteld voor de toekomst als belangrijke onderdelen van de Hoofdgroenstructuur en dat de toegankelijkheid, de groenwaarden en het maatschappelijk medegebruik op alle tuinparken gaan toenemen. De volkstuinen binnen de gemeente dragen op die manier bij aan meer groene ruimte voor alle Amsterdammers en vormen zo een broodnodige aanvulling op de soms overbelaste stadsparken.
216	In Amsterdam zijn verschillende begraafplaatsen. Sommige zijn in gemeentelijk eigendom (De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder), anders zijn in particulier bezit bij een stichting.	Amsterdam kent zowel gemeentelijke begraafplaatsen (zoals De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder) als bijzondere begraafplaatsen (zoals Buitenveldert en Westgaarde).

216	Toch ontstaat er een groeiende vraag naar een nieuw soort capaciteit, vooral vanuit nieuwe culturen. Deze worden zo goed mogelijk op de bestaande locaties gefaciliteerd. De coronacrisis in 2020 heeft door de beperkingen op het begraven in landen van herkomst de vraag naar begraven met eeuwigdurende grafrust in een stroomversnelling gebracht, met name vanuit moslims. De verwachting is dat dit een blijvend effect zal hebben op de vraag naar ruimte v oor eeuwigdurende grafrust. De wenselijkheid en mogelijkheden daartoe worden onderzocht. In samenwerking met omringende gemeenten wordt gekeken naar mogelijkheden voor nieuwe begraafplaatsen (of uitbreidingen van bestaande), met ruimte voor grafrust voor onbepaalde tijd voor verschillende geloofsrichtingen.	Zodra bij wet mogelijk, komt daar de mogelijkheid van alkalische hydrolyse (resomeren in een hydrolisatorium) bij als nieuwe bestemming voor het lichaam van overledenen. Verder signaleren we – mede op basis van demografische inzichten - een toenemende vraag naar begraafmogelijkheden voor onbepaalde tijd. Deze worden zo goed mogelijk binnen het bestaande begraafaanbod gefaciliteerd. Hoewel bij wet voor de gemeente een primaire taak in het faciliteren van ruimte hiervoor, gaan we de regionale samenwerking aan om tot zo efficiënt mogelijke oplossingen te komen en doelgroepen zo goed mogelijk te bedienen. Aanvullend zullen voor de middellange termijn de mogelijkheden en wenselijkheid van een gedenkpark nieuwe stijl aan het water op Buiteneiland (Ijburg 2e fase) worden onderzocht.
217	Het landschap is van iedereen en tegelijk van niemand	Tekst is geschrapt.
217	Achteroverleunen is geen optie, omdat de kwaliteiten van het landschap, onderdeel van de kwaliteit van onze leefomgeving, daarmee te veel achteruitgaan.	Bovendien liggen er in het landschap grote kansen om bij te dragen aan klimaatadaptatie, denk aan het tegengaan van hitte door de aanleg van moeras of nattere weilanden. Daardoor ontstaat meer koele lucht die Amsterdam kan instromen. Of denk aan opvang van piekwater in diepere polders, dat overstroming van de gemeente deels kan voorkómen.
218	Het landschap is van levensbelang voor Amsterdam en vraagt daarom meer sturing en meer inzet door de gemeente, liefst in samenhang met hogere bijdragen van andere overheden en inzet van private partijen en burgers. Amsterdam kan zijn doelen niet alleen en niet top-down realiseren: we hebben de inzet van anderen nodig om het doel van een duurzaam, met de stad verbonden landschap van hoge kwaliteit te realiseren. Samenwerking, cocreatie en participatie is een onlosmakelijk deel van de manier waarop we werken.	Het landschap is van levensbelang voor Amsterdam en vraagt daarom meer sturing door de gemeente, samen met andere overheden, private partijen en burgers. Zo werken we met regio en Rijk aan de NOVEX-MRA, waarin maatregelen voor het regionale groenblauwe netwerk worden opgenomen. We nemen deel aan gemeenschappelijke regelingen: de zogenaamde recreatieschappen (Twiske-Waterland, Spaarnwoude en Groengebied Amstelland). Ook zijn we partner in het maatschappelijke initiatief 'De Groene Stelling', dat werkt aan een natuurrijker en beter toegankelijk landschap waarin meer streekproducten worden gemaakt.
218	Een ontwikkeling naar landschapspark, denk aan aanleg van een tweede Amsterdamse Bos, ligt daar dan ook voor de hand.	Een ontwikkeling naar regionaal landschapspark is, in samenwerking met buurgemeenten, waterschap, provincie en recreatieschappen, ingezet in de Diemer-, Amstel- en Westeinderscheg.
220	**17. Compacte stad**	**17. Compact Amsterdam**
220	Meer richting geven aan ruimtelijke kwaliteit gaat prima samen met ruimte bieden aan allerlei vrije vormen van stadmaken, een andere prioriteit van deze omgevingsvisie.	Meer richting geven aan ruimtelijke- of omgevingskwaliteit gaat prima samen met ruimte bieden aan allerlei vrije vormen van stadmaken, een andere prioriteit van deze omgevingsvisie.
220	De criteria die de commissie gebruikt zijn vastgelegd in de welstandsnota 'De Schoonheid van Amsterdam' (2016, herzien 2019) en in 'Waarderingskaarten architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit'. In 2017 is de oude Commissie voor Welstand en Monumenten omgevormd tot een Commissie Ruimtelijke Kwaliteit. De belangrijkste wijziging ten opzichte van de oude commissie is de toevoeging van een subcommissie Integrale Ruimtelijke Kwaliteit. Deze adviseert het bestuur én initiatiefnemers van bouwprojecten in een vroeg stadium van de planvorming over de kansen en beperkingen die een initiatief met zich meebrengt. Om tegemoet te komen aan de wens van integrale advisering is de commissie breed samengesteld uit architecten, stedenbouwkundigen, cultuurhistorici, landschapsarchitecten en ontwerpers	De criteria die de commissie gebruikt zijn vastgelegd in de welstandsnota 'De Schoonheid van Amsterdam' en in 'Waarderingskaarten architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit'. In 2024 is de oude Commissie Ruimtelijke Kwaliteit omgevormd tot een Commissie Omgevingskwaliteit (COK). Deze adviseert nog steeds over de individuele kwaliteit van bouwplannen in de fase van vergunningverlening, maar heeft ook een subcommissie Integrale Omgevingskwaliteit. Deze adviseert bestuur én initiatiefnemers van bouwprojecten in een vroeg stadium van planvorming. Om integraal te kunnen adviseren, is de commissie breed samengesteld: architecten, stedenbouwkundigen, cultuurhistorici, landschapsarchitecten en ontwerpers openbare ruimte. Per 1-1-2024 zijn daar de expertises duurzaam bouwen en woonkwaliteit aan toegevoegd. Beide thema's zijn op dit moment echter geen weigeringsgrond

	openbare ruimte. De CRK is daarmee qua werkwijze en samenstelling geschikt voor kwaliteitsadvisering onder de Omgevingswet.	voor een omgevingsvergunning. Vanaf 2025 worden stappen gezet om binnen de formele taakstelling van de COK invulling te geven aan het begrip 'omgevingskwaliteit' onder de Omgevingswet. Hieraan verbonden is de stap om de gewenste mate van verbreding beleidsmatig te verankeren.
221	Om die reden wordt geëxperimenteerd met regiemodellen waarin supervisie, CRK en ontwerpers intensief samen optrekken om in een open en transparant proces voor de stad te werken aan een optimaal resultaat. Begeleiding door de CRK staat in dat model garant voor een openbaar proces en publieke verantwoording. Om de enorme opgave van verduurzaming optimaal te kunnen begeleiden, is de commissie versterkt met specialisten op het gebied van energietransitie en circulair bouwen. Daarin wordt bijvoorbeeld door middel van het project 'Mooi Verduurzamen' nadrukkelijk de samenwerking gezocht met corporaties en vve's.	Om die reden wordt geëxperimenteerd met regiemodellen waarin supervisie, COK en ontwerpers intensief samen optrekken om in een open en transparant proces voor de gemeente te werken aan een optimaal resultaat. Begeleiding door de COK staat in dat model garant voor een openbaar proces en publieke verantwoording. Om de enorme opgave van verduurzaming optimaal te kunnen begeleiden, is de commissie versterkt met specialisten op het gebied van energietransitie en circulair bouwen. Daarin wordt bijvoorbeeld door middel van het project Duurzaam Renoveren nadrukkelijk de samenwerking gezocht met corporaties en VvE's.
221	Wat moet nader worden uitgewerkt? 1. Verankering van de welstandsnota en waarderingskaarten in het omgevingsplan; door het maken van (gebiedsgerichte) regels voor veelvoorkomende kleine bouwplannen (pv-panelen, warmtepompen, dakkapellen en ingrepen aan de binnenzijde van gesloten bouwblokken) worden deze vergunningvrij en hoeven niet meer getoetst te worden. Daardoor komt voor de CRK ruimte vrij voor advisering aan de voorkant in plaats van toetsing aan de achterkant. 2. Door de raad moet worden aangegeven welke bouwplannen en stedenbouwkundige ingrepen worden voorgelegd aan de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit of Omgevingskwaliteit.	Wat moet nader worden uitgewerkt? 1. Verankering van de welstandsnota en waarderingskaarten in het omgevingsplan; door het maken van (gebiedsgerichte) regels voor veelvoorkomende kleine bouwplannen (pv-panelen, warmtepompen, dakkapellen en ingrepen aan de binnenzijde van gesloten bouwblokken) hoeven deze niet meer te worden getoetst. Daardoor komt voor de COK meer ruimte vrij voor advisering aan de voorkant in plaats van toetsing in de slotfase van het proces. 2. Door de raad kan nader worden aangegeven welke bouwplannen en stedenbouwkundige ingrepen worden voorgelegd aan de Commissie Omgevingskwaliteit.
221	Erfgoed bepaalt in hoge mate de identiteit en de kwaliteit van Amsterdam. De cultuurhistorisch rijke en bijzondere woonomgeving is bepalend voor hoe bewoners en bezoekers de stad beleven. Door de eeuwen heen zijn unieke plekken ontstaan die ieder op eigen wijze bijdragen aan de kwaliteit van de stad en waarmee mensen zich verbonden voelen. Niet alleen de beschermde stadsgezichten als de grachtengordel, Plan Zuid van H.P. Berlage, een deel van de Westelijke Tuinsteden en de vele gebouwde monumenten in de stad hebben cultuurhistorische waarde. Ook historische landschappelijke structuren en elementen zoals waterwegen, dijken, en archeologische resten in de bodem zijn waardevol. Hetzelfde geldt voor de ruimtelijke opbouw van Amsterdam als lobbenstad, gelegen te midden van waardevolle cultuurlandschappen. Ten slotte is ook de rijke traditie van integraal stedenbouwkundig ontwerpen in Amsterdam een vorm van (immaterieel) erfgoed.	Erfgoed bepaalt in hoge mate de identiteit en de kwaliteit van Amsterdam. De cultuurhistorisch rijke en bijzondere woonomgeving is bepalend voor hoe bewoners en bezoekers Amsterdam beleven. Daarnaast is de gemeente als gevolg van de fusie met Weesp een grote hoeveelheid objecten en plekken met cultuurhistorische waarde rijker geworden. Door de eeuwen heen zijn unieke plekken ontstaan die ieder op eigen wijze bijdragen aan de kwaliteit van Amsterdam en waarmee mensen zich verbonden voelen. Niet alleen de beschermde stadsgezichten als de grachtengordel, de binnenstad van Weesp, Plan Zuid van H.P. Berlage, een deel van de Westelijke Tuinsteden en de vele gebouwde monumenten in de gemeente hebben cultuurhistorische waarde. Ook historische landschappelijke structuren en elementen zoals waterwegen, dijken, de stelling van Amsterdam en archeologische resten in de bodem zijn waardevol. Hetzelfde geldt voor de ruimtelijke opbouw van Amsterdam, gelegen te

		midden van waardevolle cultuurlandschappen. Ten slotte is ook de rijke traditie van integraal stedenbouwkundig ontwerpen in Amsterdam een vorm van (immaterieel) erfgoed.
221	Veel gebouwen en buurten hebben daarom een beschermde status via de Erfgoedwet of de gemeentelijke erfgoedverordening.	Veel gebouwen en buurten hebben daarom een beschermde status.
222	De eventuele meerwaarde van cultuurhistorie bij verduurzamen, verdichten en vergroenen willen we onderzoeken in een Bestuursopdracht erfgoed in een dynamische stad.	De meerwaarde van cultuurhistorie bij verduurzamen, verdichten en vergroenen hebben we onderstreept in de Bestuursopdracht Erfgoed in een dynamische stad en de Uitvoeringsagenda Duurzaam Erfgoed.
222	De Hoogbouwvisie uit 2011, onderdeel van de Structuurvisie Amsterdam 2040, sluit aan op de vier grote bewegingen uit die Structuurvisie: uitrol binnenstad, het waterfront, de zuidflank en het metropolitane landschap. Een belangrijk uitgangspunt van de visie is dat het Unesco-gebied beschermd wordt. In de visie wordt hoogbouw gestimuleerd op plekken met hoge dynamiek en ontwikkeldruk (locaties direct grenzend aan het centrum en bij ov-knooppunten). Bovendien wordt hoogbouw ingezet ter accentuering van de koppen van de scheggen en ter bescherming van de landschappelijke kenmerken rondom het IJ. Hoogbouw staat aan de open ruimtes van de scheggen en het IJ altijd in de 'tweede linie' om het open karakter te behouden. Daarnaast zijn de ruimtelijke karakteristieken van de verschillende 'ruimtelijke systemen' (de stedenbouwkundige en architectonische opzet van de verschillende gebieden in de stad) beschreven. Bij elk ruimtelijk systeem hoort een eigen inpassing van hoogbouw. Dit alles zonder inbreuk te doen op de het Unesco-gebied, andere gebieden van bijzondere waarde en het waardevolle omliggende landschap. **Nieuwe richtingen** De ontwikkeling van de stad gaat sneller dan was voorzien in 2011, toen de vigerende hoogbouwvisie werd vastgesteld als onderdeel van de Structuurvisie. Dat is onder andere terug te zien in de toename van de ontwikkeling van hoogbouw. Daarnaast zijn in de huidige visie voor een aantal gebieden de ruimtelijke kaders in relatie tot hoogbouw nog niet benoemd (bijv. Haven-Stad). De versnelling van de ontwikkeling van hoogbouw is aanleiding voor een vernieuwing van het hoogbouwbeleid. Door actualisatie van het hoogbouwbeleid kunnen nieuwe ontwikkelingen in samenhang een plek krijgen. Bovendien is in de afgelopen jaren gebleken dat meer specifieke richtlijnen, duidelijkheid over waar wel en waar niet, de planvorming van en de besluitvorming met betrekking tot hoogbouw zou vergemakkelijken en aan de voorkant meer helderheid en houvast zou geven. De hoofdlijnen uit de vigerende visie blijven van kracht. Verdichting en hoogbouw Amsterdam groeit binnen zijn grenzen en daarmee werken we aan een compacte stad. Dat vraagt op sommige plekken om buurten met hoge dichtheden. Deze omgevingsvisie geeft op hoofdlijnen richting aan verdichting, concentratie en functiemenging. Hoogbouw kan worden	Groeien binnen grenzen betekent verdichting van het bestaande stedelijk gebied. Dat vraagt op sommige plekken om buurten met hoge dichtheden. Deze omgevingsvisie geeft op hoofdlijnen richting aan verdichting, concentratie en functiemenging. Hoogbouw (wat meestal wil zeggen: hoger dan 30 meter) kan worden gebruikt om zeer hoge dichtheden te realiseren op plekken waar de druk op de ruimte hoog is en die goed zijn ontsloten via openbaar vervoer en fiets, terwijl er ook ruimte blijft voor groene plekken. Daarnaast maken hoogbouwclusters Amsterdam leesbaar. Ze zijn een uitdrukking van de meerkernige ontwikkeling van de gemeente. Om de ontwikkeling van hoogbouw in goede banen te leiden, is het Hoogbouwbeleid 2024 vastgesteld. Het Hoogbouwbeleid 2024 heeft verschillende consequenties voor verschillende delen van de gemeente. In een aantal gebieden is hoogbouw heel goed mogelijk, onder voorwaarde van een zorgvuldig samenspel met gebieden van bijzondere waarde. Rondom de spoorlijnen en langs het IJ kan hoogbouw bijdragen aan de verdichtingsopgave. Hoogbouw rondom een aantal ov-stations biedt een goed antwoord op de inzet om op goed bereikbare plekken hoge dichtheden te realiseren. Dat zijn onder meer Sloterdijk, Amstel, Zuid, RAI, Lelylaan, Duivendrecht, Bijlmer-Arena, Science Park en de Hemknoop in Haven-Stad. Hoogbouw kan hier als baken voor het station fungeren en zo bijdragen aan de leesbaarheid van Amsterdam. Ook in Osdorp-Centrum, Amsterdamse Poort en Buikslotermeerplein kan hoogbouw bijdragen aan verdichting en tevens de plek markeren. Langs het IJ en in Haven-Stad geven hogere clusters en accenten van hoogbouw samen met de open ruimte van het water en de toekomstige bruggen het stadsbeeld vorm. In het havengebied zijn - met uitzondering van het luchthavenindelingsbesluit (LiB) - geen beperkingen op de bouwhoogte van installaties als windmolens, kranen en schoorstenen. In andere delen van de gemeente gaan we terughoudender om met hoogbouw. Binnen de ring A10 ten zuiden van het IJ, op IJburg en in Buitenveldert is hoogbouw zeer beperkt mogelijk, als uitzonderingen in een gemeente die overwegend uit laagbouw en middelhoogbouw bestaat. In Noord, Nieuw-West en Zuidoost is hoogbouw mogelijk langs de lange doorgaande straten en lanen en langs infrastructurele lijnen, mits goed ingepast in de stedenbouwkundige structuur. Tenslotte blijven we terughoudend op plekken van bijzondere waarde, waar met hoogbouw een

	gebruikt om zeer hoge dichtheden te realiseren op plekken waar de druk op de ruimte hoog is en die goed zijn ontsloten door openbaar vervoer en fiets, terwijl er ook ruimte blijft voor groene plekken in een buurt. Richting vernieuwd beleid De belangrijkste uitgangspunten voor nieuw Amsterdams hoogbouwbeleid zijn, in lijn met het vigerende beleid: i. We spreken van hoogbouw bij gebouwen hoger dan 30 meter. ii. Bij elke bouwvorm staat de kwaliteit van de openbare ruimte en het leven op straat voorop. iii. We willen flink verdichten op plekken met hoge dynamiek en ontwikkeldruk. Dit zijn locaties direct grenzend aan het centrum en rondom de grote ov-stations. Hoogbouw kan een geschikte gebouwvorm zijn om te verdichten. iv. Rondom het IJ, een centrale open plek in de stad, wordt hoogbouw ingezet om het stadslandschap leesbaar te maken en het stadsbeeld vorm te geven. v. We beschermen gebieden en landschappen van bijzondere waarde, in het bijzonder het Unesco-erfgoed. vi. Elke stedenbouwkundige opzet vraagt om een specifieke inpassing van hoogbouw. Dit heeft verschillende consequenties voor de verschillende delen van de stad. In een aantal gebieden is hoogbouw heel goed mogelijk, onder voorwaarde van een zorgvuldig samenspel met de gebieden van bijzondere waarde. Rondom de spoorlijnen en langs het IJ kan hoogbouw bijdragen aan de verdichtingsopgave. In het bijzonder biedt hoogbouw rondom een aantal ov-stations een goed antwoord op de inzet om op goed bereikbare plekken hoge dichtheden te realiseren. Het zijn Sloterdijk, Amstel, Zuid, Amsterdam RAI, Lelylaan, Duivendrecht, Amsterdam Bijlmer-Arena, Bullewijk, Science Park en de Hemknoop (in Haven-Stad). Eventueel kan hoogbouw hier als baken voor het station fungeren en zo bijdragen aan de leesbaarheid van de stad. Ook in de stedelijke centra (Osdorp-Centrum, Amsterdamse Poort en Buikslotermeerplein) kan hoogbouw bijdragen aan de verdichtingsopgave en de plek markeren. Langs het IJ en in Haven-Stad geven hogere clusters en accenten van hoogbouw samen met de open ruimte van het water en de toekomstige bruggen het stadsbeeld vorm. In het havengebied zijn geen beperkingen op de bouwhoogte, waar het gaat om installaties als windmolens, kranen en schoorstenen. In andere delen van de stad gaan we terughoudender om met hoogbouw. Binnen de ring A10 ten zuiden van het IJ, op IJburg en in Buitenveldert is hoogbouw zeer beperkt mogelijk. Het zijn uitzonderingen in een stad die overwegend uit laagbouw en middelhoogbouw bestaat. In Noord, Nieuw-West en Zuidoost is hoogbouw mogelijk langs de lange doorgaande straten en lanen en aan grote parken, mits goed ingepast in de stedenbouwkundige structuur. Ten slotte blijven we terughoudend op plekken van bijzondere waarde waar met hoogbouw een	grote schaalbreuk zou ontstaan. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Amsterdamse grachtengordel en de binnenstad van Weesp. De bestaande kwaliteiten van de gemeente zijn uitgangspunt voor de ontwikkeling van de gemeente. Naast de zorgvuldige inpassing van hoogbouw in de gemeente als geheel, vinden we het belangrijk om hoge gebouwen op een zorgvuldige wijze in de directe omgeving in te passen, vorm te geven en rekening te houden met functionaliteit en bruikbaarheid voor langere tijd. Daarom kent het hoogbouwbeleid vier principes: 1. Hoogbouw draagt bij aan de levendigheid van de openbare ruimte 2. Het is fijn wonen en werken in hoogbouw 3. Hoogbouw gaat lang mee 4. Hoogbouw maakt op een mooie manier onderdeel uit van het stadssilhouet.

	grote schaalbreuk zou ontstaan. De bestaande kwaliteiten van de stad zijn uitgangspunt voor de ontwikkeling van de stad. In sommige gebieden past hoogbouw daar niet bij. Om richting te geven aan het schaalniveau van het gebouw en de buurt kunnen een aantal principes houvast bieden: 1. Hoogbouw levert een bijdrage aan de kwaliteit van de openbare ruimte. 2. Hoogbouw maakt op een mooie manier deel uit van het stadssilhouet. 3. Er is een aangenaam verblijfsklimaat op het maaiveld rondom hoogbouw. 4. Het is fijn wonen en werken in hoogbouw. 5. Hoogbouw draagt bij aan een klimaatneutrale en circulaire stad. Bovenstaande uitgangspunten en principes dienen te worden uitgewerkt in vernieuwd hoogbouwbeleid. Tot dat vernieuwde beleid is vastgesteld geldt het vigerende beleid van de Structuurvisie 2011.	
224	Verdichting van de stad gebeurt niet alleen in gebiedsontwikkelingen, maar vindt ook spontaan plaats via kleinschalig opbouwen, aanbouwen en onderkeldering van panden in bestaande wijken. Dat doen mensen natuurlijk vooral met het oog op hun eigen belang, maar tot voor kort was daar ook vanuit maatschappelijk belang niet zoveel tegenin te brengen: het gebeurde mondjesmaat en verdichting op zichzelf is prima. Daarom was het beleid voor afwijkingen van het bestemmingsplan gericht op beperking van regeldruk.	Verdichting van de gemeente gebeurt niet alleen in gebiedsontwikkelingen, maar vindt ook spontaan plaats via kleinschalig opbouwen, aanbouwen en onderkeldering van panden in bestaande wijken.
224	Hoewel vooral in naoorlogse stadsdelen deze woninguitbreidingen bij kunnen dragen aan vergroten van het wooncomfort, veroorzaakt het in de meer dichtbebouwde stadsdelen steeds vaker problemen. De 'bouwdynamiek', zoals we dat nu noemen, is met name in de stadsdelen Zuid en West zeer sterk toegenomen. Vanwege de concentratie van grote aantallen verbouwingen in een paar wijken ervaren bewoners overlast van stof, lawaai en gebruik van de openbare ruimte. Daarnaast worden privacy en daglichttoetreding van bewoners steeds vaker aangetast. Ook leidt bouwdynamiek tot wijzigingen in de ruimtelijke structuur van de stad, met consequenties voor bijvoorbeeld de klimaatbestendigheid van buurten. Ten slotte verandert het aangezicht van de stad, zowel aan de straat als aan de tuinzijde. We moeten een nieuwe balans vinden tussen de wens tot verdichting en de negatieve gevolgen ervan.	Hoewel deze woninguitbreidingen vooral in naoorlogse wijken bij kunnen dragen aan vergroting van het wooncomfort, veroorzaakt het in de dichter bebouwde gebieden steeds vaker problemen. Omwonenden ervaren overlast van bouwmaterialen in de openbare ruimte, afsluitingen van wegen en stoepen, en overlast door lawaai, stof en trillingen, tot zelfs schade door de verbouwingen. De 'bouwdynamiek', zoals we dat nu noemen, is met name in de stadsdelen Zuid en West zeer sterk toegenomen.
224	De komende jaren worden de regels voor verbouwingen en vergrotingen van bestaande panden in de stad verscherpt. Wat betreft onderkelderingen is die afweging het gemakkelijkst. Aangezien onderkelderingen kunnen leiden tot ernstige problemen met het grondwater, worden regels hier streng en via bestemmingsplannen (en later het omgevingsplan) juridisch waterdicht gemaakt. Zie hiervoor de paragraaf Ondergrond. Ook bovengrondse aanbouwen worden weer vaker vergunningplichtig. De voorwaarden voor een bouwvergunning worden bovendien verscherpt. Er komen meer regels voor onder meer	In gebieden waar bouwdynamiek de afgelopen jaren het meest aan de orde was, is vergunningsvrij bouwen in binnentuinen beperkt en zijn bouwbeperkingen ingesteld ten dienste van cultuurhistorische bescherming van waardevolle panden. Er zijn eisen gesteld aan het maximale verhardingspercentage voor binnentuinen en maximale omvang van tuishuisjes en bergingen. Ook is het kruimelgevallenbeleid in Zuid en West aangepast door het opnemen van diverse bouwbeperkingen.

	bouwveiligheid, plaatsing van bouwmaterialen in de openbare ruimte, hijszones en communicatie met de omgeving. Hemelwaterverwerking op eigen terrein wordt vanwege klimaatbestendigheid verplicht. Bestemmingsplannen in de stadsdelen Zuid en West, en later het Amsterdamse omgevingsplan, zullen op deze nieuwe richtingen worden toegesneden. Zij worden conserverender, ook wat uitbouwen in binnenterreinen betreft. Soms kan een buurt zelfs als beschermd stadsgezicht worden aangewezen. Vanwege de gebiedsspecifieke kenmerken spelen de stadsdelen een grote rol in beleid, uitvoering en handhaving van bouwdynamiek.	Met de Omgevingswet is de invloed die bewoners op bouwactiviteiten kunnen uitoefenen toegenomen. Via participatie kunnen zij vroegtijdig hun onzekerheden en zorgen kenbaar maken. We willen bewoners en initiatiefnemers beter informeren over het proces van vergunningverlening en de rechten en plichten van verschillende partijen bij bouwactiviteiten. In de vervolgaanpak van bouwdynamiek richten we ons vooral op maatregelen in de openbare ruimte en op het gebied van communicatie.
225	Luchtfoto's van Amsterdam gaan er de komende jaren gaandeweg anders uitzien. Aangezien de meeste daken geen gemeentelijk eigendom zijn, werken we hierin samen met woningcorporaties, huurderskoepels en vele andere gebouweigenaren. In de 'Samenwerkingsafspraken 2020-2023 voor de volkshuisvesting' zijn afspraken gemaakt over het verder benutten van daken. De Dakdokters is een organisatie die zich specifiek richt op het beter gebruiken van dakoppervlakken. Er komt voorlopig geen nieuw, geïntegreerd dakenbeleid. Meervoudiger gebruik van daken is als doel immers al in genoemde programma's verankerd, en nu ook via deze omgevingsvisie. We zetten ~~dus~~ in op versterking van de uitvoering via bijvoorbeeld: - kennisvermeerdering en -deling; - opname van 'multifunctionele daken' als criterium in het Plaberum; - intensiveren van bestaande programma's, bijvoorbeeld het actief benaderen van nieuwprojecten; - ruimhartige beoordeling van vergunningaanvragen voor multifunctioneel gebruik van daken; - subsidiëring.	Luchtfoto's van Amsterdam gaan er de komende jaren gaandeweg anders uitzien. Aangezien de meeste daken geen gemeentelijk eigendom zijn, werken we hierin samen met woningcorporaties, huurderskoepels en vele andere gebouweigenaren. Dit doen we door partnerschappen, pilots, kennisuitwisseling en stimuleren met subsidies. We gaan onderzoeken of en waar regels en beleid het gebruik of de inrichting van daken in de weg zitten. En zetten in op versterking van de uitvoering via bijvoorbeeld: - kennisvermeerdering en -deling; - opname van 'multifunctionele daken' in beleidschecklists; - intensiveren van bestaande programma's, bijvoorbeeld het actief benaderen van nieuwe projecten; - ruimhartige beoordeling van vergunningaanvragen voor multifunctioneel gebruik van daken; - subsidiëring.
225	In tegenstelling tot de 16e eeuw ligt de ondergrond van Amsterdam tegenwoordig vol met infrastructuur: kabels, leidingen, ondergrondse parkeerruimtes en afvalcontainers, kelders en daarnaast ruimte voor infiltratie van regenwater en boomwortels. Dit zijn zaken die vaak niet gemakkelijk zijn te verplaatsen. Tegelijkertijd zijn de ambities van Amsterdam hoog. De komende jaren wordt in Amsterdam hard gewerkt aan bijvoorbeeld klimaatbestendigheid, circulariteit, aardgasvrij en digitalisering. Al deze ambities hebben een ondergronds ruimte-beslag en leggen dus meer druk op de al krappe ruimte in de ondergrond. Daar komt de woningbouwopgave nog bij, die veelal in transformatiegebieden plaatsvindt, waar weinig ruimte is voor extra ondergrondse infrastructuur. Voorts speelt de vervangingsopgave	Tegenwoordig ligt de ondergrond van Amsterdam vol met infrastructuur en is er een sterke ruimteconcurrentie van kabels, leidingen, ondergrondse parkeerruimtes en afvalcontainers, kelders en daarnaast ruimte voor infiltratie van regenwater en boomwortels. Tegelijkertijd is er ruimte nodig voor de hoge ambities van Amsterdam, bijvoorbeeld klimaatbestendigheid, circulariteit, aardgasvrij en digitalisering. Ook de woningbouwopgave vraagt ondergronds veel ruimte, juist in transformatiegebieden. Voorts speelt de vervangingsopgave van kademuren en bruggen en van de riolering. Ook heeft Amsterdam Noord te maken met bodemdaling.

	van kademuren en bruggen en van de riolering. Kortom: er is sprake van ruimteconcurrentie in de ondergrond. Verder is het stedelijk bodem- en grondwatersysteem door menselijk handelen historisch belast en niet meer in topconditie. De bodem is plaatselijk verontreinigd, bijvoorbeeld met lood of PFAS, en ook de bodembiodiversiteit is slechter dan vroeger. Voorts hebben we, vooral in Amsterdam-Noord, te maken met bodemdaling.	Tot slot is het stedelijk bodem- en grondwatersysteem door menselijk handelen historisch belast en niet meer in topconditie. De bodem is plaatselijk verontreinigd, bijvoorbeeld met lood of PFAS, en ook de bodembiodiversiteit is slechter dan vroeger
225	Zorgpunten genoeg dus, maar we treden ze ambitieus tegemoet. We willen toe naar een duurzaam beheerde vitale stadsbodem, die de door de stad gevraagde functies kan vervullen. Meer regie op de ondergrond is daarvoor een harde noodzaak. Het volwaardig meenemen van de ondergrond in afwegingen is echter complex door de onzichtbaarheid en onbekendheid ervan, en de traagheid van het bodem- en grondwatersysteem. We hebben uitgangspunten geformuleerd voor goede afwegingen in de toekomst. Zo moe- ten nut en noodzaak van gebruik van de ondergrond worden onderbouwd, en gaan combinaties van functies voor enkelvoudige functies. Bij het programma 'Kademuren en bruggen' wordt nagedacht over de inpassing van extra functies. Voorts staan de kenmerken en identiteit van gebieden centraal. Activiteiten vinden liefst plaats op plekken waar de natuurlijke omstandigheden daarvoor het meest geschikt zijn. We streven naar circulariteit met een gesloten grondbalans voor de stad, onder meer via grondbanken. Langetermijnreserveringen worden goed afgewogen tegen kortetermijningrepen. De ondergrond, het bodem- en grondwatersysteem eindigen tot slot niet bij de gemeentegrens. Voor bijvoorbeeld geothermie (zie Duurzame stad) kijken we op het niveau van metropoolregio of provincie.	We willen toe naar een duurzaam beheerde vitale bodem, die de door de gemeente gevraagde functies kan vervullen. Meer regie op de ondergrond is daarvoor een harde noodzaak. Het volwaardig meenemen van de ondergrond in afwegingen is echter complex door de onzichtbaarheid, onbekendheid en de traagheid van het bodem- en grondwatersysteem. We hebben uitgangspunten geformuleerd voor goede afwegingen. Ten eerste moeten nut- en noodzaak van gebruik van de ondergrond worden onderbouwd, en gaan combinaties van functies voor enkelvoudige functies. Bij het programma 'Kademuren en bruggen' wordt nagedacht over de inpassing van extra functies. Ten tweede staan de kenmerken en identiteit van gebieden centraal. Activiteiten vinden bij voorkeur plaats op plekken waar de natuurlijke omstandigheden daarvoor het meest geschikt zijn. Ten derde streven we naar circulariteit met een gesloten grondbalans, onder meer via grondbanken. Tot slot: de ondergrond en het bodem- en grondwatersysteem eindigen niet bij de gemeentegrens. Voor bijvoorbeeld geothermie (zie Duurzaam Amsterdam) kijken we naar de metropoolregio of provincie.
227	Als eigenaar van de grond, als integraal ontwerper en beheerder van de openbare ruimte en als belangrijke ontwikkelaar van de stad is de gemeente de aangewezen regisseur voor de ondergrond. Dat wil niet zeggen dat de gemeente overal eigenaar van is, maar wel dat de gemeente eigendom en beheer van ondergrondse assets in beeld brengt en houdt. De gemeentelijke regisseur kan veel: prioriteren, gebieden aanwijzen, de ligging van kabel- en leidingnetwerken bepalen, medegebruik van voorzieningen opleggen en de samen- werking organiseren. Idealiter wordt de ondergrond integraal onderdeel van bestaande programma's, zoals klimaatadaptatie en de energietransitie (zie Duurzame stad). Dit kan vaak goed via een gebiedsgerichte aanpak, zoals dat al gebeurt op het Centrumeiland of in de Sluisbuurt op het Zeeburgereiland. Daar worden ambities voor energie, afval, rainproof en nutsvoorzieningen in	De gemeente is de regisseur voor de ondergrond. Hiervoor bestaat het coördinatiestelsel, dat onlangs haar 100 jarig bestaan vierde. Daarnaast kent Amsterdam Werken in Openbare Ruimte (WIOR). Dit is een verordening waarin de aanvraag, beoordeling en de vergunningverlening voor het werken in de openbare ruimte wordt geregeld. De toenemende druk op de ondergrond vraagt om nieuwe oplossingen. De gemeente heeft allereerst een regisseur ondergrond aangewezen. Deze is verantwoordelijk voor een integraal perspectief op de ondergrond, bijvoorbeeld het afstemmen van programma's voor boven- en ondergrond, het verbeteren van de informatiepositie, het implementeren van nieuwe technieken (zoals ondergrondse boringen), en het oplossen van acute en concrete problemen. Ook stelt de gemeente het Omgevingsprogramma Ondergrond (OPO) op. Het OPO is sturend voor de strategische langetermijninrichting van de ondergrond, en biedt ontwerpoplossingen

	samenhang boven- en ondergronds op een hoger niveau getild. In de bestaande stad is regievoering op de ondergrond een grotere uitdaging, maar evengoed een harde noodzaak. Regievoering is ook cruciaal voor de diepere ondergrond, bijvoorbeeld op de positionering van warme en koude bronnen van wko-systemen. Het datadossier Ondergrond helpt hierbij, omdat het inzicht geeft in de eigenschappen van de ondergrond en de in de ondergrond aanwezige assets.	aan. Daarnaast wordt gewerkt aan een herijking van het Amsterdamse bodembeleid. Beide worden verwacht in 2025. De gemeentelijke regisseur kan veel, maar niet alleen. Er zijn twee lijnen om de samenwerking vorm te geven. Volgens de eerste lijn kan de ondergrond integraal onderdeel worden van bestaande programma's, zoals klimaatadaptatie en energietransitie (zie bijvoorbeeld het Ontwikkelperspectief distributienet Amsterdam). De tweede lijn volgt een gebiedsgerichte aanpak met de zogenaamde Integrale Gebiedsplannen (IGP's). Voorbeelden hiervan zijn het Centrumeiland, de Sluisbuurt, en de Buiksloterham. Daar worden ambities voor energie, afval, rainproof en nutsvoorzieningen in samenhang boven- en ondergronds op een hoger niveau getild. In de bestaande stad is regievoering op de ondergrond een grotere uitdaging, maar evengoed een harde noodzaak. Regievoering is ook cruciaal voor de diepere ondergrond, bijvoorbeeld op de positionering van warme en koude bronnen van WKO-systemen.
227	warmte- en koudenetten, vaak in combinatie met wko of aquathermie als buffer en warmte- of koudebron;	warmte- en koudenetten, soms in combinatie met warmte-koudeopslag;
227	Binnen de huidige werkwijze komen nuts- partijen vanuit hun eigen opgave met een voorgesteld tracé, dat binnen het Amsterdamse coördinatiestelsel wordt besproken. In de toekomst willen we afwegingen en keuzes over een tracé voor een nutsvoorziening niet meer reactief vanuit één nutsvoorziening maken, maar vanuit het geheel aan opgaven en bovendien op een hoger schaal- niveau. Daarom komt er een strategische netwerk- planning op stadsschaal en wordt onderzocht hoe de ongestoorde ligging van deze strategische ondergrondse hoofdinfrastructuur kan worden geregeld via het omgevingsplan. In gebieden met meerdere opgaven en veel nutsvoorzieningen gaan we 'Gebiedsplannen Ondergrond en Nuts-voorzieningen' op gebiedsniveau opstellen.	Deze ontwikkelingen vergen een toenemende regie op alle niveaus. Alle partijen hebben hierbij een rol te vervullen. Het coördinatiestelsel en het WIOR zijn in ieder geval verantwoordelijk voor het tactisch en operationele niveau. Het OPO en de regisseur ondergrond richten zich meer op het strategische en de lange termijn.
228	We hebben de zorgplicht voor de beschik- baarheid en kwaliteit van drinkwater voor een groot deel van de Metropoolregio Amsterdam. Daarvoor laten we de vaak ondergrondse win-, productie- en distributiecapaciteit meegroeien met de drinkwatervraag. We beheren en beschermen de benodigde gebieden, vestigingen en systemen voor drinkwater goed. Daar- voor werken wij samen met overheden uit de regio's waar ons drinkwater van afhankelijk is. Zo behouden wij de continuïteit, kwaliteit en betaalbaarheid van schoon drinkwater. De huidige waterwinlocaties, waar Amsterdams drinkwater van afhankelijk is, vragen om capaciteitsuitbreiding. Die uitbreiding kan nog voor lange tijd op de huidige locaties plaatsvinden, maar er wordt al onderzoek gedaan naar een extra waterwinlocatie. In een groeiende en verdichtende stad moet het drinkwaterdistributiesysteem meer leveren binnen een krappere ondergrondse ruimte, zon- der dat dit ten koste mag gaan van de tempera- tuur, druk, continuïteit en kwaliteit. We zullen moeten voorkomen dat door klimaatverandering en de	In 2021 is de Toekomstvisie drinkwater vastgesteld. Hierin staat dat de win-, productie- en leveringscapaciteit fors moeten worden uitgebreid. De capaciteit van het leidingennet moet ook worden uitgebreid om het extra geproduceerde drinkwater te kunnen leveren. Ook neemt de druk toe op de beschikbaarheid en waterkwaliteit van de bronnen. Drinkwaterbedrijven zijn niet de enige partijen die gebruikmaken van waterbronnen. De opgave is om de goede waterbronnen beschikbaar te houden voor de drinkwaterproductie. De opgaven worden extra complex door de impact van klimaatverandering, door de energietransitie, de extra watervraag van industriële afnemers, de schaarste van grondstoffen en de biodiversiteitscrisis. In een groeiende en verdichtende gemeente moet het drinkwaterdistributiesysteem meer leveren binnen een krappere ondergrondse ruimte, zonder dat dit ten koste gaat van de temperatuur, druk, continuïteit en kwaliteit. We moeten voorkomen dat door

	aanleg van hogetemperatuur-warmtenetten de drinkwaterleidingen opwarmen tot boven de toegestane grens van 25 0 C. Daarnaast krijgt drinkwater mogelijk een rol in het transporteren van koude voor andere functies, zoals het momenteel koude aflevert bij de bloedbank.	klimaatverandering en de aanleg van hogetemperatuur-warmtenetten drinkwaterleidingen opwarmen tot boven de toegestane grens van 25 °C. Daarnaast krijgt drinkwater mogelijk een rol in het transporteren van koude voor andere functies, zoals het momenteel koude aflevert bij de bloedbank.
228	Er zijn weinig zaken crucialer voor de gezondheid van Amsterdammers dan een goede riolering. De zorg voor een robuust rioleringssysteem is dan ook een prioriteit. De gemeentelijke taken op dit vlak worden hierbij efficiënt uitgevoerd, met een goede balans tussen maatschappelijke kosten en acceptabele risico's. Afvalwater is rijk aan grondstoffen en energie. Transport en zuivering zijn op elkaar afgestemd om het systeem als geheel goed te laten functioneren. Terugwinning gebeurt waar dit het meest duurzaam en efficiënt kan: bij de bron, in het transportsysteem en/of op een centrale zuivering. In samenwerking met het waterschap worden zo alle bruikbare componenten aan het afvalwater onttrokken en hergebruikt of vermarkt. Wat niet kan worden hergebruikt, wordt, na eventueel behandeld te zijn, (lokaal) in het milieu teruggebracht. Dankzij duurzame terugwinning tegen acceptabele kosten, levert de circulariteit van afvalwater een belangrijke bijdrage aan het verduurzamen van de samenleving (zie ook Duurzame stad). Naar een Omgevingsprogramma Riolering Het beleid over afvalwater is beschreven in het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam 2016-2021. Hierin is onder andere opgenomen dat Amsterdam inzet op het behoud van een robuust en goed functionerend rioolstelsel; zoveel mogelijk scheiding aan de bron realiseert, mede voor het hergebruik van grondstoffen; een 'ver- zorgde' onderhoudsstatus van de riolering beoogt, met bijpassende maatschappelijke kosten en risico's; en samenwerkt met het waterschap AGV om de waterzorgtaken op elkaar af te stemmen. Het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016- 2021 zal worden opgevolgd door het Omgevingsprogramma Riolering 2022-2027. Deze opvolger geeft uitwerking aan opgaven en ambities zoals geformuleerd in de omgevingsvisie en wordt een nieuw uitvoeringsgericht beleidskader voor de uitvoering van gemeentelijke water- taken rond stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater.	Er zijn weinig zaken crucialer voor de gezondheid van Amsterdammers dan een goede riolering. De zorg voor een robuust rioleringssysteem is dan ook een prioriteit. De gemeentelijke taken op dit vlak worden hierbij efficiënt uitgevoerd, met een goede balans tussen maatschappelijke kosten en acceptabele risico's. Afvalwater is rijk aan grondstoffen en energie. Transport en zuivering zijn op elkaar afgestemd om het systeem als geheel goed te laten functioneren. Terugwinning gebeurt waar dit het meest duurzaam en efficiënt kan: bij de bron, in het transportsysteem en/of op een centrale zuivering. In samenwerking met het waterschap worden zo alle bruikbare componenten (eventueel ook warmte) aan het afvalwater onttrokken en hergebruikt of vermarkt. Wat niet kan worden hergebruikt, wordt, na eventueel behandeld te zijn, (lokaal) in het milieu teruggebracht. Dankzij duurzame terugwinning tegen acceptabele kosten levert de circulariteit van afvalwater een belangrijke bijdrage aan het verduurzamen van de samenleving (zie ook Duurzame stad). Het Omgevingsprogramma Riolering 2022-2027 (OPR) beschrijft de gemeentelijke taken voor stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. Het programma is tot stand gekomen in samenwerking tussen gemeente, Waternet en Amsterdam Rainproof. Het OPR heeft als doel om de gemeente beter te laten omgaan met extreme neerslag. Hiervoor moet de openbare ruimte zo worden ingericht dat deze bestand is tegen extreme buien, zowel boven als onder de grond. Denk hierbij aan het aanleggen van verlaagd groen waar water naartoe kan stromen (wadi). De afstand bij nieuwbouwprojecten tussen de straat en het grondwater moet minimaal 90 cm zijn. Zo ontstaat er een buffer in de ondergrond om water tijdelijk vast te houden.
229	Door de eeuwenlange invloed van de mens is de bodem van Amsterdam verontreinigd geraakt. De afgelopen jaren zijn veel bodem- verontreinigingslocaties gesaneerd en zijn de risico's van bodemverontreinigingen sterk gereduceerd. Maar bodemverontreiniging blijft veel aandacht vragen. Het milieuhygiënische bodembeleid is vastgelegd in de Amsterdamse Nota Bodem- beheer uit 2019. Dit beleid zoekt een balans tussen benutten en beschermen van de bodem. Hoofddoel is	De bodem van Amsterdam is verontreinigd geraakt door de eeuwenlange invloed van de mens. De afgelopen jaren zijn veel bodemverontreinigingslocaties gesaneerd en zijn de risico's van bodemverontreinigingen sterk gereduceerd. Maar bodemverontreiniging blijft veel aandacht vragen. Sinds 2018 is de loodverontreiniging in de bodem beter in beeld gebracht. Alle plekken in de openbare ruimte waar kinderen tot zes jaar spelen, worden indien nodig gesaneerd. Mogelijk

	dat de milieuhygiënische bodem- kwaliteit niet mag verslechteren (standstillprincipe) en liefst wordt verbeterd. Sinds 2018 is de loodverontreiniging in de bodem beter in beeld gebracht. Alle plekken in de openbare ruimte waar kinderen tot zes jaar spelen, worden indien nodig gesaneerd. Mogelijk wordt de loodaanpak uitgebreid naar particuliere tuinen in gebieden met een risico op hoge loodgehaltes. Verder zijn de beleids- regels over PFAS erg in beweging. Voorts gaan we zeer zorgwekkende stoffen beter in kaart brengen.	wordt de loodaanpak uitgebreid naar particuliere tuinen in gebieden met een risico op hoge loodgehaltes. Verder zijn de beleidsregels over PFAS erg in beweging. Voorts gaan we zeer zorgwekkende stoffen beter in kaart brengen. De regels voor Amsterdam staan verspreid in de Omgevingswet, een aantal bijbehorende Algemene Maatregels van Bestuur en in het gemeenteblad. Deze zijn samengevat in het Beleidskader bodem onder de Omgevingswet. Hierbij hoort een bodemkwaliteitskaart en de Nota Bodembeheer. Deze geven een beeld van de bodem in bepaalde gebieden en de te nemen maatregelen.
229	We beogen een goede zorg voor het grond- water en een robuust maaiveldniveau voor de stad, dat voldoende boven het grondwater ligt om alle functies toekomstbestendig mogelijk te maken, zoals bebouwing, wegen, bomen. Dit doen we onder andere door het toepassen van actief grondwaterbeheer. Een voldoende hoog maaiveld ten opzichte van de grondwaterstand geeft mogelijkheden om hemelwater te infiltreren en draagt zo bij aan klimaatadaptatie (zie Duurzame stad). Dat kan alleen als er in de ondergrond ruimte wordt gereserveerd voor drainage- en infiltratieriolering. Een hoger maaiveld vormt ook een betere basis voor groenontwikkeling. Voor de gewenste ontwateringsdiepte, dus de afstand tussen maaiveld en grondwaterstand, gaan we een maat van 0,90 m hanteren bij de ontwikkeling van nieuwe (binnendijkse) gebieden. Dit vereist veelal ophoging, wat bovendien veiliger is in het licht van verwachte waterspiegelstijging. Daarom gebeurt dit waar mogelijk met ophoogmaterialen die de bodemdaling niet verder versterken. Grote delen van Amsterdam staan op diepe veengrond die gevoelig is voor bodemdaling. Deze publieke én private opgave speelt het meest in Amsterdam-Noord, zowel het stedelijke als het landelijke gebied. De bodemdaling bedraagt hier tot wel vijf millimeter per jaar. Door klimaatverandering, met langere perioden van droogte en lagere grondwaterstanden, wordt dit proces versneld. Ook verlaging van waterpeilen zorgt voor extra bodemdaling. Bodemdaling willen we beperken, al was het maar omdat daarbij broeikasgassen vrijkomen. Andere mogelijke nadelige gevolgen zijn rotting van paalfunderingen, verwrongen en afbrekende rioleringen en verzakking van wegen en stoepen, die vooral optreden bij verschillen in funderingswijze. Voor het stedelijk gebied is van belang dat het grondwaterpeilverschil tussen de huizen en een aantal parken niet mag toenemen. De hui- zen lopen het risico dat de houten funderingen worden aangetast als het grondwater naar de parken sijpelt. De bomen in de parken hebben	We beogen een goede zorg voor het grondwater en een robuust maaiveldniveau voor de gemeente, dat voldoende boven het grondwater ligt om alle functies toekomstbestendig mogelijk te maken, zoals bebouwing, wegen, bomen. Actief grondwaterbeheer is de hoeksteen van het beleid. Een voldoende hoog maaiveld ten opzichte van de grondwaterstand geeft mogelijkheden om hemelwater te infiltreren en draagt zo bij aan klimaatadaptatie (zie Duurzaam Amsterdam). Dat kan alleen als er in de ondergrond ruimte wordt gereserveerd voor drainage- en infiltratieriolering. Een hoger maaiveld vormt ook een betere basis voor groenontwikkeling. Voor de gewenste ontwateringsdiepte, dus de afstand tussen maaiveld en grondwaterstand, gaan we een maat van 0,90 m hanteren bij de ontwikkeling van nieuwe (binnendijkse) gebieden. Dit vereist veelal ophoging, wat bovendien veiliger is in het licht van verwachte waterspiegelstijging. Daarom gebeurt dit waar mogelijk met ophoogmaterialen die de bodemdaling niet verder versterken Grote delen van Amsterdam staan op diepe veengrond die gevoelig is voor bodemdaling. Deze publieke én private opgave speelt het meest in Amsterdam-Noord, zowel het stedelijke als het landelijke gebied. De bodemdaling bedraagt hier tot wel vijf millimeter per jaar. Door klimaatverandering, met langere perioden van droogte en lagere grondwaterstanden, wordt dit proces versneld. Ook verlaging van waterpeilen zorgt voor extra bodemdaling. Bodemdaling willen we beperken, al was het maar omdat daarbij broeikasgassen vrijkomen. Andere mogelijke nadelige gevolgen zijn rotting van paalfunderingen, verwrongen en afbrekende rioleringen en verzakking van wegen en stoepen, die vooral optreden bij verschillen in funderingswijze. Voor het stedelijk gebied is van belang dat het grondwaterpeilverschil tussen de huizen en een aantal parken niet mag toenemen. De huizen lopen het risico dat de houten funderingen worden

	minder overlevingskans als de dieper gelegen parken natter worden. Soms is ophoging van tuinen en parken een oplossing, hoewel niet gemakkelijk. In landelijk gebied willen we onderzoeken hoe we bodemdaling kunnen beperken, bijvoorbeeld door het waterpeil zelfs te verhogen. De oplossing moet niet alleen natuurwaarden ver- sterken, maar ook agrarische functies behouden. Hier en daar breiden we natuur uit, waar dat urgent is vanwege veenbehoud of voor de biodiversiteit. Op die plekken kan het waterpeil veel sterker stijgen of met de seizoenen variëren.	aangetast als het grondwater naar de parken sijpelt. De bomen in de parken hebben minder overlevingskans als de dieper gelegen parken natter worden. Soms is ophoging van tuinen en parken een oplossing, hoewel niet gemakkelijk. In landelijk gebied willen we onderzoeken hoe we bodemdaling kunnen beperken, bijvoorbeeld door het waterpeil zelfs te verhogen. De oplossing moet niet alleen natuurwaarden versterken, maar ook agrarische functies behouden. Hier en daar breiden we natuur uit, waar dat urgent is vanwege veenbehoud of voor de biodiversiteit. Op die plekken kan het waterpeil veel sterker stijgen of met de seizoenen variëren.
230	We gaan de stad vergroenen, met meer en vitalere bomen. Zie Leefbare stad, hoofdstuk Groen. Dan is er dus ook ondergrondse ruimte nodig voor boomwortels. Globaal genomen heeft het ondergrondse wortelstelsel een vergelijkbare omvang als de kruin van een boom. We gaan de bodem- en groeiplaatscondities voor bomen verbeteren.	We gaan de gemeente vergroenen, met meer en vitalere bomen. Het beleid hiervoor is in verschillende documenten weergegeven: de Hoofdgroenstructuur, Groenvisie 2050 en het Strategisch Huisvestingsplan Bovenwijks Groen. Meer bomen vragen ook ondergrondse ruimte voor boomwortels. Globaal genomen heeft het ondergrondse wortelstelsel een vergelijkbare omvang als de kruin van een boom. We gaan de bodem- en groeiplaatscondities voor bomen verbeteren.
230	In een dichtbevolkte stad als Amsterdam is de druk op de beschikbare ruimte groot. Daarom worden steeds meer functies ondergronds gerealiseerd, zoals parkeergarages, verkeerstunnels, gasstations en ondergrondse woonruimtes. Deze ondergrondse bouwwerken kunnen echter grote gevolgen hebben voor stromend grondwater. Bij aaneengesloten ondergrondse bouwwerken kan grondwater niet weg- of toestromen en verandert de grondwaterstand. Het gevolg is dat het te nat of juist te droog wordt. Bomen kunnen daardoor doodgaan, kruipruimtes kunnen nat worden, houten funderingen kunnen gaan rotten. Kortom: hier moeten regels voor zijn. Tot voor kort ging onderkeldering gemakkelijk en gebeurde het dan ook steeds vaker. De komende jaren worden we een stuk strenger. Amsterdam hanteert vanaf 2021 een Afwegingskader Grondwaterneutrale Kelders voor grote en kleine kelders onder publiek en privaat terrein. Kelderbouw kan alleen onder voorwaar- den, en is in bepaalde gebieden niet toegestaan. Grotere ondergrondse bouwwerken vergen meer maatwerk, onder andere in de vorm van een geohydrologisch rapport. Hard uitgangspunt is dat kelders voortaan grondwaterneutraal moeten worden aangelegd. Dat betekent dat door de bouw van de kelder de grondwaterstanden en -stromingen niet mogen wijzigen. Omdat de samenstelling van de ondergrond en de grondwatersituatie per buurt kan verschillen, verschillen de regels per buurt of stadsdeel ook. Op sommige plekken kan er niets, op andere plekken moeten bij kelderbouw speciale technische maatregelen worden getroffen,	De druk op de beschikbare ruimte in Amsterdam is groot. Daarom worden steeds meer functies ondergronds gerealiseerd, zoals parkeergarages, verkeerstunnels, gasstations en ondergrondse woonruimtes. Deze ondergrondse bouwwerken kunnen echter grote gevolgen hebben voor stromend grondwater. Bij aaneengesloten ondergrondse bouwwerken kan grondwater niet weg- of toestromen en verandert de grondwaterstand. Het gevolg is dat het te nat of juist te droog wordt. Bomen kunnen daardoor doodgaan, kruipruimtes kunnen nat worden, houten funderingen kunnen gaan rotten. Kortom: hier moeten regels voor zijn. Tot een aantal jaren geleden ging onderkeldering gemakkelijk en gebeurde het dan ook steeds vaker. Het beleid is echter aangescherpt. Amsterdam hanteert vanaf 2021 een Afwegingskader Grondwaterneutrale Kelders. Daarna is het afwegingskader uitgewerkt in het omgevingsplan. Kelderbouw kan alleen onder voorwaarden, en is in bepaalde gebieden niet toegestaan. Grotere ondergrondse bouwwerken vergen meer maatwerk, onder andere in de vorm van een geohydrologisch rapport. Hard uitgangspunt is dat kelders voortaan grondwaterneutraal moeten worden aangelegd. Dat betekent dat door de bouw van de kelder de grondwaterstanden en -stromingen niet mogen wijzigen. Omdat de samenstelling van de ondergrond en de grondwatersituatie per buurt kan verschillen, verschillen de regels per buurt of stadsdeel ook. Op sommige plekken kan er niets, op andere plekken moeten bij kelderbouw speciale technische maatregelen worden getroffen,

	op weer andere plekken kunnen kelders geen kwaad. Deze verschillende uitgangsposities zijn in kaart gebracht in het genoemde afwegingskader. Wij achten hier het belang voor het grondwater zo groot, dat regels over ondergronds bouwen spoedig worden vastgelegd in alle bestemmingsplannen en daarna in het omgevingsplan van Amsterdam. Hiermee wordt de juridische afdwingbaarheid van grondwaterneutraal ondergronds bouwen duurzaam geregeld.	op weer andere plekken kunnen kelders geen kwaad. Deze verschillende uitgangsposities zijn in kaart gebracht in het genoemde afwegingskader.
231	**18. Genoemde beleidsdocumenten en uitwerkingsopgaven**	
231	Zie voor de geactualiseerde lijst met genoemde beleidsdocumenten de geactualiseerde Omgevingsvisie Amsterdam 2050.	
233	Zie voor de geactualiseerde lijst met uitwerkingsopgaven de geactualiseerde Omgevingsvisie Amsterdam 2050.	
239	**IV HOE**	
240	**19. Hoe we aan de stad werken**	**19. Hoe we aan Amsterdam werken**
242	De Omgevingsvisie Amsterdam 2050 vervangt, na vaststelling door de gemeenteraad, de Structuurvisie Amsterdam 2040 als richtinggevend kader voor de ontwikkeling van de stad. De omgevingsvisie zal vanaf dan doorwerken in verschillende planningspraktijken. Denk aan infraprojecten, herinrichting van de buitenruimte, gebiedsontwikkeling, beleidsprogramma's, regionale samenwerking, bottomupinitiatieven en regelgeving in het omgevingsplan. Dit wordt uitgewerkt in een nader vast te stellen Uitvoeringsagenda omgevingsvisie Amsterdam.	De Omgevingsvisie Amsterdam 2050 is richtinggevend kader voor de ontwikkeling van de gemeente. Hij werkt door in verschillende planningspraktijken: infraprojecten, herinrichting van de buitenruimte, gebiedsontwikkeling, beleidsprogramma's, regionale samenwerking, bottom-up initiatieven en regelgeving in het omgevingsplan.
242	Maar voor het samen werken aan de toekomst van de stad biedt digitalisering ook kansen voor het delen van kennis en het toegankelijker maken van het invloed uitoefen op gemeentelijke besluitvorming. De online participatietools op OpenStad zijn daar een mooi voorbeeld van. De rijksoverheid werkt samen met andere overheden aan een Digitaal Stelsel Omgevingswet. Positief geformuleerd kan digitalisering bijdragen aan versnellen en het toegankelijker maken van ontwikkelprocessen.	Maar voor het samen werken aan de toekomst van de gemeente biedt digitalisering ook kansen voor het delen van kennis en het toegankelijker maken van gemeentelijke besluitvorming. Positief geformuleerd kan digitalisering bijdragen aan het versnellen en het toegankelijker maken van ontwikkelprocessen.
242	De invoering van de Omgevingswet Een laatste aanleiding is gelegen in het planologisch-juridisch domein. Momenteel wordt gewerkt aan een Omgevingswet. Deze wet zorgt voor een samenhangende aanpak van de leefomgeving, ruimte voor lokaal maatwerk en betere en snellere besluitvorming. Met de wet, die naar verwachting in 2022 in werking treedt, wordt het bestaande stelsel van ruimtelijke regels volledig herzien. Daarnaast wordt participatie bevorderd. Met de Omgevingswet doen ook een aantal nieuwe ruimtelijke planfiguren hun intrede. De omgevingsvisie is er daar een van, maar daarnaast is iedere gemeente verplicht een omgevingsplan op te stellen en biedt de wet de mogelijkheid voor omgevingsprogramma's. Dit betekent een nieuwe wettelijke context: een grote verandering in de regelgeving en het beleid voor de fysieke leefomgeving. Deze nieuwe context is bepalend voor hoe de omgevingsvisie haar doorwerking vindt in omgevingsplan en -programma's, maar ook wat hiervan de consequenties zijn voor ruimtelijke projecten en vergunningverlening.	Een laatste aanleiding is gelegen in het planologisch-juridisch domein. Sinds 2024 zorgt de Omgevingswet voor een samenhangende aanpak van de leefomgeving, ruimte voor lokaal maatwerk en betere en snellere besluitvorming. Met deze wet is het bestaande stelsel van ruimtelijke regels volledig herzien. Daarnaast wordt participatie bevorderd. Met de Omgevingswet hebben ook een aantal nieuwe ruimtelijke planfiguren hun intrede gedaan: omgevingsvisie, omgevingsplan, omgevingsprogramma's. Dit betekent een nieuwe wettelijke context: een grote verandering in de regelgeving en het beleid voor de fysieke leefomgeving. Deze nieuwe context is bepalend voor hoe de omgevingsvisie haar doorwerking vindt.
246	**20. Onderdeel van de beleidscyclus**	
246	**Integraal stedelijk programma**	Tekst is geschrapt.

	Om op de voortgang van stedelijke doelen te sturen en stedelijke samenhang tussen sectorale en gebiedspecifieke beleidsdoorwerking te bewaken, wordt een integraal stedelijk omgevingsprogramma opgesteld. Hierin wordt de optelsom van ingrepen in de leefomgeving voor de stad inzichtelijk gemaakt en het bestuur om keuzes gevraagd. Hiermee wordt ook bijgedragen aan monitoring en evaluatie van de omgevingsvisie. Het stedelijk programma wordt vierjaarlijks (aan het begin van een collegeperiode) opgesteld. Het beschrijft de ambities uit de omgevingsvisie voor de middellange termijn. Hiervoor worden opbrengsten van sectorale en gebiedsgerichte programma's gebruikt en wordt de koppeling gelegd met de ontwikkelingen die vanuit markt en maatschappij autonoom plaatsvinden.	
246	De wijze waarop de omgevingsvisie als basis dient voor nieuwe projecten wordt nog verder onderzocht. Er wordt gedacht aan een beknopt advies dat als kader meegegeven wordt in de initiatieffase. Dit advies bevat ruimtelijke en programmatische uitgangspunten voor een project, gebaseerd op de omgevingsvisie, het ruimtelijk-programmatisch kader, de Hoofdgroenstructuur en ruimtelijke reserveringen voor infrastructuur en openbare ruimte. Het is van belang dat dit advies in samenwerking met het fysieke, sociale en economische domein wordt opgesteld. Dit advies helpt om aan het begin van het project goede keuzes te maken over strategische uitgangspunten en biedt duidelijkheid naar betrokken partijen. De verwachting is dat hiermee in latere procesfasen minder interne afstemming en onderzoek nodig zal zijn. Pas in latere projectfasen wordt getoetst op sectoraal beleid en op het kaderstellend advies, waardoor de toetsing eenvoudiger zal verlopen. Indien zich grote veranderingen in een project voordoen, is een aangepast kaderstellend advies op basis van de omgevingsvisie wenselijk.	Voor nieuwe projecten is de omgevingsvisie een belangrijke basis. Vanaf het begin geven nieuwe projecten actief aan in hoeverre zij in lijn zijn met letter en geest van de omgevingsvisie. Daarbij gaat het in elk geval om de vijf strategische keuzes, het ruimtelijk-programmatisch kader en de ruimtelijke reserveringen. Daarover is brede interne advisering mogelijk en gebruikelijk. Over evidente afwijkingen dient transparant en onderbouwd te worden besloten.
248	**21. Samen Stadmaken**	
248	Met Samen stadmaken willen we meer ruimte voor diversiteit en eigenheid in de manier waarop we aan de stad bouwen. We hebben een open en nieuwsgierige houding en zijn gericht op goede samenwerking. We werken samen met professionele partijen, zoals de woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars, beleggers en grote instellingen, maar zijn tegelijk op zoek naar het verbreden van het ontwikkelpalet. Een uitdrukkelijke wens is om Amsterdammers een meer actieve en gelijkwaardige rol te geven. Dat geldt voor beheer en programmering van de eigen leefomgeving, ruimte voor lokaal ondernemerschap, maar ook bij het daadwerkelijk bouwen aan de stad en het invulling geven aan de energietransitie.	Samen stadmaken betekent zo vroegtijdig en gelijkwaardig mogelijk samenwerken met belanghebbenden. We willen meer ruimte voor diversiteit en eigenheid in de manier waarop we aan Amsterdam bouwen. We hebben een open en nieuwsgierige houding. We werken als vanouds samen met professionele partijen als woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars, beleggers en grote instellingen, maar zijn tegelijk op zoek naar verbreding van het ontwikkelpalet. Een uitdrukkelijke wens is om Amsterdammers een actievere en bepalender rol te geven. Dat geldt voor beheer en programmering van de eigen leefomgeving, ruimte voor lokaal ondernemerschap, maar ook bij het daadwerkelijk bouwen aan Amsterdam en het invulling geven aan de energietransitie.
250	Er komt ook meer ruimte voor woon- en energiecoöperaties en verschillende vormen van collectief zelf beheer (commons, zie kader). Stadslandbouw, woon- en energiecoöperaties zijn voorbeelden van hoe bewoners verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de directe leefomgeving. Ruimte maken voor collectief zelf beheer in de stad betekent niet alleen ruimte maken voor lokale netwerken en coöperatieven, ook maken we daarmee ruimte voor	Er komt ook meer ruimte voor woon- en energiecoöperaties en verschillende vormen van collectief zelfbeheer. Stadslandbouw, woon- en energiecoöperaties zijn voorbeelden van hoe bewoners verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de directe leefomgeving. Ruimte maken voor collectief zelfbeheer in de gemeente betekent niet alleen ruimte maken voor lokale netwerken en coöperatieven, ook maken we daarmee ruimte voor democratische vernieuwing

	democratische vernieuwing en sociale innovatie, met meer gezamenlijke vormen van publieke waardecreatie in de wijk en de buurt. Daarom verbindt deze Agenda Samen stadmaken zich met de democratiseringsagenda van het college, waarin afspraken gemaakt worden over de samenwerking tussen de gemeente en lokale coöperatieven om de publiek-collectieve samenwerking te verankeren.	en sociale innovatie, met meer gezamenlijke vormen van publieke waardecreatie in de wijk en de buurt. Om de benodigde samenwerking tussen de gemeente en lokale coöperatieven om de publiek-collectieve samenwerking te verankeren is het Actieprogramma AmsterDOEN! in het leven geroepen
250-251	Concreter zullen we ook kleinere, bottom-up-initiatieven ondersteunen en volgen, zoals de Community Land Trust Bijlmer (CLT). In de H-buurt in Zuidoost is een collectief bezig met het realiseren van duurzame, betaalbare woningen voor en door de lokale gemeenschap. Groepen als deze pionieren op het gebied van nieuwe, collectieve vormen van eigenaarschap en zeggenschap over zowel vastgoed en grond, als 'losgoed' (spullen) en diensten (denk o.a. aan beheer). In dit soort projecten wordt ook het belang van capaciteitsopbouw erkend. Dit is nodig om op langere termijn een mate van zelforganisatie bij brede groepen te ontwikkelen, om dingen effectief voor elkaar te krijgen, ook (of juist) voor burgers bij wie dit nu niet zo vanzelfsprekend is (zoals nieuwkomers, burgers met beperkingen en/of achterstand t.o.v. de 'gemiddelde Amsterdammer'). Een investering aan de voorkant verdient zich op die manier op termijn terug, want bewoners kunnen zelf aan de slag en weten effectief wensen, zorgen Deel IV | Hoe 251 en ideeën om te zetten naar acties, met onder andere de gemeente als partner.	Tekst is geschrapt.
251	Met de omgevingsvisie willen we de stadmakerscultuur en de hoge mate van zelforganisatie in Amsterdam versterken. De Agenda Samen stadmaken maakt de ruimte hiervoor groter en gelijkwaardiger. Uiteindelijk is iedereen die actief bijdraagt aan de stad een stadmaker. Er zijn stadmakers die zich hebben ontwikkeld tot (semi)professionele sleutelfiguren die zeer betrokken zijn bij lokale ontwikkelingen en initiatieven. Zij zijn in staat te schakelen tussen de formele wereld van plan- en besluitvorming en de informele wereld van de alledaagse praktijk in de buurten. Ook zijn creatieve makers nodig om complexe, maatschappelijke uitdagingen, zoals gebiedsontwikkeling, mede het hoofd te bieden. Zij zijn in staat met innovatieve werkwijzen anders te kijken naar problemen en oplossingen. De gemeente gaat daarom nauwer samenwerken met de Sociaal Creatieve Raad.	Met de omgevingsvisie willen we de stadmakerscultuur en de hoge mate van zelforganisatie in Amsterdam versterken. De Agenda Samen stadmaken maakt de ruimte hiervoor groter en gelijkwaardiger. Uiteindelijk is iedereen die actief bijdraagt aan de stad een stadmaker. Er zijn stadmakers die zich hebben ontwikkeld tot (semi)professionele sleutelfiguren die zeer betrokken zijn bij lokale ontwikkelingen en initiatieven. Zij zijn in staat te schakelen tussen de formele wereld van plan- en besluitvorming en de informele wereld van de alledaagse praktijk in de buurten. Ook zijn creatieve makers nodig om complexe uitdagingen, zoals gebiedsontwikkeling, mede het hoofd te bieden.
251	Als gemeente gaan we met de stadmakersbeweging en creatieve makers uit van het principe dat alle deelnemers (van buurtbewoner tot projectontwikkelaar) aan het samen stadmaken experts zijn, allen op verschillende manieren. Dit komt onder andere tot uiting in het verankeren van organisch ontwikkelen met buurtfocus. In aansluiting op de grotere vormen van gebiedsontwikkeling is het met name in de toekomst nodig om de aandacht te verschuiven van uitleg van de stad naar zorgvuldige ingrepen in de bestaande stad. Organisch ontwikkelen met buurtfocus gaat over het koesteren van wat waardevol is, de kleinere ingrepen die als kantelpunt werken, de alledaagse praktijk van beheer en onderhoud, sociale veiligheid, toegankelijkheid, het organiseren en uitlokken van ontmoeting, het alledaagse werk van bewonerscommissies enzovoort. Het gaat om met een liefdevolle en verfijnde blik kijken naar wat er al is en groeit en	Als gemeente gaan we met stadmakersbeweging en creatieve makers uit van het principe dat alle deelnemers (van buurtbewoner tot projectontwikkelaar) experts zijn, allen op verschillende manieren. De aandacht verschuift van uitleg naar zorgvuldige ingrepen in het bestaande stedelijk gebied. Organisch ontwikkelen met buurtfocus gaat over het koesteren van wat waardevol is, kleinere ingrepen die als kantelpunt werken, beheer en onderhoud, sociale veiligheid, toegankelijkheid, het uitlokken van ontmoeting, het alledaagse werk van bewonerscommissies enzovoort. Het gaat om met een liefdevolle en verfijnde blik kijken naar wat er al is en groeit en hoe buurtbewoners betekenis aan hun eigen leven en leefomgeving geven. In het Masterplan Zuidoost, Nationaal Programma Samen Nieuw-West en de Aanpak Noord is dit opgenomen als een belangrijk uitgangspunt.

	hoe buurtbewoners betekenis aan hun eigen leven en leefomgeving geven. In de Visie op de Binnenstad van Amsterdam 2040 wordt dit uitgelegd als 'tuinieren'. Met deze benadering blijven we dichter bij de leefwereld van buurten en lokaal initiatief.	
252	Werken aan de geleefde stad Daarvoor is openheid naar de collectieve kennis uit de stad nodig. We dagen onszelf als gemeente en professionele partijen uit manieren te zoeken om de geplande stad beter te laten aansluiten op de geleefde stad. De planners, ontwerpers, bouwers en ontwikkelaars van de stad zijn hierin partners met onmisbare expertise en capaciteiten. Om dit te oefenen gaan we aan de hand van de nieuwste inzichten over planningsprocessen het experiment aan in een nader te bepalen ruimtelijk project (werktitel voor het experiment: Werken aan de geleefde stad).	Werken aan geleefd Amsterdam Daarvoor is openheid naar de collectieve kennis uit de gemeente nodig. We dagen onszelf als gemeente en professionele partijen uit manieren te zoeken om gepland Amsterdam beter te laten aansluiten op geleefd Amsterdam. De planners, ontwerpers, bouwers en ontwikkelaars van de gemeente zijn hierin partners met onmisbare expertise en capaciteiten.
254	Zo zoeken we naar een manier waarde-extractie uit de buurten te voorkomen, en juist waardecreatie in de buurten te bevorderen. Een interessant experiment om te ondersteunen vanuit deze agenda is de actielijn Community Wealth Building (vrij vertaald: bouwen aan gemeenschapswelzijn) van het Fearless Cityprogramma van de gemeente	Zo zoeken we naar een manier om waarde-extractie uit buurten te voorkomen, en juist waardecreatie in de buurten te bevorderen. Aan deze benadering geven we vorm op verschillende plekken in de gemeente, onder andere in Nieuw-West onder de paraplu van het Nationaal programma Samen Nieuw-West. Community wealth building-projecten (vrij vertaald: bouwen aan gemeenschapswelzijn) gaan wij verder stimuleren, gericht op duurzame waardeontwikkeling en -behoud.
254	Tegelijkertijd wordt de maatschappelijke meerwaarde van collectieve zelforganisaties beter zichtbaar gemaakt met het nog te ontwikkelen 'Waarderend Kader'. Zo zal lokaal initiatief gewaardeerd worden op basis van de maatschappelijke, economische, democratische én duurzame waarde. Daarbij wordt ook gebruikgemaakt van het donutmodel. Uiteindelijk willen we maatschappelijke meerwaarde zichtbaar maken én meer ruimte bieden. Dit betekent dat in de toekomst maatschappelijke, sociale en duurzame criteria zwaarder gaan wegen bij aanbestedingen.	Tegelijkertijd wordt de meerwaarde van collectieve zelforganisaties beter zichtbaar gemaakt met instrumentarium dat wordt ontwikkeld vanuit het Actieprogramma AmsterDOEN. Het is belangrijk dat lokaal initiatief gewaardeerd kan worden vanuit maatschappelijk, economisch, democratisch én duurzaam perspectief. Ook onderzoeken we hoe we meer ruimte kunnen maken voor maatschappelijke, sociale en duurzame criteria bij aanbestedingen en inkoop, en bij andere vormen van samenwerking met belanghebbenden.
254-255	Om publieke waardecreatie op een krachtige manier te ondersteunen, gaan we verkennen wat de mogelijkheden zijn van een woningbouwfonds voor coöperaties, met als uitgangspunt dat betaalbare woningen en werkruimtes binnen werkbare financiële kaders moeten kunnen worden aangeboden. Als onderdeel van het eindrapport Aan de slag met Wooncoöperaties worden ook al een leningsfaciliteit uitgewerkt voor wooncoöperaties en de mogelijkheid van een solidariteitsfonds onderzocht. Het geeft bovendien de mogelijkheid met partijen van eigen keuze te werken. Dit betekent dat zelfbouwinitiatieven zoals wooncollectieven en coöperaties een serieuze mogelijkheid worden om middeldure huurwoningen en multifunctionele ruimtes te bouwen. Dit zou een verbreding van het huidige palet aan ontwikkelvormen betekenen, met grote maatschappelijke meerwaarde, zeker in de verdichtingsgebieden in de naoorlogse stad. Daarnaast onderzoeken we de optie van een regionaal investeringsfonds.	Om publieke waardecreatie op een krachtige manier te ondersteunen, is als onderdeel van het Eindrapport 'Aan de slag met Wooncoöperaties' in 2021 de stimuleringslening wooncoöperaties uitgewerkt, met als uitgangspunt dat betaalbare woningen en werkruimtes binnen werkbare financiële kaders beschikbaar zijn. Met het verstrekken van een lening maakt de gemeente hoofdfinanciering door banken mogelijk. Daarnaast is de rijksoverheid bezig met het opzetten van een landelijk leenfonds ter ondersteuning van initiatieven. Wooncoöperaties zijn bezig met het opzetten van een solidariteitsfonds om initiatieven te financieren.
255	Zoals uitgelegd in hoofdstuk Inclusieve stad kent vrije ruimte vele verschijningsvormen, met als gemeenschappelijk kenmerk dat vrijeruimte-initiatieven van onderop zijn ontstaan en collectief zijn vormgegeven. Het zijn plekken waar mensen elkaar ontmoeten, reflecteren en kunnen	Zoals benoemd onder 'Inclusief Amsterdam' kent vrije ruimte vele verschijningsvormen, met als gemeenschappelijk kenmerk dat vrijeruimte-initiatieven van onderop zijn ontstaan en collectief zijn vormgegeven. Het zijn plekken waar mensen elkaar ontmoeten, waar ze reflecteren en waar

	experimenteren. De kracht van deze vorm van ruimtegebruik is dat het initiatief bij burgers ligt, in de luwte van marktwerking en overheidsbeleid. Dit betekent kansen voor lokale waardecreatie. Daarom zal een duurzame, coöperatieve samenwerking worden opgericht tussen de gemeente, gebruikers en experts, ter bevordering van vrije ruimte. In een leeromgeving gaan we experimenteren en onderzoeken hoe vrije ruimte op de langere termijn een vast onderdeel kan worden in de planvorming van de stad	ze kunnen experimenteren. De kracht van deze vorm van ruimtegebruik is dat het initiatief bij burgers ligt, in de luwte van marktwerking en overheidsbeleid. Het gaat om lokale waardecreatie op het gebied van circulariteit, ecologie en sociale verbinding. In samenwerking met gebruikers en experts onderzoeken we hoe vrije ruimte op de langere termijn een vast onderdeel kan worden in de planvorming van de gemeente.
255-256	Tot slot verkennen we hoe de invoering van buurtrechten bij kan dragen aan het creëren van een gelijker speelveld tussen gemeente, professionele partijen en buurtgroepen en initiatieven van onderop. Mogelijke buurtrechten zijn: 1) Het recht om uit te dagen - Bewonersgroepen krijgen het recht om lokale dienstverlening vorm te geven en uit te voeren. 2) Het eerste biedingsrecht – georganiseerde bewoners en maatschappelijke ondernemers mogen als eerste bieden op grond en vastgoed. Zo zorgen we ervoor dat lokale initiatieven niet door kapitaalkrachtige marktpartijen weggedrukt worden. 3) Het recht om te plannen – bewoners krijgen het recht om zelf ruimtelijke plannen te initiëren. 4) Het buurtplatformrecht – buurtgroepen krijgen de ondersteuning om zich te organiseren als lokale vertegenwoordiging.	Tot slot zijn met de in 2024 vastgestelde Amsterdamse Participatieverordening verschillende buurtrechten ingevoerd. Deze dragen bij aan het creëren van een gelijker speelveld tussen gemeente, professionele partijen en buurtgroepen en initiatieven van onderop. De buurtrechten zijn: 1) Het uitdaagrecht - Het indienen van een plan om bestaande taken van de gemeente uit te voeren of te coproduceren, wanneer de indieners menen beter aan te kunnen sluiten bij wat er speelt in buurt of stadsdeel of -gebied, 2) Het biedingsrecht – Het doen van een bod voor de huur of koop van een pand in eigendom van de gemeente voor de realisatie van een maatschappelijke functie, 3) Het buurtplanrecht– Het indienen van een plan voor de inrichting van de openbare ruimte. Daarnaast bevat de participatieverordening de voorwaarden voor erkenning en samenwerking met buurtplatforms.
256	Met buurtomgevingsvisies willen we buurten mobiliseren om onder de paraplu van de stedelijke omgevingsvisie een eigen visie te ontwikkelen. Door lokale visievorming te ondersteunen worden gemeenschappen verenigd en kan er een goede uitwisseling ontstaan met stedelijke vraagstukken. Momenteel loopt al een dergelijk experiment in de Sierpleinbuurt in Nieuw-West; dit wordt voortgezet. We gaan verkennen welke buurten hiervoor nog meer interessant zijn.	Met buurtomgevingsvisies willen we buurten mobiliseren om onder de paraplu van de stedelijke omgevingsvisie een eigen visie te ontwikkelen. Door lokale visievorming te ondersteunen worden gemeenschappen verenigd en kan er een goede uitwisseling ontstaan met stedelijke vraagstukken. Tijdens het maakproces van de Omgevingsvisie is dit gedaan in de Sierpleinbuurt in Nieuw-West. Voor andere buurten bestaat deze mogelijkheid ook.
256	Op stedelijk niveau en regionaal niveau gaan we experimenteren met nieuwe vormen van invloed en zeggenschap van bewoners in de vorm van continue dialoog. Daarvoor gaan we verschillende vormen ontwikkelen. Het burgerberaad (geïnspireerd op het internationaal beproefde idee van de citizens' assembly) is daar een van. We gaan beginnen met het opzetten van een wisselende burgeradviesraad die op complexe, ruimtelijke thema's adviezen geeft aan het bestuur van de stad. Zogeheten citizens' assemblies hebben al een doorslaggevende rol gespeeld in bijvoorbeeld Frankrijk over het klimaatbeleid en in Ierland over abortuswetgeving. Ze kunnen helpen bij het doorbreken van politieke impasses en het vinden van draagvlak voor oplossingen voor zeer complexe problemen. Voorwaarde bij het oprichten van een burgerberaad is dat dit inclusief en transparant gebeurt. Goede, ambtelijke ondersteuning is nodig om het voor elke Amsterdammer daadwerkelijk mogelijk te maken om ten volle mee te doen.	Op gemeentelijk en regionaal niveau verkennen we nieuwe vormen van invloed en zeggenschap van bewoners in de vorm van continue dialoog. Daarvoor is onder andere het Beleidskader Burgerberaden ontwikkeld. Burgerberaden komen van pas bij complexe (en ruimtelijke) thema's waarbij de gemeenteraad en -bestuur adviezen ontvangt. Zogeheten burgerberaden hebben al een doorslaggevende rol gespeeld in bijvoorbeeld Frankrijk over het klimaatbeleid en in Ierland over abortuswetgeving. In Amsterdam is dit instrument al ingezet op de onderwerpen duurzaamheid, afval en groen. Ze kunnen helpen bij het doorbreken van politieke impasses en het vinden van draagvlak voor oplossingen voor zeer complexe problemen.
256	Om deze reden hebben we in het maakproces van de omgevingsvisie de WomenMakeTheCity-vrouwenadviesraad opgericht. Zie het hoofdstuk Verantwoording proces. Hun bijdrage heeft een verrijking van de visie opgeleverd. We gaan daarom door met deze samenwerking bij de	Om deze reden hebben we ons in het maakproces van de omgevingsvisie laten adviseren door de WomenMakeTheCity-vrouwenadviesraad: zie het hoofdstuk Verantwoording proces. We blijven zoeken naar manieren om vanuit diversere perspectieven naar projecten en programma's te kijken.

	uitvoering en evaluatie van de omgevingsvisie. Daarnaast gaan we verkennen welke projecten en programma's nog meer op deze manier het vrouwelijke perspectief een plek kunnen geven.	
256-7	**Samen leren** Het leertraject Amsterdams Stadmaken biedt een omgeving om samenwerking en samen leren in gebiedsgerichte projecten vorm te geven en in te richten. Deze tijd vraagt er meer dan ooit om. Het leertraject vindt o.a. plaats in het kader van de nieuwe Omgevingswet en de leeromgeving van Vrije Ruimte. In een aantal bestaande en nieuwe projecten komt de focus te liggen op samen leren door betrokkenen: bewoners, ondernemers, ambtenaren en bestuurders. Leren gebeurt o.a. aan de hand van inspirerende praktijkvoorbeelden en de lessen zullen breed gedeeld worden.	Tekst is geschrapt.
257	**Actiepunten Agenda Samen Stad Maken** We hebben de verschillende acties en aandachtspunten in onderstaande opsomming verdeeld in drie categorieën. In de 'licht'-categorie staan de snelle acties. Het zijn punten die niet veel extra kosten en/of omdat ze relatief weinig extra organisatie vergen (deels omdat sommige punten al belegd zijn). In de 'medium'-categorie zijn de acties terug te vinden die meer organisatie, voorbereiding of onderzoek vergen. We onderzoeken hoe we deze op de middellange termijn kunnen uitvoeren. De 'zwaar'-categorie staat voor de acties en aandachtspunten die ingrijpender en fundamenteler zijn voor de organisatie. Dat heeft met juridische, financiële en politieke aspecten te maken.	Tekst is geschrapt, opgegaan in nieuwe lijst met uitwerkingsopgaven.
257	Licht - Experiment met community wealth building - Nauwere samenwerking met Sociaal Creatieve Raad - Uitwerken sociale impact bij bouwprojecten en gebiedsontwikkeling met Bureau Social Return - Neerzetten van informatieborden bij aanvang planvorming - Verdere ondersteuning Buurtomgevingsvisie Sierpleinbuurt en mobilisatie andere buurten - Voortzetten WMTC-vrouwenadviesraad - Verankeren publiek-collectieve samenwerking t.b.v. coöperaties (in verbinding met democratiseringsagenda) en commons - Experiment 'Werken aan de geleefde stad' (Designing Disorder) Oprichting Leertraject Amsterdams Stadmaken	Tekst is geschrapt, opgegaan in nieuwe lijst met uitwerkingsopgaven.
257	Medium - Nieuwe accenten t.b.v. lokaal ondernemerschap, onder meer bij het horecabeleid, detailhandelsbeleid, bedrijvenbeleid - Uitwerken en verankeren van organisch ontwikkelen met buurtfocus	Tekst is geschrapt, opgegaan in nieuwe lijst met uitwerkingsopgaven.

	- Verkennen community benefits agreement-instrument (buurtbatenovereenkomst) - Verkenning opzetten van 'transparantieportaal' (naar Hamburgs voorbeeld) - Openbaar maken plan-, ontwerp- en rekeninstrumentarium - Ondersteuning duurzame, coöperatieve samenwerking met diverse partijen t.b.v. - vrije ruimte - Organiseren planvorming fysiek in de buurt - Optimaliseren gelijkwaardige informatiepositie (digitalisering) - Oprichting inclusief en transparant burgerberaad - Verankeren betrokkenheid kinderen en jongeren - Uitwerken mogelijkheden om betekenisvolle, lokale betrokkenheid te bewerkstelligen bij particulier initiatief (als onderdeel van te ontwikkelen participatiebeleid)	
257	Zwaar - Onderzoek buurtrechten - Ontwikkeling waarderend kader - Verkenning woningbouwfonds voor coöperaties Verkenning regionaal investeringsfonds	Tekst is geschrapt, opgegaan in nieuwe lijst met uitwerkingsopgaven.
258	**22. Samenwerking over de gemeentegrenzen heen**	
260	De duurzame ontwikkeling van Schiphol bepleiten we in de Bestuurlijke Regie Schiphol, een samenwerkingsverband van 4 provincies en 56 gemeenten.	De duurzame ontwikkeling van Schiphol bepleiten we ook in de Bestuurlijke Regie Schiphol, een samenwerkingsverband van 4 provincies en 56 gemeenten. Hierin bespreken we de ontwikkeling van de luchtvaart en luchthaven in relatie tot de omgeving.
265	**24. De omgevingseffectrapportage**	
265-266	Bij het opstellen van een omgevingsvisie is het verplicht om een m.e.r.-procedure (milieueffectrapportage) te doorlopen. In Amsterdam is vanwege het integrale karakter van de omgevingsvisie gekozen voor een bredere variant, de omgevingseffectrapportage (o.e.r.). Deze o.e.r. heeft bijgedragen aan het opstellen van de omgevingsvisie door inzicht te geven in aandachtspunten op verschillende kernwaarden en door verbetervoorstellen aan te dragen voor het aanscherpen van het beleid. Door het iteratieve proces tussen de visie en de o.e.r. laat de uiteindelijke beoordeling in het omgevingseffectrapport (OER) zien dat de plannen uit de omgevingsvisie leiden tot een duidelijke verbetering van de fysieke leefomgeving. In het OER komt naar voren dat Amsterdam zijn beleidsagenda voor de meeste kernwaarden goed op orde heeft. Dit leidt tot positieve impulsen op de meeste kernwaarden in de referentiesituatie ten opzichte van de huidige situatie. Er zijn wel diverse aandachtspunten rondom de situatie in wijken en buurten in Nieuw-West, Zuidoost en Noord geconstateerd op het gebied van gezondheid (voeding, overgewicht, roken en minder bewegen) en leefbaarheid.	Bij het opstellen van een omgevingsvisie is het verplicht om een mer-procedure (milieueffectrapportage) te doorlopen. In Amsterdam is vanwege het integrale karakter van de omgevingsvisie gekozen voor een bredere variant, de omgevingseffectrapportage (oer). Deze oer heeft bijgedragen aan het opstellen van de omgevingsvisie door inzicht te geven in aandachtspunten op verschillende kernwaarden en door verbetervoorstellen aan te dragen voor het aanscherpen van het beleid. Door het iteratieve proces tussen de visie en de oer laat de uiteindelijke beoordeling in het omgevingseffectrapport (OER) zien dat de plannen uit de omgevingsvisie leiden tot een duidelijke verbetering van de fysieke leefomgeving. In het OER komt naar voren dat Amsterdam zijn beleidsagenda voor de meeste kernwaarden goed op orde heeft. Dit leidt tot positieve impulsen op de meeste kernwaarden in de referentiesituatie ten opzichte van de huidige situatie. Er zijn wel diverse aandachtspunten rondom de situatie in wijken en buurten in Nieuw-West, Zuidoost en Noord geconstateerd op het gebied van gezondheid (voeding, overgewicht, roken en minder bewegen) en leefbaarheid.

	Ook speelt hier, maar ook Amsterdambreed, dat de betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen (zwaar) onder druk staat. De strategische hoofdkeuzes, ingrepen en verdichtings- en transformatielocaties uit de omgevingsvisie bieden veel kansen om een impuls aan de fysieke leefomgeving van Amsterdam te geven en veel van de gestelde ambities te behalen. In de figuur is te zien (met de blauwe balken) dat de omgevingsvisie leidt tot een verbetering op alle kernwaarden ten opzichte van de situatie in 2050 zonder omgevingsvisie (de gestippelde balken). Natuurlijk geldt voor vrijwel alle kernwaarden dat er een bepaalde (soms zelfs aanzienlijke) mate van onzekerheid is en worden niet voor alle kernwaarden ambities behaald. Dit vraagt dus om blijvende aandacht en samenwerking met andere beleidsterreinen. Ook is een stevige doorwerking van dit strategische beleid naar programma's, plannen en besluiten cruciaal. De verankering in de ruimtelijke besluiten (omgevingsplannen, vergunningen, etc.) dient verbeterd te worden ten opzichte van de huidige praktijk. Denk hierbij aan een andere wijze van omgang met mobiliteit: meer sturen op een gewenste modal split, maar ook aan het specifiek opnemen van kernwaarden/thema's als klimaatadaptatie, gezonde leefomgeving (inclusief voeding) en biodiversiteit in de concrete ruimtelijke plannen en besluiten. Tot slot wordt verkend of het OER, net als de omgevingsvisie, kan worden doorontwikkeld tot een 'levend' document. Het wordt dan een monitoringsinstrument voor de Amsterdamse fysieke leefomgeving als geheel, dat inzichtelijk maakt hoe waarden, analyses en beleidskeuzes met elkaar samenhangen. Daarmee kan het ondersteunend zijn bij evaluatie en herijking van de omgevingsvisie.	Ook speelt hier, maar ook in de rest van de gemeente, dat de betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen (zwaar) onder druk staat. De strategische hoofdkeuzes, ingrepen en verdichtings- en transformatielocaties uit de omgevingsvisie bieden veel kansen om een impuls aan de fysieke leefomgeving van Amsterdam te geven en veel van de gestelde ambities te behalen. In de figuur is te zien (met de blauwe balken) dat de omgevingsvisie leidt tot een verbetering op alle kernwaarden ten opzichte van de situatie in 2050 zonder omgevingsvisie (de gestippelde balken). Bij de eerste actualisatie van de omgevingsvisie in 2025 is het OER opnieuw geactiveerd. Aan de hand van de indicatoren uit het OER is opnieuw gekeken naar de effecten van de geactualiseerde omgevingsvisie. Dit heeft geresulteerd in onderstaand diagram, waarin de wijzigingen ten opzichte van het oorspronkelijke OER in rood zijn weergegeven.

3 Was/wordt (harmonisatie stadsgebied Weesp)

Alle wijzigingen waarbij Weesp wordt genoemd in de algemene tekst van de Omgevingsvisie Amsterdam 2050, zijn opgenomen in de was/wordt-tabel van hoofdstuk 2. Dit hoofdstuk geeft een beknopter overzicht, specifiek voor de wijzigingen die betrekking hebben op het stadsgebied. Volledig nieuwe onderdelen voor Weesp staan uitsluitend in de rechterkolom, maar zijn in de geactualiseerde Omgevingsvisie Amsterdam 2050 in hun context terug te vinden.

Naast het toevoegen van Weesp aan de algemene tekst van de Omgevingsvisie Amsterdam 2050, heeft het stadsgebied ook een eigen paragraaf gekregen in hoofdstuk 8 (Stadsdelen en stadsgebied Weesp). Hiervoor wordt verwezen naar de geactualiseerde Omgevingsvisie Amsterdam 2050.

Pagina	Was	Wordt
22	Op termijn, maar niet eerder dan 2022, zullen Weesp en Amsterdam één gemeente vormen. De ambtelijke organisaties zijn op 1 juni 2019 gefuseerd. Tot die tijd blijft Weesp een zelfstandige	Tekst is geschrapt.

	gemeente en maakt ze een eigen omgevingsvisie. Daarom doet deze omgevingsvisie nog geen uitspraken over het grondgebied van Weesp. Nadat de gemeenteraad van Weesp zijn omgevingsvisie heeft vastgesteld, wordt deze integraal in deze visie opgenomen.	
40	Voor de totstandkoming van de omgevingsvisie hebben we gesprekken gevoerd met verschillende groepen in de stad: bewoners, ondernemers, jong en oud, geboren Amsterdammers en nieuwe Amsterdammers. In de zeven stadsdelen van Amsterdam hebben zeven verhalenvangers korte verhalen verzameld over wat mensen in de toekomst nodig hebben. In alle gesprekken kwamen gedeelde waarden over de inclusieve, duurzame en verbonden stad naar voren. Een stad met ruimte voor verschillende gemeenschappen, waar mensen zich thuis kunnen voelen, een toekomst kunnen opbouwen en waar ze zeggenschap hebben over hun eigen leefomgeving. De ideeën en visies vanuit de stad hebben een grote bijdrage geleverd aan de inhoud van deze omgevingsvisie. Een aantal uitspraken zijn letterlijk in de vorm van quotes in deze visie opgenomen. Stuk voor stuk laten de quotes zien wat nodig is en waarom. Een groot aantal van de ideeën vindt zijn weerslag in de delen WAAR, WAT en HOE. Soms zijn ze concreet te herkennen en soms zijn ze abstracter verwoord, vanwege de schaal van de omgevingsvisie. Dit zijn de belangrijkste thema's van de stad, voor de stad:	Voor de totstandkoming van de omgevingsvisie hebben we gesprekken gevoerd met verschillende groepen in de gemeente: bewoners, ondernemers, jong en oud, geboren Amsterdammers en nieuwe Amsterdammers. In de zeven stadsdelen van Amsterdam hebben zeven verhalenvangers korte verhalen verzameld over wat mensen in de toekomst nodig hebben. Na de fusie van Weesp met Amsterdam is Weesp in 2025 onderdeel gemaakt van de Omgevingsvisie Amsterdam 2050. Weesp had tot 2025 haar eigen omgevingsvisie, eveneens opgebouwd met ideeën uit de samenleving. Het verhaal van Weesp is zorgvuldig onderdeel gemaakt van het verhaal voor de gemeente Amsterdam. De opbrengsten van alle gesprekken en het harmoniseren van de Omgevingsvisie Weesp 2050 met die van Amsterdam vinden hun weerslag in de delen WAAR, WAT en HOE. Soms zijn ze concreet te herkennen en soms zijn ze abstracter verwoord, vanwege de schaal van de omgevingsvisie. Dit zijn de belangrijkste thema's vanuit de lokale samenleving.
		In haar geschiedenis is Amsterdam meermaals met kleinere gemeenten gefuseerd. Zo fuseerde Amsterdam in 1921 met Nieuwendam, Ransdorp en Sloten. In 1966 fuseerde Amsterdam grotendeels met Weesperkarspel, waar de Bijlmermeer, Gaasperdam en Driemand lagen. In 2022 fuseerde Amsterdam met Weesp. Weesp bleef een stadsgebied binnen de gemeente met een eigen bewonersvertegenwoordiging. Weesp is een historische vestingstad aan de Vecht, al meer dan 2000 jaar bewoond, met een goed bewaard centrum. Het kreeg in 1355 stadsrechten en speelde een strategische rol als vestingstad op de grens tussen Utrecht en Holland. Ondanks de unieke positie van Weesp in de gemeente Amsterdam, maakt zij na de fusie volwaardig deel uit van de gemeente.
		Naast de scheggen is er aandacht voor het landschap rond Weesp. Dit gebied rond Weesp bestaat uit de Vechtstreek, met stuifduintjes en meren, en de hogere zandgronden van 't Gooi. Het stadsgebied grenst aan polders zoals de Aetsveldse polder in het zuiden, de Bloemendalerpolder in het noorden, plus de Nieuwe Keverdijkse Polder en Heintjesrak- en Broekpolder in het oosten. In de Bloemendalerpolder wordt de komende periode het natuurcompensatiegebied 't Breedland aangelegd. De grenzen van Weesp worden bepaald door het Amsterdam-Rijnkanaal, de Vecht en omliggende polders, waarvan een deel, zoals de Aetsveldse polder, als aardkundig monument is aangewezen.

104	Amsterdam bestaat uit buurten en stadsdelen met een eigen karakter en betekenis in de gemeente. Ze vormen dankzij een doorlopend netwerk van stadsstraten en stadslanen een vanzelfsprekend geheel.	Amsterdam bestaat uit buurten, stadsdelen en een stadsgebied met een eigen karakter en betekenis in de gemeente. Ze vormen dankzij een doorlopend netwerk van stadsstraten en stadslanen een vanzelfsprekend geheel.
110	De groei brengt een opgave voor stedelijk groen met zich mee: de ontwikkeling van een aantal landschapsparken dicht tegen het stedelijk gebied (kop Brettenzone, Tuinen van West en Ookmeerpark, Oeverlanden, kop Amstelscheg, Diemerbos, Waterlandsportlandschap en Noorder IJplas).	De groei brengt een opgave voor stedelijk groen met zich mee: de ontwikkeling van een aantal landschapsparken dicht tegen het stedelijk gebied (kop Brettenzone, Tuinen van West en Ookmeerpark, Oeverlanden, 't Breedland, kop Amstelscheg, Diemerbos, Waterlandsportlandschap en Noorder IJplas).
112	De vergroting van de betekenis van deze plekken draagt bij aan de ontwikkeling van alle stadsdelen in de stad tot eigenstandige gebieden. Daarmee werken we aan een evenwichtige ontwikkeling van de hele stad binnen de regio.	De vergroting van de betekenis van deze plekken draagt bij aan de ontwikkeling van alle stadsdelen en het stadsgebied in de gemeente tot eigenstandige gebieden. Daarmee werken we aan een evenwichtige ontwikkeling van de hele gemeente binnen de regio.
118	Multimodale knooppunten of stationskwartieren zijn door de aanwezigheid van meerdere verkeersmodaliteiten zoals trein, metro, tram en autowegen, goed verbonden met zowel de stad als de metropoolregio. Door de optimale bereikbaarheid zijn deze locaties uitermate geschikt voor hoge werkconcentraties, omdat veel werknemers deze locaties in relatief korte tijd kunnen bereiken. Kantoorontwikkeling en andere grootschalige functies passen op deze multimodale knopen zoals Zuidas, Amstelstation, ArenApoort, Sloterdijk en Centraal Station. De komende jaren gaat het knooppunt Duivendrecht ook ruimte bieden aan grootschalige economische functies, en bij de doortrekking ervan biedt station Haven-Stad/Hemknoop kansen op de ontwikkeling van grootschalige economische functies. Kleinere stationskwartieren liggen rond metro-/treinstations Lelylaan, Holendrecht en op langere termijn Muiderpoort.	Multimodale knooppunten of stationskwartieren zijn door de aanwezigheid van meerdere verkeersmodaliteiten zoals trein, metro, tram en autowegen, goed verbonden met zowel de stad als de metropoolregio. Door de optimale bereikbaarheid zijn deze locaties uitermate geschikt voor hoge werkconcentraties, omdat veel werknemers deze locaties in relatief korte tijd kunnen bereiken. Kantoorontwikkeling en andere grootschalige functies passen op deze multimodale knopen zoals Zuidas, Amstelstation, ArenApoort, Sloterdijk en Centraal Station. De komende jaren gaat het knooppunt Duivendrecht ook ruimte bieden aan grootschalige economische functies, en bij de doortrekking ervan biedt station Haven-Stad/Hemknoop kansen op de ontwikkeling van grootschalige economische functies. Kleinere stationskwartieren liggen rond metro-/treinstations Lelylaan, Holendrecht en op langere termijn Muiderpoort. Ook Weesp is een kleiner stationskwartier, dat ligt tussen Amsterdam en Almere. Dit wordt de komende jaren verder ontwikkeld tot een stedelijk milieu.
119	Waar kantoormilieus gebaat zijn bij menging van functies en concentratie, is dit voor bedrijfslocaties en bedrijventerreinen minder het geval. Veel grootschalige productie, logistiek en ondersteunende diensten als schoonmaak- en bouwbedrijven zijn meer gebaat bij een bereikbare en betaalbare plek dan bij een gemengde, centrale locatie. Daarom wijzen we een aantal plekken in de stad aan waar bedrijvigheid niet met woningbouw wordt gemengd. Het grootste deel van de bestaande bedrijventerreinen in de stad (die nog niet aangewezen zijn als transformatiegebied) blijft behouden om ruimte te behouden in de stad voor bedrijven die een functie vervullen in de stedelijke economie. Wel is ook op deze terreinen een opgave om efficiënt met de ruimte om te gaan en indien mogelijk de werkfunctie flink te verdichten. Dat betekent compacte bebouwing en een differentiatie in terreinen, afhankelijk van de ligging in de stad.	Waar kantoormilieus gebaat zijn bij menging van functies en concentratie, is dit voor bedrijfslocaties en bedrijventerreinen minder het geval. Veel grootschalige productie, logistiek en ondersteunende diensten als schoonmaak- en bouwbedrijven zijn meer gebaat bij een bereikbare en betaalbare plek dan bij een gemengde, centrale locatie. Daarom wijzen we een aantal plekken in de stad aan waar bedrijvigheid niet met woningbouw wordt gemengd, zoals Landlust en het overgrote deel van de bedrijventerreinen in Weesp. Het grootste deel van de bestaande bedrijventerreinen in de gemeente (die nog niet aangewezen zijn als transformatiegebied) blijft behouden om ruimte te behouden in de gemeente voor bedrijven die een functie vervullen in de stedelijke economie. Wel is ook op deze terreinen een opgave om efficiënt met de ruimte om te gaan en indien mogelijk de werkfunctie flink te verdichten. Dat betekent compacte bebouwing en een differentiatie in terreinen, afhankelijk van de ligging in de gemeente.
162	Steden als Amsterdam zijn populair. De druk op de ruimte vertaalt zich bij woningen in lange wachttijden voor sociale huur, een groot gebrek aan middeldure woningen en sterk gestegen	Steden als Amsterdam zijn populair. Ook Weesp, met haar kleinschalige karakter en dichtbij de grote stad, is in trek. De druk op de ruimte vertaalt zich bij woningen in lange wachttijden voor

	prijzen in de vrije sector. Ook op regionaal niveau is er schaarste, maar niet overal evenveel. Het is niet aannemelijk dat op lange termijn de druk op de stad minder groot wordt. Daarmee blijft er ook grote vraag naar woningen.	sociale huur, een groot gebrek aan middeldure woningen en sterk gestegen prijzen in de vrije sector. Weesp kent vooral koopwoningen en dus een groot gebrek aan huurwoningen in het particuliere huursegment. Ook op regionaal niveau is er woningschaarste, maar niet overal evenveel. Het is niet aannemelijk dat op lange termijn de druk op de gemeente minder groot wordt. Daarmee blijft er ook grote vraag naar woningen.
175	Overstromingsrisico's zijn in Amsterdam niet overal gelijk. Daarom is op kaart gezet in welke categorieën gebied valt, en welke maatregelen kunnen worden genomen. De gebieden met een egale arcering kennen een grotere overstromingskans (meer dan eens in de 3.000 jaar). De gevolgen van een overstroming kunnen worden beperkt door aangepast bouwen, evacuatieroutes en shelters, en veilige locatiekeuzes voor vitale en kwetsbare functies, zoals ziekenhuizen en installaties voor elektriciteit, data en ICT. Deze maatregelen zijn extra van belang in het licht van zeespiegelstijging op de lange termijn.	Overstromingsrisico's zijn in Amsterdam niet overal gelijk. Daarom is op kaart gezet in welke categorie een gebied valt, en welke maatregelen kunnen worden genomen. De gevolgen van een overstroming kunnen worden beperkt door onder andere aangepast bouwen, evacuatieroutes en shelters, en veilige locatiekeuzes voor vitale en kwetsbare functies, zoals ziekenhuizen en installaties voor elektriciteit, data en ICT. Deze maatregelen zijn extra van belang in het licht van zeespiegelstijging en (versnelde) klimaatverandering. Sommige delen van de stad zijn relatief kwetsbaar. Dit zijn gebieden met een relatief grote overstromingskans en een grote overstromingsdiepte (zie kaart 'Maximale overstromingsdiepte', met overstromingskansen 1:100 en 1:1000, dit zijn met name gebieden in Zuidoost, Noord en Nieuw-West en de Watergraafsmeer/Science Park). De kwetsbaarheid wordt verhoogd door de aanwezigheid van vitale en kwetsbare functies, zoals onderstations voor elektriciteit en ziekenhuizen. Ook in Weesp zijn kwetsbare gebieden, vooral de onbebouwde polders en het westelijk deel van Leeuwenveld.
192	Amsterdam heeft nu 11 treinstations en 38 metrostations	Amsterdam heeft nu 12 treinstations en 38 metrostations
192	In steden als Amsterdam gaan op veel plekken verkeer en verblijf hand in hand. Dat geldt zeker voor drukke straten met veel verschillende voorzieningen. Deze noemen we stadsstraten. Ze zijn een bijzonder soort openbare ruimte. Hier vallen verkeersstromen samen met functies die publiek aantrekken en versterken ze elkaar. Als lange lijnen door de gemeente en de rest van de agglomeratie verbinden zij verschillende buurten met elkaar. Samen vormen zij een netwerk van straten waarlangs mensen zich prettig, efficiënt en flexibel door de stad kunnen bewegen. Voorbeelden zijn de Van Woustraat, Middenweg en Overtoom.	In Amsterdam gaat op veel plekken verkeer en verblijf hand in hand. Dat geldt zeker voor drukke straten met veel verschillende voorzieningen. Deze noemen we stadsstraten. Ze zijn een bijzonder soort openbare ruimte. Hier vallen verkeersstromen samen met functies die publiek aantrekken en versterken ze elkaar. Als lange lijnen door de gemeente en de rest van de agglomeratie verbinden zij verschillende buurten met elkaar. Samen vormen zij een netwerk van straten waarlangs mensen zich prettig, efficiënt en flexibel door de gemeente kunnen bewegen. Voorbeelden zijn de Van Woustraat, Middenweg en Overtoom, en de Groeneweg – Breedstraat en Binnenveer – Buitenveer in Weesp.
209	De groei van Amsterdam heeft geleid tot toenemende druk op het water. De recente coronacrisis heeft die druk wat verminderd, maar we moeten er rekening mee houden dat allerlei vormen van scheepsverkeer, recreatie, oevergebruik, evenementen enzovoorts toch weer gaan toenemen. Dat vergt keuzes, ook omdat een onbelemmerde waterdoorstroming grenzen stelt aan wat we op het water doen. De grachten tussen de Amstel, Gemaal Zeeburg, Singelgracht en Nieuwe Herengracht zijn hoogwaterbemalingsgebied ten behoeve van de afwatering van de Amstelboezem. Al het water uit het Amstelland moet door de grachten heen. Er is veel achterstallig onderhoud aan kades en bruggen. Aanpak daarvan legt nog jarenlang beperkingen op aan gebruiksmogelijkheden van het water.	De groei van Amsterdam geeft toenemende druk op het water. Toerisme en recreatie op en aan het water zijn de afgelopen decennia sterk gegroeid. Ook worden er steeds meer gebieden langs de oevers van het IJ getransformeerd, wat leidt tot uitplaatsing van watergebonden functies. Dit alles vraagt om keuzes vanuit een stedelijke afweging. Daarbij speelt ook mee dat een onbelemmerde waterdoorstroming grenzen stelt aan wat we op het water doen. De grachten tussen de Amstel, Gemaal Zeeburg, Singelgracht en Nieuwe Herengracht zijn hoogwaterbemalingsgebied ten behoeve van de afwatering van de Amstelboezem. Al het water uit het Amstelland moet door de grachten heen. Er is veel achterstallig onderhoud aan kades en bruggen. Ook in Weesp wordt de komende jaren gewerkt aan kades en bruggen die aan

		renovatie toe zijn. De aanpak van al deze werkzaamheden legt nog jarenlang beperkingen op aan gebruiksmogelijkheden van het water.
		In andere delen van de gemeente gaan we terughoudender om met hoogbouw. Binnen de ring A10 ten zuiden van het IJ, op IJburg en in Buitenveldert is hoogbouw zeer beperkt mogelijk, als uitzonderingen in een gemeente die overwegend uit laagbouw en middelhoogbouw bestaat. In Noord, Nieuw-West en Zuidoost is hoogbouw mogelijk langs de lange doorgaande straten en lanen en langs infrastructurele lijnen, mits goed ingepast in de stedenbouwkundige structuur. Tenslotte blijven we terughoudend op plekken van bijzondere waarde, waar met hoogbouw een grote schaalbreuk zou ontstaan. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Amsterdamse grachtengordel en de binnenstad van Weesp. De bestaande kwaliteiten van de gemeente zijn uitgangspunt voor de ontwikkeling van de gemeente.
221	Erfgoed bepaalt in hoge mate de identiteit en de kwaliteit van Amsterdam. De cultuurhistorisch rijke en bijzondere woonomgeving is bepalend voor hoe bewoners en bezoekers de stad beleven. Door de eeuwen heen zijn unieke plekken ontstaan die ieder op eigen wijze bijdragen aan de kwaliteit van de stad en waarmee mensen zich verbonden voelen. Niet alleen de beschermde stadsgezichten als de grachtengordel, Plan Zuid van H.P. Berlage, een deel van de Westelijke Tuinsteden en de vele gebouwde monumenten in de stad hebben cultuurhistorische waarde. Ook historische landschappelijke structuren en elementen zoals waterwegen, dijken, en archeologische resten in de bodem zijn waardevol. Hetzelfde geldt voor de ruimtelijke opbouw van Amsterdam als lobbenstad, gelegen te midden van waardevolle cultuurlandschappen. Ten slotte is ook de rijke traditie van integraal stedenbouwkundig ontwerpen in Amsterdam een vorm van (immaterieel) erfgoed.	Erfgoed bepaalt in hoge mate de identiteit en de kwaliteit van Amsterdam. De cultuurhistorisch rijke en bijzondere woonomgeving is bepalend voor hoe bewoners en bezoekers Amsterdam beleven. Daarnaast is de gemeente als gevolg van de fusie met Weesp een grote hoeveelheid objecten en plekken met cultuurhistorische waarde rijker geworden. Door de eeuwen heen zijn unieke plekken ontstaan die ieder op eigen wijze bijdragen aan de kwaliteit van Amsterdam en waarmee mensen zich verbonden voelen. Niet alleen de beschermde stadsgezichten als de grachtengordel, de binnenstad van Weesp, Plan Zuid van H.P. Berlage, een deel van de Westelijke Tuinsteden en de vele gebouwde monumenten in de gemeente hebben cultuurhistorische waarde. Ook historische landschappelijke structuren en elementen zoals waterwegen, dijken, de stelling van Amsterdam en archeologische resten in de bodem zijn waardevol. Hetzelfde geldt voor de ruimtelijke opbouw van Amsterdam, gelegen te midden van waardevolle cultuurlandschappen. Ten slotte is ook de rijke traditie van integraal stedenbouwkundig ontwerpen in Amsterdam een vorm van (immaterieel) erfgoed.